

Studenckie Koło Naukowe Progress

# FORWARD



magazyn studencki

nr: 27 (12/2020) Uniwersytet Łódzki ISSN 1899-5748

## KONKURS!

– ROZWIĄŻ NASZĄ KRZYŻÓWKĘ  
I ZGARNIJ NAGRODY!

## JAK SKUPIĆ SIĘ PODCZAS NAUCZANIA ZDALNEGO

– WSKAZÓWKI



**SUKCES PARTNERSTWA  
PUBLICZNO-PRYWATNEGO W RAMACH  
TIPPING POINT TECHNOLOGIES  
– ZAŁOGOWY LOT NA MARSZA**

# Od redakcji

## Drogi Czytelniku,

Jest mi niezmiernie miło, że sięgnąłeś po lekturę dwudziestego siódmego wydania Magazynu Forward. Nasza inicjatywa skierowana jest do osób pragnących poszerzyć swoją wiedzę o ciekawostki ze świata biznesu, finansów, ekonomii, nowych technologii, a także edukacji. Mamy nadzieję, że efekty naszej pracy Cię zainteresują.

To wydanie jest wyjątkowe, ponieważ powstało w innych warunkach niż wszystkie poprzednie. Sytuacja epidemiologiczna zmusiła nas do pozostania w domach, a jedynym źródłem kontaktu pozostał internet. W sieci prężnie rozwija się branża e-commerce, o której przeczytasz w jednym z artykułów. Podczas lektury przeczytasz też o ciemnej stronie internetu, czyli o cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży. Chcesz poznać wyzwania przed jakimi staje edukacja w czasie zagrożenia epidemiologicznego? Nic prostszego! Zajrzyj do działu Edukacja i Kariera. Czytając nasze artykuły dowiesz się o nowych rozwiązaniach prawnym jakim jest JPK, a także o zmianach w przepisach dotyczących spółek komandytowych. Jeśli interesujesz się piłką nożną lub zakładami bukmacherskimi, powinien zainteresować Cię tekst o korupcji w polskim futbolu. W tym wydaniu zabierzemy Cię w podróż do świata islamskiej bankowości. Jednak czytając artykuł przewodni tego numeru przeniesiesz się na inną planetę – Marsa!

W naszym Magazynie oczywiście nie mogło zabraknąć wywiadów z ciekawymi osobistościami. Jednak nie zdradzę teraz, kto był naszym gościem. Dowiesz się tego w dalszej części magazynu.

W imieniu całej redakcji zapraszam do lektury!

Konrad Kłusek

### REDAKCJA FORWARD

#### PROWADZĄCY:



**Redaktor naczelny**  
Konrad Kłusek  
k.klusek@progress.org.pl



**Koordynator projektu**  
Marta Chmiel  
m.chmiel@progress.org.pl

#### Z ZAŁOGĄ:

##### Korekta:

Zuzanna Kłós, Jan Bomba, Justyna Jeziorek

##### Marketing:

Dominika Gieras, Paulina Drozdowska

**Kontakty zewnętrzne:** Karol Zawada, Maria Łuczak, Monika Wadowska, Dominika Stanisławska, Zuzanna Karaś, Monika Żuk, Patrycja Sobala

**Stała współpraca:** Jowita Kryczka, Jagoda Jaworska, Kinga Socha, Weronika Wróblewska, Wioleta Siekiera

**Projekt graficzny, skład i ilustracje:** Kosmiczni.com

**Internet:** <http://fb.me/magazyn.studencki.forward>  
<http://progress.org.pl/forward/>  
<http://issuu.com/forward.mag>

**Patronat Honorowy nad Forwardem objęli:**

**Prof. dr hab. Elżbieta Żądzińska**  
Rektor Uniwersytetu Łódzkiego

**dr hab. Rafał Matera**  
Dziekan Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego  
Uniwersytetu Łódzkiego

**prof. dr hab. Monika Marcinkowska**  
prof. zw. UŁ, Dyrektor Instytutu Finansów  
na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym  
Uniwersytetu Łódzkiego

#### WYDAWCA: SKN PROGRESS

Uniwersytet Łódzki  
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny  
Instytut Finansów  
ul. Rewolucji 1905 r. 41  
90 – 214 Łódź  
Siedziba: FP10  
Tel: 785 697 320  
progress@progress.org.pl  
www.progress.org.pl

Wszystkie materiały chronione są prawem autorskim. Przedruk lub rozpowszechnianie w jakiegokolwiek formie i jakimkolwiek języku bez pisemnej zgody wydawcy jest zabronione. Wydawcy magazynu nie ponoszą odpowiedzialności za błędy, czy konsekwencje wynikające z zastosowania informacji w nim zawartych.

### Patronat honorowy

### Partnerzy strategiczni

### Partnerzy medialni



WYDZIAŁ  
EKONOMICZNO-SOCJOLOGICZNY  
Uniwersytet Łódzki



Patronat Rektora  
Uniwersytetu Łódzkiego



<b>KTO DA WIĘCEJ?</b> Finansowe motywy korupcji polskiego futbolu	<b>5</b>
<b>ZJAWISKO CYBERPRZEMOCY</b> jako nowoczesna forma agresji wśród dzieci i młodzieży	<b>10</b>
<b>WYWIAD: ROZMOWA Z JANEM SARNOWSKIM</b> – Podsekretarzem stanu, Pełnomocnikiem ds. współpracy międzynarodowej w zakresie VAT w Ministerstwie Finansów	<b>14</b>
<b>WYZWANIA EDUKACJI W OKRESIE ZAGROŻENIA EPIDEMIOLOGICZNEGO</b>	<b>18</b>
<b>SUKCES PARTNERSTWA PUBLICZNO-PRYWATNEGO W RAMACH TIPPING POINT TECHNOLOGIES</b> – załogowy lot na Marsa	<b>22</b>
<b>E-COMMERCE I JEGO NAJNOWSZE TRENDY</b>	<b>26</b>
<b>KRZYŻÓWKA</b>	<b>29</b>
<b>WYWIAD: POZNAJ EKSOC OD WEWNĄTRZ – ROZMOWA Z PANIĄ PROFESOR MONIKĄ MARCINKOWSKĄ</b>	<b>30</b>
<b>ZAKAZ LICHWY, INWESTOWANIA W TRUNKI ORAZ REZYGNACJA Z OPROCENTOWANIA I ODSETEK,</b> – czyli krótka historia bankowości islamskiej	<b>34</b>
<b>SPÓŁKI KOMANDYTOWE W ŚWIETLE NOWYCH PRZEPISÓW.</b> Czy ta działalność dalej ma sens?	<b>38</b>
<b>JEDNOLITY PLIK KONTROLNY</b> – nowe rozwiązania prawne	<b>42</b>
<b>WYWIAD: AUDYT CAŁY CZAS SIĘ ZMIENIA, SZCZEGÓLNIJE POD WPŁYWEM NOWYCH TECHNOLOGII</b> – wywiad z Piotrem Wyszogrodzkiem z PWC	<b>46</b>

EARLY

Im wcześniej zbudujesz  
swoją markę w interesującej branży,  
tym lepiej dla Ciebie i dla branży.

**#tyteż** poznaj swoje mocne strony  
i certyfikuj je dzięki EY Certified.

Wejdź na **[eycertified.pl](https://www.ey.com/certified)**

# KTO DA WIĘCEJ?

## FINANSOWE MOTYWY KORUPCJI POLSKIEGO FUTBOLU



**Łukasz Adamiak**  
lukaszadamiak2@gmail.com

Finanse i Rachunkowość,  
I rok Studiów Stacjonarnych II stopnia,  
Uniwersytet Łódzki

Opiekun naukowy: Dr hab. Agnieszka Czajkowska,  
prof. UŁ, Katedra Finansów Korporacji

Znane polskie powiedzenie mówi „jak nie wiadomo o co chodzi, to chodzi o pieniądze”. Ta stara prawda znajduje swoje uzasadnienie, gdy kibice nie mogą zrozumieć gry piłkarzy podczas meczu, zachowań arbitrów lub decyzji przedstawicieli związków piłkarskich oraz ostatecznej klasyfikacji klubu w danej lidze. Poszukiwanie prawdy przez pryzmat pieniędzy pozwala odkryć pewne nieprawidłowości w formie korupcji i jej uzasadnienie finansowe. Celem poniższego artykułu jest przedstawienie problemu korupcji w polskim futbolu na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat. Artykuł porusza tematykę rozwoju zabronionych

działań polegających na ustawianiu meczów, braniu udziału w nielegalnych zakładach bukmacherskich oraz wykorzystywaniu posiadanej władzy w organach zarządzających rozgrywkami w Polsce.

### CZYM JEST KORUPCJA?

Rywalizacja sportowa związana jest nierozdzielnie z adrenaliną, chęcią zwyciężania i zdobywania trofeów. Niestety sport jest również dziedziną życia, dzięki której niektórzy chcą osiągnąć swoje cele, zaspokoić ambicje czy też po prostu wzbogacić się,

nie zawsze w sposób zgodny z prawem. Przykładem takiego zachowania jest korupcja, definiowana jako „nielegalne, niemoralne lub nieetyczne działanie, które skutkuje intencjonalnym zniekształceniem rezultatu rywalizacji sportowej w celu osiągnięcia korzyści materialnej przez jedną lub więcej stron biorących udział w tych działaniach”<sup>1</sup>. Należy również podkreślić, iż korupcja w sporcie może występować pod wieloma postaciami, a jednym z podstawowych podziałów jest związany z celami zakazanej działalności. Pierwszy typ odnosi się do wpływania na wyniki rywalizacji sportowych, do którego zalicza się ustawianie meczów w celu osiągnięcia sukcesu sportowego przez osoby odpowiedzialne za kluby czy też wykorzystywanie przekupstwa w celu uzyskania korzyści finansowych przy użyciu zakładów bukmacherskich. Druga kategoria korupcji powiązana jest z zarządzaniem działalnością klubów, związków i innych organizacji sportowych. Jako najczęściej spotykane przykłady łamania prawa w sporcie należy wymienić defraudację środków pieniężnych, wypaczenie wyników głosowań w wyborach związkowych, przekupstwa w celu uzyskania licencji, innych pozwoleń, przywilejów lub uniknięcia kary, a także wpływanie na rezultat decyzji podejmowanych w sprawie wyboru gospodarza wydarzenia sportowego<sup>2</sup>.

## PRZYCZYNY WYSTĘPOWANIA KORUPCJI W SPORCIE

Przez większość okresu funkcjonowania ligi piłkarskiej w Polsce była ona na dość niskim poziomie profesjonalizmu, także jeśli chodzi o dochody klubów. Piłkarze nie zarabiali olbrzymich pieniędzy, a część z nich, aby się utrzymać musiała dorabiać. Jeszcze gorzej sytuacja wyglądała z sędziami, którzy otrzymywali niskie zarobki jak na pracę związaną z ciągłym podróżowaniem i narażeniem na olbrzymi stres. W momencie, gdy możniejsi sponsorzy i przedstawiciele klubowi wyczuli w takiej sytuacji możliwość osiągnięcia swoich celów, do gry zaczęły wchodzić coraz większe pieniądze, a korupcja na dobre zadomowiła się w środowisku piłkarskim. Przez wiele lat miała jednak powiązanie jedynie z osobami związanymi ze sportem.

Wraz z rozwojem technologii i prężnym rozwojem zakładów bukmacherskich, a przede wszystkim globalizacją rozgrywek

piłkarskich, sytuacja zaczęła się zmieniać. Obecnie w wielu miejscach na świecie funkcjonują - można by rzec - „mafie piłkarskie”, które specjalizują się w ustawianiu rywalizacji sportowych i przeprowadzania procedury nielegalnych zakładów bukmacherskich. Swoją działalnością przypominają one wielkie korporacje, które z ukrycia wpływają na funkcjonowanie wielu dyscyplin sportowych. Zakłady bukmacherskie, rzecz jasna, bronią się przed takimi organizacjami wykorzystując najnowsze technologie, przy współpracy z służbami policyjnymi starają się namierzać przestępców, a także często w swoich regulaminach zamieszczają szereg różnych obostrzeń, które uniemożliwiają wiele działań. Przestępcy również jednak nie próżną i możliwości kontroli tego zjawiska wciąż są ograniczone, szczególnie, iż rynek nielegalnych zakładów sportowych rozwija się<sup>3</sup>.

## METODY SANKCJONOWANIA KORUPCJI

W polskim prawie pojęcie korupcji w sporcie pojawiło się pierwszy raz w ustawie z 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Wprowadziła ona do Kodeksu karnego nowy art. 296b, który utworzył nowy rodzaj przestępstwa, czyli korupcję w profesjonalnym sporcie. Jako uzasadnienie wprowadzonych zmian podano, iż należy dostosować dotychczas funkcjonujące prawo karne do powstałej, nowej formy patologii społecznej, jaką jest korupcja w sporcie<sup>4</sup>. W związku z pojawiającymi się coraz częściej wykrytymi przypadkami korupcji ustalone prawo w pełni nie spełniało swojej funkcji. Ze stworzonej regulacji wynikało bowiem, iż przestępstwo opisane w art. 296b mógł popełnić jedynie organizator lub uczestnik wydarzenia sportowego. W związku z tym postanowiono zaktualizować dotychczasowe akty prawne i w ten sposób 25 czerwca 2010 roku została uchwalona Ustawa o sporcie, która weszła w życie 16 października 2010 roku<sup>5</sup>. W artykułach 46-49 zostały ujęte przepisy dotyczące czynów korupcyjnych w sporcie. Z art. 46 ust. 1 wynika, iż osoba, która z powodu zorganizowanych zawodów sportowych przyjmie korzyść majątkową lub jej obietnicę w zamian za nieuczciwe zachowanie, mogące mieć wpływ na wynik albo przebieg wydarzenia może zostać ukarana pozbawieniem wolności od 6 miesięcy do 8 lat. Zgodnie z art. 46 ust. 2 takiej samej

karze podlega osoba proponująca udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej. Kolejne ustępy przewidują pewne wyjątki od wyżej przedstawionych reguł. Jeśli popełniony czyn będzie nosił znamiona mniejszej wagi, sprawca czynu podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. W przypadku, gdy przestępstwo dotyczy korzyści majątkowej znacznej wartości (mienie o wartości przekraczającej 200 tys. zł w czasie popełnienia czynu zabronionego) sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 1 roku do 10 lat. Natomiast zgodnie z art. 47 zakazane jest

**Korupcja w sporcie może występować pod wieloma postaciami, a jednym z podstawowych podziałów jest związany z celami zakazanej działalności.**

wzięcie udziału w zakładach sportowych, gdy ktoś posiada wiedzę o popełnieniu czynu zabronionego lub upowszechnianie tej wiedzy w celu obstawieniu meczu przez kogoś innego. Sprawca takiego działania podlega karze pozbawienia wolności do 3 miesięcy do 5 lat. Zabronione również jest zgodnie z art. 48 wykorzystywanie pozycji w związku sportowym lub innej organizacji do wywierania wpływu na wyniki wydarzenia sportowego, a także działanie polegające na bezprawnym wywarceniu wpływu na zachowanie osoby pełniącej funkcję w polskim związku sportowym. Narzędziem, które ma za zadanie pomóc służbom w walce z korupcją jest art. 49 tzw. klauzula bezkarności. Na jej podstawie, jeśli sprawca czynu zabronionego zgłosi się do organów i przekaze wszystkie istotne informacje na temat popełnionego przestępstwa, uniknie odpowiedzialności karnej. Ważnym warunkiem jest jednak, aby zgłoszenie miało miejsce przed

uzyskaniem wiedzy o niedozwolonym czynie przez odpowiednie organy<sup>6</sup>. Zgodnie z regulaminem PZPN osoby zatrudnione w polskich klubach piłkarskich tzn. piłkarze, trenerzy, działacze, członkowie sztabu, a także sędziowie nie mogą brać udziału w zakładach bukmacherskich, które dotyczą m.in. meczów reprezentacji, klubowych rozgrywek w Polsce oraz spotkań polskich drużyn zagranicą. Za złamanie przepisów przewidziane są kary dyscyplinarne, np.: bezwzględna dyskwalifikacja powyżej 1 roku<sup>7</sup>. Ponadto, uchwała PZPN „Minimalne wymagania dla standardowych kontraktów zawodników w sektorze zawodowej piłki nożnej” idzie o krok dalej i zabrania profesjonalnym zawodnikom uczestniczenia we wszelkich zakładach bukmacherskich z udziałem zarówno polskich, jak i zagranicznych zespołów. Nieprzestrzeganie zasad może skutkować natychmiastowym rozwiązaniem kontraktu pomiędzy klubem a piłkarzem ze wskazaniem jego winy<sup>8</sup>.

## ŚLĄSKA GRA

„Ja jestem uczciwy. Zapłacili za 3:0 – będzie 3:0” to znany cytat dla większości osób interesujących się sportem pochodzący z kultowego filmu reżyserii Janusza Zaorskiego pt. „Piłkarski Poker”. Czy takie sceny w rzeczywistości mają również

miejsce w sportowym świecie? W polskich rozgrywkach piłkarskich najczarniejszym okresem pod względem działań korupcyjnych były lata 90 i początek XXI wieku. Nie oznacza to jednak, że w tej chwili polski sport w całości uporał się z tym problemem. Jednak pierwsze przypadki wątpliwości w stosunku do uczciwości sportowców pojawiały się już wcześniej. W sezonie 1981/1982 walkę o mistrzostwo Polski toczyły Widzew Łódź oraz Śląsk Wrocław. Warunkiem zdobycia tytułu przez drużynę z Dolnego Śląska było pokonanie w ostatnim meczu Wisły Kraków. W celu zapewnienia sobie bezpieczeństwa przedstawiciele lidera ligi spotkali się z kilkoma piłkarzami Wisły. Pomimo braku środków od prezesów klubu udało się uzbierać potrzebne pieniądze, w sumie 500.000 zł. Jednakże, Widzew Łódź także nie próżnował i skontaktował się z drużyną z Krakowa<sup>9</sup>. Z relacji uczestników całego przedsięwzięcia wynika, iż Widzew zaproponował większe pieniądze od Śląska, 600 tys. zł za to, iż piłkarze Wisły w pełni przeciwstawiają się swojemu przeciwnikowi i zabiorą mu niezwykle potrzebne punkty. Zawodnicy z Wrocławia nie byli jednak świadomi takiego obrotu sprawy i głęboko wierzyli, że wszystko pójdzie zgodnie z ich planem. Przebieg spotkania wyraźnie wskazywał na to, że piłkarze Wisły nie zamierzają poddać się bez walki,

a ostatecznie drużyna z Małopolski wygrała 1:0 i zabrała rywalowi marzenia o mistrzostwie. Podczas meczu miało miejsce wydarzenie, które do tej pory jest owiane aurą tajemniczości. W końcowej fazie spotkania został podyktowany rzut karny dla Śląska Wrocław. Do jego wykonania podszedł kapitan zespołu, który rzekomo był dogadany na taką ewentualność z bramkarzem Wisły Kraków, który jednak złamał układ i rzucił się w przeciwny róg bramki niż zakładały to ustalenia. Nikt z uczestników całego zamieszanie nie został ukarany, gdyż nie było w tej sprawie prowadzone żadne śledztwo, jednak niesmak spowodowany tym zdarzeniem pozostał w wielu osobach do dziś<sup>10</sup>.

## NIEDZIELA CUDÓW

Równie zaciepła walka o mistrzostwo zarówno na boisku, jak i w gabinetach prezesów miała miejsce w sezonie 1992/1993, gdy doszło do jednego z najbardziej kontrowersyjnych wydarzeń w historii polskiej piłki nożnej. W rywalizacji o tytuł liczyły się trzy zespoły: Legia Warszawa, Lech Poznań oraz ŁKS Łódź. Zgodnie z tabelą 1. po 33 meczach liderem była Legia ze zdobytymi 47 punktami. Na drugim miejscu z taką samą zdobyczą był ŁKS, który przegrywał jedynie z powodu

Tabela 1. Czołówka I ligi polskiej 1992/1993 po 33 kolejce oraz końcowa klasyfikacja

L.p.	Drużyna	Mecze	Zwycięstwa	Remisy	Porażki	Gole strzelone	Gole stracone	Bilans bramkowy	Punkty
1	Legia Warszawa	33	20	7	6	50	26	+24	47
2	ŁKS Łódź	33	18	11	4	53	32	+21	47
3	Lech Poznań	33	17	12	4	67	26	+41	46

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Tabela sezonu 1992/1993, Historia Polskiej Piłki Nożnej, <http://www.hppn.pl/liga/sezon-po-sezonie/18,sezon-1992-93/42,I-liga/tabela>, dostęp: 1.11.2020.

Tabela 2. Czołówka I ligi polskiej (1992/1993) – końcowa klasyfikacja

L.p.	Drużyna	Mecze	Zwycięstwa	Remisy	Porażki	Gole strzelone	Gole stracone	Bilans bramkowy	Punkty
1	Lech Poznań	34	17	13	4	70	29	+41	47
2	Legia Warszawa	33	20	7	6	50	26	+24	47
3	ŁKS Łódź	33	18	11	4	53	32	+21	47

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Tabela sezonu 1992/1993, Historia Polskiej Piłki Nożnej, <http://www.hppn.pl/liga/sezon-po-sezonie/18,sezon-1992-93/42,I-liga/tabela>, dostęp: 1.11.2020.

gorszego bilansu bramkowego, natomiast Lech Poznań posiadał na koncie 46 punktów i miał zdecydowanie mniejsze szanse na ostateczną wygraną. 20 czerwca 1993 roku odbyła się ostatnia kolejka sezonu nazywana później „niedzielą cudów”. Legia grała na wyjeździe z Wisłą Kraków, ŁKS Łódź z Olimpią Poznań, a Lech Poznań rywalizował z Widzewem Łódź. Prezes Wisły Kraków przed spotkaniem z Legią obiecał piłkarzom dodatkową premię za zwycięstwo w celu zmotywowania ich, natomiast w otoczeniu piłkarskim obawiano się prób przekupstwa ze strony Legii oraz ŁKS. Ostatecznie drużyna z stolicy pokonała Wisłę 6:0, a ŁKS rozgromił Olimpię 7:1<sup>11</sup>. Już w trakcie trwania meczów

Wiele osób  
związanych  
z klubami  
zamieszanymi  
w aferę stwierdzało,  
iż zarzuty  
korupcyjne są  
bezpodstawne.

---

pojawiły się liczne wątpliwości czy drużyny grają w pełni sprawiedliwych warunkach. Początkowo jednak PZPN ukarał kluby uczestniczące w procederze jedynie karą finansową i zakazem transferowym. 10 lipca 1993 roku miało miejsce zebranie PZPN, podczas którego przegłosowano decyzję o anulowaniu wyników meczów Legii oraz ŁKS, a tym samym mistrzem Polski został Lech Poznań, który w ostatniej kolejce zremisował z Widzewem 3:3. Ostateczna klasyfikacja zatwierdzona przez władze przedstawiona jest w tabeli 2. Warto jednak podkreślić, iż władze PZPN podjęły taką decyzję bez posiadania twardych i jednoznacznych dowodów na winę klubów, które protestowały przeciwko tej decyzji. Piłkarze Legii Warszawa po ogłoszeniu werdyktu wystosowali apel do pozostałych zespołów w lidze o zjednoczenie się i zrzeczenie się

punktów zdobytych w ostatnim meczu, lecz prośba ta nie uzyskała odzewu. Decyzja PZPN wywołała również gwałtowną reakcję kibiców Legii, którzy pojawili się pod siedzibą związku, gdzie podpalili drzwi i odpalili race, lecz stanowisko władz było już nieodwracalne<sup>12</sup>. W przyszłości wiele osób związanych z klubami zamieszanymi w aferę stwierdzało, iż zarzuty korupcyjne są bezpodstawne, a jedynym piłkarzem, który wyraził przeciwną opinię był Maciej Szczęsny – bramkarz Legii<sup>13</sup>.

### PIERWSZY „FRYZJER” RZECZPOSPOLITEJ

Ryszard F. to człowiek, który wstrząsnął polską piłką nożną na przełomie XXI wieku. Jego pseudonim „Fryzjer” spowodowany był wyuczonym przez niego zawodem, którym zajmował się przez około 30 lat. Bohater tej części artykułu posiadał cudowny dar do zjednywania sobie ludzi i potrafił wykorzystać to w jedynie sobie znany sposób. W 1990 roku został działaczem sportowym w klubie LZS Czarni Wróblewo, a w 1992 roku doprowadził do połączenia dwóch klubów piłkarskich w jeden – Amicę Wronki, z którą był związany przez 8 lat. W czasie swoich rządów w celu osiągnięcia swoich celów, czyli awansu z B-Klasy (najniższa klasa rozgrywkowa) do I ligi, Ryszard F. wielokrotnie przekupywał sędziów oraz obserwatorów spotkań. W przypadku, jeśli któryś z sędziów nie chciał zgodzić się na współpracę, działacz mógł wykorzystać obserwatora, aby ten źle ocenił pracę arbitra, co doprowadziłoby do zabrania możliwości pracy na najwyższym poziomie ligowym. Szybszy awans do I ligi Amica Wronki zawdzięcza również zdolnościom oratorskim Ryszarda F., który potrafił nakłonić przedstawicieli Wielkopolskiego Związku Piłki Nożnej, aby Ci przesunęli jego zespół od razu o dwa szczeble rozgrywkowe. Działania „Fryzjera” były na tyle szeroko zakrojone, iż zawodnicy z drużyny juniorskiej Amica Wronki spędzali godziny w celu uzupełniania ankiet związanych z plebiscytami sportowymi np.: wybór najlepszego sędziego. W ten sposób od Ryszarda F. zaczęło zależeć coraz więcej w polskim futbolu<sup>14</sup>. Następne lata przyniosły kolejne afery, które swoje końcowe rozwiązania znalazły dopiero po kilkunastu latach. W 1998 roku o Puchar Polski rywalizowały w finale Amica Wronki oraz Aluminium Konin. Faworytami meczu był zespół z Wronek, aczkolwiek mecz układał

się po myśli ich rywali. Ostatecznie Amica Wronki wygrała jednak 5:3 i zdobyła puchar. Przebieg spotkania wzbudzał wiele podejrzeń, co spowodowane było pracą sędziego Marka Kowalczyka, który według większości osób wyraźnie i bez skrupułów faworyzował wygraną zespół<sup>15</sup>. W wątku tego meczu pojawia się nadal wiele wątpliwości i różnych teorii. Dziennikarz sportowy Krzysztof Stanowski podczas jednego ze swoich programów „Hejtpark” stwierdził, iż winne korupcji są obie strony, gdyż czterech zawodników Aluminium Konin przyjęło propozycję „sprzedaży” meczu. Podczas spotkania grali oni jednak na 100% swoich możliwości wychodząc z założenia, że mogą zarobić na premii

Spotkania  
w rezydencji  
Ryszarda F.  
obrosły legendami,  
a sam dom  
został nazwany  
„biurem spadków  
i awansów”.

---

od swojego klubu lub też poprzez uzyskanie zapłaty za ustawienie meczu<sup>16</sup>. Przerwa w meczu również wydłużała się z powodu działań, które miały miejsce w szatniach. Obie strony podbijały stawkę dla sędziego, natomiast to Amica miała zaproponować lepsze warunki. Ostatecznie tak jak w przypadku poprzednich przykładów żadna osoba mająca związek z finałem nie została skazana, ponieważ przepisy prawne umożliwiające karanie za korupcję w sporcie, weszły w życie 1 lipca 2003 roku. W ramach późniejszych zatrzymań oraz przesłuchań związanych z innymi aferami korupcyjnymi zostały potwierdzone domysły ekspertów i kibiców. Były piłkarz drużyny z Wronek Paweł K. przyznał, iż mecz został ustawiony, a sędzia miał otrzymać 150 tys. zł pochodzących ze środków, które miały zostać rozdysponowane wśród piłkarzy



jako premie za zwycięstwo<sup>17</sup>. Oczywiście za to wszystko odpowiedzialny był Ryszard F. Coraz częściej w opinii społecznej pojawiały się głosy oburzenia, a piłkarze rozumieli, że grają w świecie wykreowanym przez „Fryzjera”. W 2000 roku Prezydium Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej uznało go za *persona non grata* w polskim sporcie. Decyzja ta skutkowałą zakazem bycia członkiem struktury związków oraz klubów piłkarskich<sup>18</sup>. W rzeczywistości „Fryzjer” mógł teraz z drugiego rzędu kontrolować jeszcze bardziej rozgrywki futbolowe. Przedstawiciele wielu drużyn sami zgłaszali się do niego, aby uzyskać pomoc w ustawieniu meczu. W jednym z reportaży dziennikarz TVN24 Szymon Jadczał ujawnił, iż Ryszard F., posiadał nawet swój cennik. Za same rozpoczęcie współpracy „Fryzjer” żądał 30 tys. zł, a ustawienie jednego meczu związane było z kolejnymi kosztami wynoszącymi kilkanaście tysięcy złotych. Spotkania w jego rezydencji obrosły legendami, a sam dom został nazwany „biurem spadków i awansów”.

W 2004 roku Artur Brzozowski, dziennikarz piszący dla „Gazety Wyborczej” w swoim artykule przedstawił cały przebieg ustawienia meczu Zagłębie Lubin – Polar Wrocław, w którym to gospodarze zapłacili rywalom za ułatwienie wygranej. Informacjami zainteresowała się Wrocławska Prokuratura, która po przesłuchaniu świadków przekazała ją do Prokuratury Krajowej. Taka decyzja wynikała z podejrzeń, że ten jeden przypadek nie jest wyjątkiem, a w Polsce funkcjonuje olbrzymia siatka mafijna zajmująca się ustawianiem meczów. Jednym z przełomowych momentów dla służb było zgłoszenie się do nich prezesa GKS Katowice, Piotr Dziurawicza. Współpraca z policją doprowadziła do przeprowadzenia zaplanowanej prowokacji. Prezes Dziurawicz skontaktował się z jednym z sędziów, Antonim F., który za ustawienie 2 meczów otrzymał przygotowane 100 tys. zł. W tym momencie arbiter został aresztowany, a kolejny celem był „Fryzjer”. Został on aresztowany w czerwcu 2006 roku, po tym jak przez wiele miesięcy był pod ścisłą obserwacją policji. Ryszard F. został skazany na karę 4,5 roku pozbawienia wolności<sup>19</sup>. Według wyliczeń autora blogu Piłkarska Mafia Dominika Panka w okresie 2000-2006 ustawionych zostało 634 mecze, a w ciągu ostatnich 15 lat za korupcję skazano blisko 500 osób<sup>20</sup>.

## SPRAWA CRACOVII

Najnowszym przypadkiem walki z korupcją jest przykład Cracovii, która została ukarana przez komisję dyscyplinarną PZPN za ustawianie meczów w sezonie 2003/2004 odjęciem 5 punktów na początku sezonu 2020/2021 oraz obowiązkiem zapłaty miliona złotych do PZPN<sup>21</sup>. Kwestią sporną w sytuacji Cracovii był fakt, iż z jednej strony w klubie obecnie zatrudnione są inne osoby niż 16 lat temu, które nie są związane z korupcją, a „druga strona medalu” odnosi się do sposobu ustalenia wysokości i rodzaju kary dla klubu. Cały proces przypominał bardziej negocjacje biznesowe niż faktyczną chęć ukarania klubu za popełnione przestępstwa. To Cracovia proponowała karę i zamiast otrzymania dotkliwszej kary punktowej otrzymała karę finansową, która zdaniem wielu osób nie jest współmierna co do nagród, które drużyna uzyskała dzięki ustawianiu meczów. Należy pamiętać, iż tego typu zachowania mogą prowadzić do niebezpiecznych precedensów, w których dzięki zimnej kalkulacji wynika, że lepiej jest zapłacić karę w ewentualnej przyszłości za ustawianie meczów niż uczciwie rywalizować<sup>22</sup>.

## PODSUMOWANIE

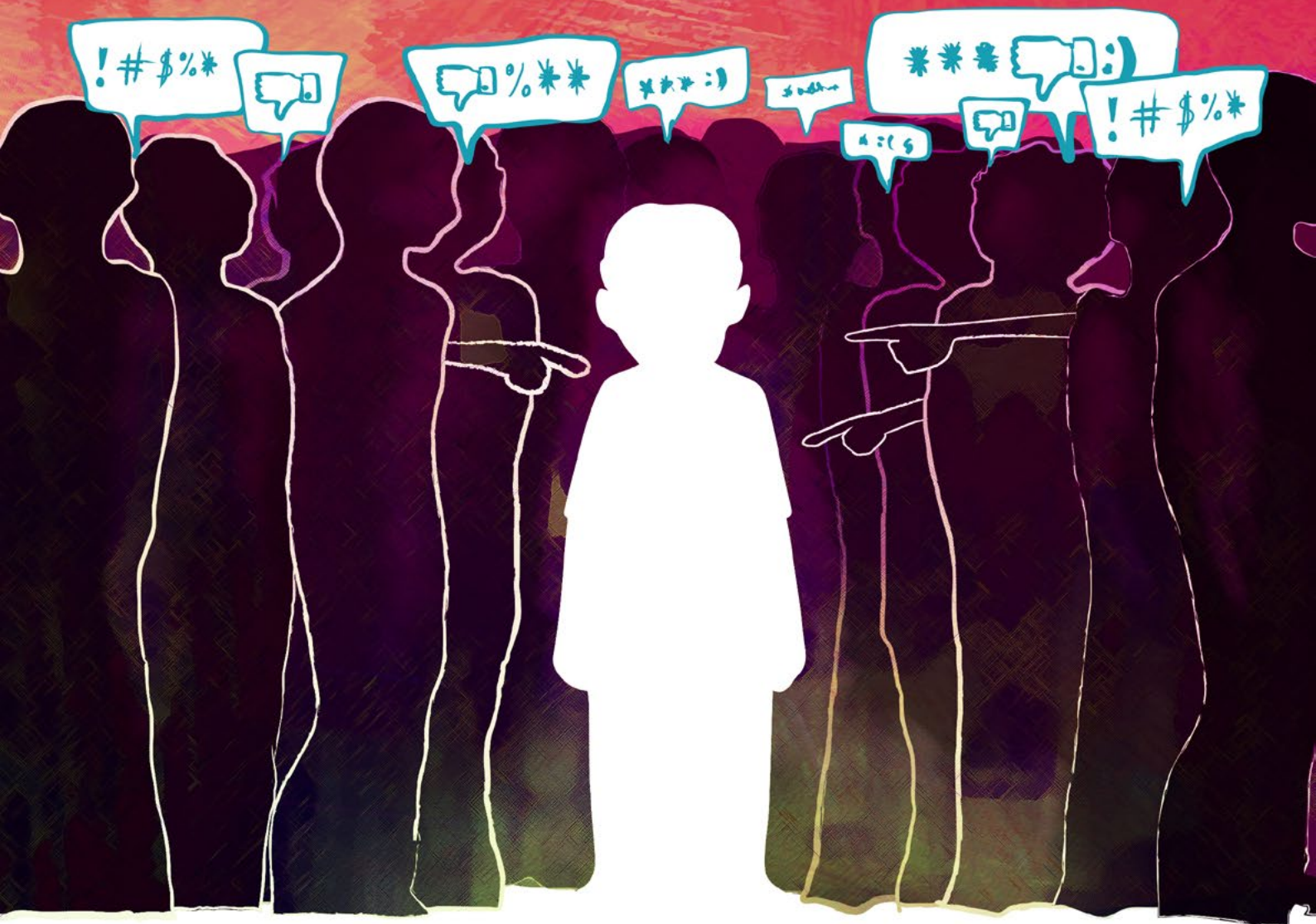
Działania korupcyjne na przestrzeni lat wpływały na wyniki wielu meczów w polskiej piłce nożnej. Przez niezwykle długi okres były to czyny, za które nikt nie odpowiadał, był to temat rzadko poruszany w opinii publicznej, a świadkowie nie chcieli ryzykować informując jakiegokolwiek organy o występującym procederze. W XXI wieku w polskim prawie pojawiły się przepisy umożliwiające karanie przestępców, pojawiły się masowe zatrzymania, śledztwa w wielu przypadkach ruszyły do przodu, a co równie ważne władze i organizacje sportowe zaczęły organizować różnego rodzaju akcje, mające na celu walkę z korupcją, uświadamianie ludzi o możliwościach zgłoszenia takich czynów i skutecznej walce z przestępczością. Wiadome jest, iż wszystkich sprawców niedozwolonych działań polskie organy nie będą w stanie złapać ze względu na wiele czynników. Można mieć jednak nadzieję, iż programy antykorupcyjne będą propagowane i znajdą faktyczne zastosowanie w działaniu.

### Przypisy:

1. Włoch R., *Korupcja w środowisku sportowym*, Raport przygotowany na rzecz Ministerstwa Sportu i Turystyki, <https://www.gov.pl/attachment/9de2d6e9-dfb7-435f-86da-fc90410ff39d>, 2018, s. 8
2. Maennig W., *Corruption in International Sports and Sport Management: Forms, Tendencies, Extent and Countermeasures*, European Sport Management Quarterly, [https://www.researchgate.net/publication/228268742\\_Corruption\\_in\\_International\\_Sports\\_and\\_Sport\\_Management\\_Forms\\_Tendencies\\_Extent\\_and\\_Countermeasures](https://www.researchgate.net/publication/228268742_Corruption_in_International_Sports_and_Sport_Management_Forms_Tendencies_Extent_and_Countermeasures), Hamburg 2005, s. 190.
3. *Zjawisko korupcji w środowisku sportowym*, Ministerstwo Sportu i Turystyki, <https://www.gov.pl/attachment/66d68a00-f172-4702-8521-c432053b47a6>, Warszawa 2018, s. 38.
4. Stefański R., *Przestępstwo korupcji sportowej*, [w:] Stefański R. (red.), *Ius Novum 1/2011*, Uczelnia Łazarskiego, [https://iusnovum.lazarski.pl/fileadmin/user\\_upload/dokumenty/czasopisma/ius-novum/2011/lus\\_Novum\\_1\\_3\\_2011\\_Stefanski.pdf](https://iusnovum.lazarski.pl/fileadmin/user_upload/dokumenty/czasopisma/ius-novum/2011/lus_Novum_1_3_2011_Stefanski.pdf), Warszawa 2011, s. 41.
5. Rorbach P., *Korupcja w sporcie*, InforPrawo, <https://www.infor.pl/prawo/prawo-karne/przestepstwa-gospodarcze/293150,Korupcja-w-sporcie.html>, dostęp: 1.11.2020.
6. *Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 roku o sporcie*, Dz. U. z 2010 r., Nr 127, poz. 857, z późn. zm., art. 46-49.
7. Gilarski A., *Komunikat Rzecznika Dyscyplinarnego PZPN, Polski Związek Piłki Nożnej*, <https://www.pzpn.pl/federacja/aktualnosci/2017-07-10/komunikat-rzecznika-dyscyplinarnego-pzpn>, aktualizacja: 10.07.2017.
8. *Uchwała z dnia 27 marca 2015 roku Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej*, art. 6 ust. 5, art. 8 ust. 4.
9. Brzozowski A., *Jak Wisła Kraków kiedyś Śląsk przekreśliła*, Sport.pl, [http://www.wroclaw.sport.pl/sport-wroclaw/1,123437,6662522,-Jak\\_Wisla\\_Krakow\\_kiedys\\_Slask\\_przekrecila.html](http://www.wroclaw.sport.pl/sport-wroclaw/1,123437,6662522,-Jak_Wisla_Krakow_kiedys_Slask_przekrecila.html), aktualizacja: 28.05.2009.
10. Bednarz D., *Piłkarski Poker we Wrocławiu*, Retro Futbol, <https://rffbl.pl/pilkarski-poker-we-wroclawiu/>, aktualizacja: 22.02.2016.
11. Szymczyk M., *Był taki mecz: Wisła – Legia 0:6*, Legia.net, <https://legia.net/news/byl-taki-mecz-wisla-legia-0-6/35234>, aktualizacja: 10.11.2010.
12. Mieżejewski J., *„Cala Polska to widziela”, czyli historia pewnego mistrzostwa*, igol.pl, <https://igol.pl/cala-polska-to-widziela-czyli-historia-pewnego-mistrzostwa/>, aktualizacja: 25.10.2015.
13. Olkiewicz Ł., *Szczesny: Kibice wiedzą, które mecze były kupione*, Przegląd Sportowy, <https://www.przegladSPORTOWY.pl/pilka-nozna/lotto-ekstraklasa/legia-warszawa/maciej-szczesny-bramkarz-min-widzewa-lodz-i-legii-warszawa/c7539bb>, aktualizacja: 30.01.2012.
14. Szymański K., *Jak Wisła jest poukładane. Historia Fryzjera*, Podcast „Historie z Boiska”, [https://www.youtube.com/watch?v=9CST-p54Bx3M&ab\\_channel=HistorieZBoiska](https://www.youtube.com/watch?v=9CST-p54Bx3M&ab_channel=HistorieZBoiska), aktualizacja: 20.02.2020.
15. Hawrot M., *Jak „Fryzjer” ustawił finał Pucharu Polski. Czarna karta w historii polskiej piłki*, Meczyki.pl, <https://www.meczyki.pl/newsy/jak-fryzjer-ustawil-final-pucharu-polski-czarna-karta-w-historii-polskiej-pilki-sportbuzz/122246-n>, aktualizacja: 6.09.2019.
16. Stanowski K., *Amica – Aluminium: Stanowski ujawnia nowe kulisy sprzedanego meczu*, Kanał Sportowy, [https://www.youtube.com/watch?v=0uJp4o-RKx4&ab\\_channel=Kana%C5%82Sportowy-Extra](https://www.youtube.com/watch?v=0uJp4o-RKx4&ab_channel=Kana%C5%82Sportowy-Extra), aktualizacja: 26.06.2020.
17. Panek D., *Finał Pucharu Polski Amica Wronki – Aluminium Konin z 1998 został ustawiony?*, Piłkarska Mafia, <http://pilkarskamafia.blogspot.com/2013/02/fina-pucharu-polski-amica-wronki.html#more>, aktualizacja: 21.02.2013.
18. *Ryszard Forbrich persona non grata w PZPN!* Sport.pl, <https://www.sport.pl/pilka/1,64946,39459.html>, aktualizacja: 1.12.2000.
19. Jadczał S., *Korupcja w polskiej piłce nożnej. Historia Ryszarda F., pseudonim „Fryzjer”*, TVN24, <https://tvn24.pl/magazyn-tvn24/po-dobroci-szantazem-na-pewno-nie-na-trzezwo-jak-handlowano-meczami-polskiej-ligi,254,4423>, dostęp: 2.11.2020.
20. Panek D., *Korupcja w polskim futbolu: lista ustawionych meczów, Piłkarska Mafia*, <http://pilkarskamafia.blogspot.com/2012/01/korupcja-w-polskim-futbolu-lista.html>, aktualizacja: 22.01.2012.
21. *Jest kara dla Cracovii za korupcję! Odjęcie punktów i duża grzywna*, Polsat Sport, <https://www.polsatsport.pl/wiadomosc/2020-07-27/jest-kara-dla-cracovii-za-korupcje-odjecie-punktow-i-wielka-grzywna/>, aktualizacja: 27.07.2020.
22. Miga M., *Korupcja w Cracovii. Kara, która niczego nie uczy*, TVP SPORT, <https://sport.tvp.pl/49163625/pko-ekstraklasa-korupcja-w-cracovii-kara-ktora-niczego-nie-uczy>, aktualizacja: 28.07.2020.

# ZJAWISKO CYBERPRZEMOCY

## JAKO NOWOCZESNA FORMA AGRESJI WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY



**Piotr Nogaj**

piotrnogaj99@wp.pl

Praca socjalna; Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. K. Pułaskiego w Radomiu

Opiekun naukowy: dr inż. Dagmara Kowalik, Katedra Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. K. Pułaskiego w Radomiu

### WSTĘP

W obecnej rzeczywistości, kiedy ograniczane są wszelkie kontakty międzyludzkie do absolutnego minimum ogromne znaczenie odrywają nowe technologie, które pozwalają wykonywać obowiązki służbowe poza miejscem pracy, uczyć się w domu a nie w murach szkoły lub dają nam możliwość kontaktowania się ze sobą na odległość. Czynności, które kilka lat temu niewyobrażalne były do wykonywania zdalnie teraz stały się rzeczywistością. Przeniosły się one ze świata realnego w wirtualną rzeczywistość<sup>1</sup>. Powyższe przykłady świadczą o tym, że Internet jest doskonałym wynalazkiem, który ułatwia nam codzienne życie. Niestety dość często zdarzają się przypadki, w których Internet

i inne cyfrowe technologie, ich możliwości i zasięg działania, wykorzystywane są w niewłaściwy sposób, co staje się przyczyną wielu konfliktów, nie tylko społecznych, ale również prawnych. Osoby korzystające z tzw. sieci nie są bowiem anonimowe, a wszelkie próby pogwałcenia prawa są zagrożone sankcjami prawnymi. Problemy, z którymi borykał się niegdyś świat w rzeczywistości realnej bardzo szybko znalazły swoje miejsce w świecie wirtualnym. Taki sam scenariusz obserwujemy w przypadku agresji wśród dzieci i młodzieży. Bójki oraz wyzwiska kierowane w kierunku słabszych w dużej mierze przeniosły się do cyfrowego świata, co stanowi ogromne wyzwanie dla rodziców, wychowawców, pedagogów, psychologów, jak i samych osób, które tego doświadczyły.

## POJĘCIE I FORMY CYBERPRZEMOCY

Pomimo wielu działań prospołecznych, w tym kampanii, spotkań ze specjalistami organizowanymi w szkołach stale odnotowuje się występowanie przemocy, zarówno u dzieci, jak i u dorosłych. Wraz z rozwojem technologii przemoc również ewoluuje i przybiera różne formy. W ostatnich latach coraz bardziej popularna staje się cyberprzemoc. Poprzez pojęcie cyberprzemocy należy rozumieć akty przemocy, które dokonywane są przy użyciu najnowszych środków techniki takich jak telefon komórkowy, komputer czy tablet. Cyberprzemoc nazywana jest również przemocą elektroniczną, cyberbullying'em lub po prostu dręczeniem w Internecie<sup>2</sup>. Agresja elektroniczna występuje również wśród dzieci i młodzieży, a w ostatnich latach w szybkim tempie zyskuje popularność szczególnie w tej grupie. Cyberprzemoc wśród niepełnoletnich przyjmuje różne formy.

W gronie najpopularniejszych z nich znajduje się *flaming*. Nazwa ta pochodzi od angielskiego sformułowania *flame war*, które w tłumaczeniu na język polski oznacza wojnę na obelgi. *Flaming* przyjmuje najczęściej formę publicznej konwersacji pomiędzy osobami o odmiennych poglądach politycznych, etycznych lub religijnych. Wymiana zdań jest wypełniona agresją i złością, z użyciem słów o charakterze niecenzuralnym, a dodatkowo ma charakter publiczny, co pozwala innym na bierne śledzenie dyskusji<sup>3</sup>. *Flaming*, jako jedna z form agresji elektronicznej wśród dzieci i młodzieży negatywnie wpływa na relacje rówieśnicze w rzeczywistości. Przegrany internetowej wymiany zdań jest negatywnie naznaczony przez rówieśników w szkole czy w miejscu zamieszkania i skazany na krytykę z ich strony.

Kolejnym obliczem cyberprzemocy, również popularnym wśród młodocianych użytkowników cyfrowych urządzeń jest hejting polegający na krytykowaniu treści publikowanych przez użytkowników portali społecznościowych, chatów czy forów przez innych korzystających ze wspomnianych stron internetowych<sup>4</sup>. Hejt najczęściej przyjmuje postać obraźliwych, a zarazem wulgarnych komentarzy będących reakcją hejterów na opublikowany wpis czy zdjęcie. Wśród młodych ludzi szczególne znaczenie ma jedna z odmian hejtingu charakteryzująca się krytykowaniem urody, zwana *beauty hate*. Wygląd fizyczny jest szczególnie istotny

dla dojrzewających nastolatków. Biorą oni przykład z propagowanych przez środki masowego przekazu wzorców idealnego wyglądu, za wszelką cenę dążą, aby być doskonałym pod tym względem. Niestety nie nabyli jeszcze odporności psychicznej, aby poradzić sobie z krytyką i hejtem w ich kierunku co staje się potwornym ciosem i nierzadko przyczyną prób samobójczych osób nieletnich.

Podejmując zagadnienie cyberprzemocy w kontekście dzieci i młodzieży warto również zwrócić uwagę na *happy slapping*. Charakterystyczną jego cechą jest dwufazowość, gdzie w pierwszej fazie ofiara przemocy poddawana jest prowokacji w postaci wyzwisk, uderzenia czy innej czynności deprecjonującej jej godność. Jednocześnie całe zajście nagrywane jest, najczęściej przy użyciu telefonu komórkowego przez samego sprawcę zajścia lub osobę mu towarzyszącą. Powstałe nagranie stanowi główny element w drugiej fazie *happy slapping'u*, gdzie film z zajścia publikowany jest w Internecie, zazwyczaj na portalach społecznościowych, co pozwala na to, aby w krótkim czasie od jego udostępnienia mogło zobaczyć go duże grono odbiorców. Ta forma przemocy narodziła się na początku XX wieku w Stanach Zjednoczonych, a jej fundamentem był jeden z amerykańskich seriali. Prezentowane w telewizji sceny stały się podwaliną do nagrywania podobnych zdarzeń z życia młodych ludzi, które z założenia miały jedynie bawić, ale ich autorzy nie byli świadomi, że dla nich jest to jedynie zabawa, a dla ofiar tych działań to traumatyczne wydarzenie. Moda na tę formę wraz z rozwojem nowych technologii szybko zyskała popularność w Europie. Jednym z przykładów może być historia 11-latkę z północnego Londynu, która podczas powrotu ze szkoły została zgwałcona przez trzech 14-latków, a całe zajście zostało opublikowane w Internecie<sup>5</sup>. Na gruncie polskim *happy slapping* również zbiera swoje żniwo. Głośnym echem wśród Polaków odbiła się historia nastoletniej Ani z Gdańska. Podczas nieobecności nauczyciela w sali lekcyjnej pięciu kolegów z klasy próbowało zdjąć z dziewczyny odzież i pozorowali z nią stosunek seksualny. Całe zajście zostało nagrane, upublicznione w sieci, a nastolatka następnego dnia popełniła samobójstwo<sup>6</sup>. Przytoczone zdarzenie jest idealnym obrazem tego w jaki sposób działa *happy slapping* i jakie skutki dla ofiary ze sobą może nieść.

Młodzi ludzie, zwłaszcza będący w fazie dojrzewania odrzucają dotychczasowe

autorytety w postaci rodziców czy nauczycieli, a grupą powierników, której się zwierniają oraz proszą o poradę stają się rówieśnicy. Współcześnie formą powierzenia tajemnic nie jest tylko rozmowa w tzw. cztery oczy, ale zauważalna jest tendencja, do zwierzania się drugiej osobie za pośrednictwem komunikatorów internetowych czy smsów. Niestety młodzi ludzie, którzy zdecydują na wypowiedzenie swoich sekretów drugiej osobie za pośrednictwem czatu nie mają całkowitej pewności, że informacje te zostaną jedynie przeczytane przez osoby do tego upoważnione. Istota upubliczniania tajemnic, jako jednej z form cyberprzemocy polega na przekazywaniu osobom trzecim materiałów w postaci zapisu korespondencji czy zdjęć. Zdarzają się również sytuacje, kiedy poufne informacje zostają wykradzione z komputera czy telefonu komórkowego ofiary i jest ona nimi szantażowana. Szantażysta chcąc osiągnąć wyznaczony cel zmusza ofiarę do danego postępowania, a w razie sprzeciwu grozi publikacją zdobytych nielegalnie materiałów<sup>7</sup>.

Innymi formami cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży, ale i nie tylko może być kradzież tożsamości polegająca na zdobyciu najczęściej w nielegalny sposób loginu i hasła ofiary kradzieży do portalu społecznościowego, poczty elektronicznej czy komunikatora. Zdarzają się sytuacje kiedy po zdobyciu takich danych sprawca podszywając się pod ofiarę stosuje cyberprzemoc wobec innych np. w niecenzuralny sposób krytykując rówieśników, nauczycieli czy osoby pełniących funkcje publiczne.

## CYBERPRZEMOC WOBEC NIELETNICH W POLSCE – STATYSTKA

Internet jest strefą, który dostarcza jego użytkownikom zarówno pozytywnych, jak i negatywnych doświadczeń. Młodzi ludzie często korzystają z jego możliwości bez nadzoru ze strony pełnoletnich opiekunów, często napotykać na niewłaściwe zachowania innych użytkowników sieci. Poniżej w tab. 1 zaprezentowano doświadczenie różnych form cyberprzemocy przez nastolatki (13 – 17 lat)

Badania przeprowadzone przez Naukową i Akademicką Sieć Komputerową (NASK)- Państwowy Instytut Badawczy wykazują, że występowanie zjawiska cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży

Tab. 1 Doświadczanie różnych form cyberprzemocy przez nastolatki (13-17 lat)

## Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy zdarzyło się, że ktoś użył internetu do:”

	TAK	
	n	%
Poniżania, ośmieszania Ciebie	265	19,4
Straszenia Ciebie	186	13,6
Szantażowania Ciebie	151	11,1
Wyzywania Ciebie	442	32,2
Podszywania się pod Ciebie	172	12,6
Rozpowszechniania kompromitujących materiałów na Twój temat	169	12,4

Źródło: Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów, NASK, 2019( dostęp z dnia 31.10.2020)

w Polsce nie zalicza się do przypadków jednostkowych. Ponad 32% ankietowanych wyznało, że przynajmniej raz stało się ofiarą wyzysku w Internecie. Sprawcy takich czynów często tkwią w błędnym przekonaniu, że obrażając użytkowników sieci są anonimowi i bez żadnych hamulców moralnych pozwalają sobie na takie wykroczenia. Blisko 1/5 ankietowanych nastolatków( 19,4%) stała się ofiarą poniżania i ośmieszania. Zazwyczaj przejawia się to poprzez krytykę publikowanych fotografii czy wpisów dotyczących kwestii religii, polityki lub światopoglądu. Mimo, że każdy człowiek ma prawo do swobodnego wygłaszania własnego zdania, oczywiście z poszanowaniem zasad kultury, tolerancji jak i netykiety inni nie zawsze potrafią to uszanować. Warty podkreślenia jest fakt, że nie tylko ofiarą tych działań jest osoba niepełnoletnia, ale i również ich sprawca. Młodzi ludzie korzystając z Internetu nie są świadomi odpowiedzialności jaką ponoszą oni, ale też w głównej mierze ich rodzice za nieetyczne postępowanie młodocianych w świecie wirtualnym. Dzieci i młodzież używając Internetu spotkali się również ze straszeniem ( 13,6%) oraz rozpowszechnianiem kompromitujących materiałów na ich temat( 12,4%). Każdego roku obniża się średnia wieku, w którym dzieci otrzymują swój pierwszy telefon komórkowy. Zazwyczaj są to modele wyposażone w dobrej jakości aparaty fotograficzne, kamery oraz posiadające stały dostęp do Internetu. Często funkcje te są niewłaściwie wykorzystywane

przez młodzież. Przesyłają oni sobie wzajemnie za pomocą komunikatorów materiały ośmieszające innych. W większości odnotowanych przypadków tego typu materiały stanowią fotografie, które nierzadko podawane są modyfikacjom polegającym na fotomontażu. Zdarzenie takie miało miejsce w jednej z lubiańskich szkół, gdzie grono uczniów zdobyło dostęp do portalu społecznościowego innego ucznia, pobrali jego zdjęcie, a następnie stworzyli z niego fotomontaż o pedofilskim charakterze. Zdjęcie po modyfikacjach zostało opublikowane na jednej z grup w social mediach, jak i również sami uczniowie przesyłali sobie je nawzajem w wiadomościach prywatnych. Nieznacznie mniejsze grono ankietowanych( 12,6%) osobiście spotkało się z podszywaniem w Internecie. Ta forma cyberprzemocy może polegać na logowaniu się na konto innej osoby i korespondowaniu lub wykonywaniu innych czynności w jej imieniu, lecz bez jej uprzedniego pozwolenia. Do podszywania zalicza się również tworzeniu kont i podczas rejestracji podawania nie swoich danych, a następnie korzystanie z powstałego konta. Podszywanie w Internecie wśród młodych ludzi często stanowi formę zemsty na koleżance, przyjaciółce, rodzeństwie czy byłym partnerze. Ostatnią z form przemocy elektronicznej z jaką spotkali się ankietowani nastolatki to szantaż( 11,1%). Internet stanowi miejsce publikacji różnego rodzaju treści, a odbiorcy mogą je zobaczyć już kilka sekund od momentu wstawienia. Szantaż

w przemocy rówieśniczej wykorzystywany jest na osiągnięciu założonych celów ze strony oprawców. W przemocy elektronicznej przyjmuje on postać wiadomości na komunikatorze internetowym, SMS czy e-maila z treścią zmuszającą do wykonania czegoś oraz informacją co się stanie, jeśli ofiara szantażu nie wykona żądań. Częstym przedmiotem szantażu wśród nastolatków stają się pieniądze. Sytuacje takie zauważalne są w relacjach szkolnych, kiedy uczniowie starszych klas domagają się pieniędzy od młodszych uczniów. W przesyłanych wiadomościach grożą co może stać się jeśli ich ofiara nie wykona poleceń lub zgłosi fakt rodzicom lub dyrekcji szkoły.

## OBJAWY DOŚWIADCZANIA CYBERPRZEMOCY PRZEZ DZIECKO

Zdecydowana większość nastolatków nie chce mówić rodzicom czy innym dorosłym o tym, że stali się ofiarami cyberprzemocy. Istnieją jednak sygnały, które sugerują, że wobec dziecka może być stosowana przemoc elektroniczna. Jednym z najpowszechniejszych jest zauważalne zdenerwowanie w momencie kończenia korzystania z telefonu komórkowego, komputera czy tabletu. W niektórych przypadkach zamiast irytacji w postawie dziecka możemy zaobserwować zamknięcie

się w sobie. Małoletni stają się małomówni, nie chcą odpowiadać na pytania rodziców lub robi to bardzo niechętnie. 8 Podejrzewając, że dziecko doświadcza cyberprzemocy należy zwrócić również uwagę na jego reakcje w momencie kiedy wchodzimy do pomieszczenia, a ono korzysta w tym czasie z telefonu lub komputera i dostrzega naszą obecność. W takiej sytuacji niepokojący jest fakt, gdy natychmiastowo odstawia telefon lub wyłącza komputer. Jeśli wyżej opisana sytuacja zdarzy się jednorazowo, nie jest to żaden powód do zmartwień, jeżeli jednak sytuacja się powtarza istnieje ryzyko, że dziecko doświadcza cyberprzemocy i za wszelką cenę stara się przed rodzicem ukryć ten fakt 9.

Każde dziecko w indywidualny sposób reaguje w momencie, kiedy staje się ofiarą cyberprzemocy. Kolejnym symptomem, który może o tym świadczyć jest unikanie szkoły, wynajdywanie wymówek, aby pozostać w domu lub wagarowanie, choć dotychczas dziecko z entuzjazmem chodziło do szkoły oraz lubiło się bawić z rówieśnikami podczas przerw międzylekcyjnych 10. Opisane objawy utraty chęci do rzeczy, które potomek wykonywał zazwyczaj z radością mogą oczywiście świadczyć o przemocy tradycyjnej, w opisanym przypadku najprawdopodobniej przemocy rówieśniczej, lecz w sytuacji kiedy jednocześnie występują opisane objawy istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo, że wobec dziecka stosowana jest przemoc wirtualna, która przyczyniła się do jego wycofania z życia społecznego.

## ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNA NIELETNICH DOKONUJĄCYCH AKTÓW CYBERPRZEMOCY

Dzieci i młodzież nie zawsze są świadomi swoich czynów. Podczas korzystania z portali społecznościowych uważają, że kilka krytycznych komentarzy pod zdjęciami kolegów i koleżanek to nic złego, i dopuszczają się takich czynności bez wiedzy jakie konsekwencje mogą ich za to czekać. Jednak niewiedza nie zwalnia z ponoszenia odpowiedzialności, a w przypadku osób nieletnich stosuje się zapisy ustawy z 26 października 1982r. o postępowaniu w sprawach nieletnich 11.

Zgodnie z obowiązującym prawem wobec nieletniego, który dopuszcza się czynów

zabronionych sąd może zastosować wachlarz instrumentów służących procesowi resocjalizacji młodocianego przestępcy. Zgodnie z art. 6 wyżej wspomnianej ustawy sąd rodzinny może udzielić upomnienia lub zobligować do danego czynu poprzez wydanie nakazu przeproszenia ofiary lub wykonanie innych zadań, takich jak partycypacja w zajęciach o charakterze wychowawczym, resocjalizacyjnym lub szkoleniowym. Sąd rodzinny ma również prawo udzielić małoletniemu nadzór kuratora lub organizacji młodzieżowej, która udzieli poręczenia za młodocianego. Niepełnoletniemu za dopuszczenie się cyberprzemocy grozić może również przymusowe umieszczenie w ośrodku o charakterze poprawczym lub skierowanie go do pobytu w rodzinie zastępczej, która została odpowiednio przeszkolona poprzez ukończenie kursu nad sprawowaniem opieki nad nieletnim.

Odpowiedzialność prawna za dokonanie aktu cyberprzemocy przez dziecko spoczywa również na jego rodzicach lub opiekunach prawnych. Sad może zobligować ich do zadośćuczynienia wobec ofiary za wyrządzone krzywy przez niepełnoletniego. Innym formami, które może nakazać sąd wobec opiekunów jest nawiązanie współpracy ze szkołą poradnią pedagogiczno-psychologiczną oraz poprawa warunków wychowawczych, bytowych, jak i natury zdrowotnej małoletniego. Uchylenie się rodziców od postanowienia sądu zagrożone jest karą pieniężną, w kwocie do 1500 zł 12.

## PODSUMOWANIE

Cyberprzemoc wśród dzieci i młodzieży staje się poważnym problemem. Przeprowadzone badania wykazują, że blisko 1/5 nieletnich użytkowników cyfrowych mediów stała ofiarą cyberprzemocy, szczególnie w postaci wyzywania, poniżania, ośmieszania czy straszenia. Mimo grożącej odpowiedzialności karnej nieletnich w postaci umieszczenia małoletniego w zakładzie poprawczym lub przydzielenia mu dozoru kuratora, zjawisko cyberprzemocy staje się coraz bardziej powszechne w tej grupie wiekowej. Dzięki niemalże całkowitemu przeniesieniu kontaktów osobistych do świata wirtualnego, coraz rzadszym widokiem stają się siniaki i zdarte łokcie jako przejaw agresji rówieśniczej. Brak śladów na ciele dziecka świadczących o tym, że jest ofiarą przemocy fizycznej ustąpił miejsce symptom przemocy elektronicznej. Jest to ogromne wyzwanie

dla rodziców, nauczycieli oraz pedagogów i psychologów szkolnych. Opiekunowie powinni z jeszcze większą czujnością oraz troską obserwować swoich podopiecznych oraz pomimo wielu innych obowiązków mieć stałą kontrolę nad ich poczynaniami w cyfrowym świecie.

### Bibliografia:

1. Książki
2. Pyżalski J., *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowoczesne ryzykowne zachowania młodzieży*, Kraków, Impuls, 2012
3. Pyżalski J., *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*. Sopot, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2011
4. Kowalski R.M., Limber S.P., Agatson P.W., *Cyberprzemoc wśród dzieci i młodzieży*, Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2010
5. Kozak S. *Patologie cyfrowego dzieciństwa i młodości*, Warszawa, DiŃ, 2014
6. Rozdziały w książce
7. Kielb-Grabarczyk D., *Internet a przemoc* [w:] *Cyberbezpieczeństwo dzieci i młodzieży. Realny i wirtualny problem polityki bezpieczeństwa* [red.] M. Górka, DiŃ, Warszawa, 2017
8. Gazety i czasopisma
9. Frącz A., *Hejting- „Przejawy mowy nienawiści w Sieci”, „Parezia”, 2019, nr 2*
10. Źródła internetowe
11. Borkowska A., *Cyberprzemoc. Wyłącz blokadę na nękanie*, NASK, Warszawa, 2019, <https://www.gov.pl/web/cyfrizacja/cyberprzemoc-wlacz-blokade-na-nekanie>
12. E. Sowa-Behtane, *Cyberbullying i jego najpowszechniejsze formy wśród dzieci i młodzieży szkolnej*, <https://cod.ignatianum.edu.pl/01.11.2020>
13. P. Ochwat, *„Happy slapping jako czynnik aktywizujący zachowania dysfunkcyjne młodzieży”, „Kultura-Media-Teologia”, 2014 nr 18, [https://kmt.uksw.edu.pl/media/pdf/kmt\\_2014\\_18\\_ochwat.pdf](https://kmt.uksw.edu.pl/media/pdf/kmt_2014_18_ochwat.pdf), 02.11.2020*
14. <https://www.trojmiasto.pl/wiadomosci/Samobojstwo-Ani-odzyskanie-film-z-zajscia-w-klasie-n21739.html>, 3.11.2020
15. Akty prawne
16. Ustawa z dnia 26 października 1982r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. 1982 Nr 35 poz. 228)

### Przypisy:

1. D. Kielb-Grabarczyk, *Internet a przemoc* [w:] *Cyberbezpieczeństwo dzieci i młodzieży. Realny i wirtualny problem polityki bezpieczeństwa* [red.] M. Górka, DiŃ, Warszawa, 2017
2. A. Borkowska, *Cyberprzemoc. Wyłącz blokadę na nękanie*, NASK, Warszawa, 2019, s. 8-9, (31.10.2020)
3. E. Sowa-Behtane, *Cyberbullying i jego najpowszechniejsze formy wśród dzieci i młodzieży szkolnej*, <https://cod.ignatianum.edu.pl/01.11.2020>
4. A. Frącz, *„Hejting- przejawy mowy nienawiści w Sieci”, „Parezia”, 2019, nr 2, s. 31-37*
5. P. Ochwat, *„Happy slapping jako czynnik aktywizujący zachowania dysfunkcyjne młodzieży”, „Kultura-Media-Teologia”, 2014 nr 18, s. 49-53, [https://kmt.uksw.edu.pl/media/pdf/kmt\\_2014\\_18\\_ochwat.pdf](https://kmt.uksw.edu.pl/media/pdf/kmt_2014_18_ochwat.pdf), (02.11.2020)*
6. <https://www.trojmiasto.pl/wiadomosci/Samobojstwo-Ani-odzyskanie-film-z-zajscia-w-klasie-n21739.html> (3.11.2020)
7. J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowoczesne ryzykowne zachowania młodzieży*, Kraków, Impuls, 2012, str. 127
8. R.M. Kowalski, S. P. Limber, P. W. Agatson, *Cyberprzemoc wśród dzieci i młodzieży*, Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2010, s. 105-107
9. A. Borkowska, *Cyberprzemoc-wlacz blokadę na nękanie*, NASK Państwowy Instytut Badawczy, 2019, s. 19-22, <https://www.gov.pl/web/cyfrizacja/cyberprzemoc-wlacz-blokade-na-nekanie>, (07.11.2020)
10. R.M. Kowalski, S. P. Limber, P. W. Agatson, *Cyberprzemoc wśród dzieci i młodzieży*, Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2010, s. 106
11. Dz.U. 1982 Nr 35 poz. 228
12. Dz.U. 1982 Nr 35 poz. 228

# WYWIAD

## JAKIE POTENCJALNE KORZYŚCI DLA UCZESTNIKA NIESIE UDZIAŁ W PROGRAMIE “PODATKOWI LIDERZY”?

– **ROZMOWA Z JANEM SARNOWSKIM** – PODSEKRETARZEM  
STANU, PEŁNOMOCNIKIEM DS. WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ  
W ZAKRESIE VAT W MINISTERSTWIE FINANSÓW.





**Karol Zawada: Panie Ministrze program „Podatkowi Liderzy” funkcjonuje już od 2017 roku, jaki cel przyświecał Panu podczas tworzenia tego programu?**

Jan Sarnowski: Zależało mi na zaangażowaniu młodych ludzi w prace Ministerstwa Finansów. Szczególnie tych, których ciekawi prawo podatkowe, którzy obserwują to, co dzieje się w innych krajach, na szczycie Unii czy w organizacjach międzynarodowych i chcieliby, żeby działające w Polsce przepisy były coraz lepsze, żeby coraz lepiej odpowiadały potrzebom zmieniającej się rzeczywistości. Ministerstwo Finansów zawsze przyjmowało praktykantów, ja również pracowałem tutaj w trakcie studiów. Niestety – praca przy

tworzeniu zasad, według których działać będą wszyscy mieszkańcy Polski oferowana jest tylko w Warszawie, a nieodpłatność praktyk jest często trudną do przekroczenia barierą dla osób z innych miast. Stąd konkurs, który pomaga w znalezieniu osób pasjonujących się podatkami i nagroda w postaci płatnego stażu. Bez niej wielu młodym ludziom trudno byłoby spróbować swoich sił przy tworzeniu przepisów prawa.

**Karol Zawada: Czy spodziewał się Pan, że program zostanie tak dobrze przyjęty i odbędzie się aż 8 edycji?**

Jan Sarnowski: Na początku zastanawiałem się, czy będzie wystarczająco dużo

chętnych osób na staże. Odzew z jakim się spotkał nasz program jest lepszy niż mogłem to sobie wymarzyć. Z każdą kolejną edycją mamy coraz więcej kandydatów chętnych do pracy w Ministerstwie Finansów. To bardzo cieszy, że młodzi ludzie obierają kierunek na administrację publiczną i chcą w niej stawiać swoje pierwsze kroki.

To też ogromna korzyść dla samego Ministerstwa – przyjmujemy naprawdę świetnych ludzi, dla których nie ma rzeczy niemożliwych. To najlepszy dowód na to, że dla obu stron program to same korzyści. Stażyści poznają świat podatków od strony legislacyjnej, w jedynej instytucji, w której jest to możliwe, a Ministerstwo może korzystać

z ich pomysłów przy tworzeniu wielu kluczowych projektów i wielu z nich pozostają z nami na stałe.

**Karol Zawada: Jakie potencjalne korzyści dla uczestnika niesie udział w programie „Podatkowi Liderzy”?**

Jan Sarnowski: To unikalna możliwość pracy przy aktualnych projektach i poznania administracji publicznej od środka. Nasi stażyści nie stoją przy kserze i nie parzą kawy. Uczestniczą w procesie tworzenia prawa, o którym później mogą przeczytać w gazetach. To jest zupełnie inny rodzaj doświadczenia niż praca w sektorze prywatnym. Staramy się również skorzystać z ich szczególnych uzdolnień, pasji czy umiejętności językowych. Prawnicy pracują przy tworzeniu przepisów i ich objaśnieniach. Pasjonaci prawa obcego szukają rozwiązań, które sprawdzą się w innych krajach i które mogłyby zostać wdrożone w Polsce. Ekonomisci pracują przy szacowaniu skutków planowanych reform lub przy analizie skuteczności już obowiązujących przepisów. Osoby z pasją do technologii współtworzą ulgi dedykowane transformacji cyfrowej czy robotyzacji i uczestniczą w badaniach dotyczących sektora e-commerce. Praca w Ministerstwie jest ciekawa, różnorodna i po prostu inspirująca. Efektem współpracy stażystów z Ministerstwem Finansów jest zdobyta przez nich unikalna wiedza, ich pierwsze publikacje a często i prace dyplomowe.

**Karol Zawada: Czy wygrywając staż ma się szansę otrzymać pracę w Ministerstwie Finansów?**

Jan Sarnowski: Jak najbardziej. Co czwarty stażysta został zatrudniony w MF. Staż jest bardzo znakomitą możliwością poznania się nawzajem. Jak w każdym urzędzie wiele zależy od aktualnych wakatów i zapotrzebowania oraz zainteresowań kandydatów. Część osób wraca na studia, albo znajduje pracę w biznesie czy w branży doradczej, a potem do nas wraca. Staramy się utrzymywać nieformalny kontakt z naszymi stażystami. Przed pandemią spotykaliśmy się mniej więcej raz na miesiąc - można było spotkać weteranów poprzednich edycji i współpracujących z nami ekspertów, również z innych ministerstw i z wyższych uczelni. Podatkowi Liderzy to zgrana paczka, wielu z nich przyjeżdża na nasze spotkania z innych miast - z Krakowa, Wrocławia a nawet ze Szczecina. Mam nadzieję że szybko powrócimy do tej tradycji.

**Karol Zawada: Ile osób, które wygrały staże pracuje obecnie w Ministerstwie?**

Jan Sarnowski: Obecnie pracuje z nami 15 byłych stażystów. Ta liczba ciągle ulega zmianom, fluktuuje. Niektórzy studenci zostają z nami od razu po zakończeniu stażu, pracują z nami przez kilka lat, a potem idą do innych organów administracji albo przechodzą do branży doradczej. Inni wracają na studia czy do biznesu i wracają do nas potem bogatsi o nowe doświadczenia i umiejętności. Ważne dla nas jest, żeby uświadomić młodym ludziom, że kariera w administracji jest bardzo atrakcyjna na różnych etapach życia i rozwoju zawodowego. Nie jest prawdą, że jeśli się nie zostało urzędnikiem za młodu, to nie można

## Nasi stażyści uczestniczą w procesie tworzenia prawa, o którym później mogą przeczytać w gazetach.

przejsz do administracji mając doświadczenie. Nie jest też prawdą, że trzeba spędzić całe życie w urzędzie. Ministerstwo Finansów to ciekawe miejsce dla stażysty szukającego swojej życiowej pasji, dla eksperta przychodzącego do nas ze zdobytymi na rynku umiejętnościami, a także dla ekonomistów, prawników i managerów mogących tutaj kierować projektami, które przynoszą efekty w skali całego kraju.

**Karol Zawada: Czy uczestnikami programu są tylko studenci kierunków ekonomicznych? Czy osoby z innych kierunków, na przykład prawniczych, również mogą brać udział w programie?**

Jan Sarnowski: Konkurs Podatkowi Liderzy, jak sama nazwa wskazuje, dotyczy podatków. W Polsce podatki studiuje się zarówno na kierunkach ekonomicznych, jak i na prawniczych. Ja również najpierw skończyłem prawo. Prawnicy dobrze rozumieją

język przepisów, technikę ich tworzenia oraz zasady interpretacji. Sprawnie poruszają się w gąszczu regulacji, zasad i wyjątków. Są im szczególnie bliskie reguły, w ramach których organy podejmują decyzje, a sądy orzekają. Z kolei ekonomiści i finansiści lepiej rozumieją aspekty finansowe opodatkowania, kwestie płynności przedsiębiorstw, utratę wartości pieniądza w czasie, wpływ regulacji na życie codzienne i decyzje podatników. Te dwie grupy doskonale się uzupełniają. W Ministerstwie Finansów zespoły podatkowe zawsze są mieszane. Dzięki tej współpracy prawnicy uczą się myśleć w kategoriach ekonomicznych, a ekonomiści zwracają większą uwagę na precyzję sformułowań i możliwości jakie daje ich interpretacja.

**Karol Zawada: W aktualnej VIII edycji tematem przewodnim są „Podatki w czasie pandemii”, dlaczego akurat ten temat był istotny dla Ministerstwa?**

Jan Sarnowski: Bo jest to temat najbardziej aktualny. Dostosowanie regulacji podatkowych do nowej rzeczywistości jest w ostatnich miesiącach kluczowym zadaniem Ministerstwa Finansów. Walka o ograniczenie ekonomicznych skutków epidemii jest naszą codziennością. Ulgi podatkowe wspierają produkcję i zakupy środków służących walce z COVID-19. Urzędy działają zdalnie i coraz częściej przesuwać terminy płatności podatków. Z jednej strony zawieszamy niektóre obowiązki, z drugiej przyspieszamy wiele procesów, np. cyfryzację działania urzędów skarbowych. Potrzebne są regulacje dotyczące pracy zdalnej, świadczenia usług na odległość czy przez Internet. Z drugiej strony w Ministerstwie Finansów powstają plany na kolejne miesiące i lata. Po ustaniu epidemii potrzebne będą regulacje, które ułatwią firmom powrót do normalności oraz takie, które będą dla nich impulsem rozwojowym. Podobne prace podejmują wszystkie państwa na świecie, wiele działań rekomendują organizacje międzynarodowe. Chcemy zachęcić młodych ludzi do obserwacji tych zmian i podzielenia się z nami ich oceną, a w perspektywie stażu do udziału przy ich wdrażaniu.

**Karol Zawada: Czy któryś z nadesłanych pomysłów z poprzednich edycji został wykorzystany przez Ministerstwo?**

Jan Sarnowski: Oczywiście zdarza się, że pomysły stażystów są inspiracją dla nowych rozwiązań, ale dużo częstsza jest sytuacja, w której student dowiaduje się, że jego propozycje są już przez nas realizowane.



Częstym postulatem młodych ludzi jest automatyzacja procesów i efektywniejsze korzystanie z danych na temat podatników które Ministerstwo już posiada. Robimy to np. poprzez usługę Twój E-PIT, dzięki niej miliony podatników mogą rozliczyć się przy pomocy jedynie kilku kliknięć. Młodzi ludzie chcą, żeby rozliczenie podatków było jak najprostsze i jak najmniej czasochłonne. Dużo podróżują i gdy widzą, że wiele formalności można załatwić szybciej i prościej, to chcą by tak samo było i w Polsce. I to właśnie staramy się robić. Współpraca z młodymi ludźmi była inspiracją dla projektów takich jak estoński CIT, SLIM VAT czy szerokie otwarcie przedsiębiorcom możliwości rozliczenia prostym ryczałtem.

**Karol Zawada: Dla czytelników których zaciekał program „Podatkowi Liderzy”, kiedy odbędzie się następna edycja programu i jak dowiedzieć się o jego starcie?**

Jan Sarnowski: Konkurs Podatkowi Liderzy realizujemy dwa razy w roku. Na przełomie marca i kwietnia oraz na przełomie października i listopada. Dzięki temu staże realizowane są przez cały rok. Formuła konkursu się nie zmienia, kolejne edycje różnią się jedynie tematem pracy konkursowej. Wszystkie szczegóły są dostępne na stronie internetowej programu ([www.gov.pl/finanse/podatkowi-liderzy](http://www.gov.pl/finanse/podatkowi-liderzy)). Można tam również znaleźć informacje o poprzednich edycjach oraz opinie laureatów. Ogłaszając każdą kolejną edycję konkursu informujemy o nim uczelnie i podatkowe koła naukowe.

**Karol Zawada: Czy ministerstwo jest w stanie wygrać walkę na rynku pracy o studenta z sektorem prywatnym?**

Jan Sarnowski: Nie nazwałbym tego walką. Oferta Ministerstwa jest w pewien sposób unikalna. Sektor prywatny stosuje prawo, a my je tworzymy. Bardzo cenne są dla nas doświadczenia osób, które pracowały w sektorze prywatnym. Z drugiej strony branża doradcza również poszukuje osób z doświadczeniem w tworzeniu i interpretowaniu przepisów. Nikt lepiej nie potrafi doradzić podatnikowi jak w bezpieczny sposób korzystać z ulg podatkowych czy wypełnić obowiązki sprawozdawcze. W ten sposób dzięki stażowi w Ministerstwie Finansów młodzi ludzie znacznie zyskują na atrakcyjności na rynku pracy. Tworzenie nowych regulacji jest również cennym doświadczeniem dla osób planujących karierę naukową. Posiadając doświadczenie legislacyjne inaczej patrzy się na przepisy, rozumie się ich ekonomiczne

uzasadnienie, międzynarodowy kontekst oraz wymagania, jakie muszą spełnić by były możliwe do obsługi przez urzędy skarbowe.

Należy pamiętać, że pracując w międzynarodowych grupach roboczych, współtworzymy również regulacje, które mają szansę wejść w życie za kilka lat i to nie tylko w Polsce, ale we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Proces legislacyjny jest długi, zwłaszcza w podatkach, które są harmonizowane. Tu prace rozpoczynają się nawet 3 do 5 lat wcześniej, zanim konkretny przepis zastosuje pracownik czy przedsiębiorca.

Dzięki stażowi  
w Ministerstwie  
Finansów  
młodzi ludzie  
znacznie zyskują  
na atrakcyjności  
na rynku pracy.

**Karol Zawada: Praca w administracji publicznej wielu osobom wydaje się nudna i przewidywalna, czy tak rzeczywiście jest?**

Jan Sarnowski: Zdecydowanie nie. To jest stereotyp, z którym staramy się walczyć. Dlatego stworzyliśmy Program Akceleracji Kariery MF. W jego ramach organizujemy konkurs Podatkowi Liderzy oraz Program Ambadorski Ministerstwa Finansów. Dzięki współpracy ze studentami, którzy reprezentują Ministerstwo na swoich uczelniach, chcemy pokazywać młodym ludziom co robimy i jak niezwykła może być współpraca z nami. Prowadzimy wiele ciekawych projektów, dostosowujemy przepisy do zmieniającej się rzeczywistości i blisko współpracujemy z OECD oraz z UE. Cały czas staramy się wychodzić naprzeciw potrzebom polskich przedsiębiorców jednocześnie dbając o dochody budżetu Państwa. Trzeba pamiętać, że obniżenie podatku nawet 1 punkt procentowy może wiązać się ze znacznym

ograniczeniem finansowania państwa czy gmin.

**Karol Zawada: Szczególnie młodszym osobom praca w urzędach wydaje się domeną jednak starszego pokolenia, czy młodzi studenci odnajdą się w pracy w Ministerstwie?**

Jan Sarnowski: To prawda, istnieje taki stereotyp. Gdy uczestniczę w targach pracy, młodzi ludzie często pytają się ile lat trzeba najpierw odsłużyć w administracji, żeby móc się ubiegać o pracę w Ministerstwie. Nie ma takich progów, a grupy robocze, w których realizujemy projekty składają się, jak w każdej firmie, z osób w każdym przedziale wiekowym. Administracja publiczna działa w ramach konkretnych procedur, ale praca w Ministerstwie Finansów wiąże się również z dużą kreatywnością. Starsi pracownicy mają duże doświadczenie merytoryczne, znają wpływ zmian w prawie na działania firm i procesy gospodarcze. Z kolei młodzież zaraża entuzjazmem i energią, zna nowe trendy i technologie. Starsi i młodszy mogą się od siebie wiele nauczyć.



Wywiad przeprowadził:  
Karol Zawada  
[k.zawada@progress.org.pl](mailto:k.zawada@progress.org.pl)

# WYZWANIA EDUKACJI W OKRESIE ZAGROŻENIA EPIDEMIOLOGICZNEGO



**Daria Majcher**

daria.majcherr@o2.pl

Praca socjalna;

Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny  
im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu

Opiekun naukowy: dr Paweł Śwital

## WPROWADZENIE

Prawo do nauki jest jednym z podstawowych praw człowieka i obywatela, wynika ono z art. 70 ust. 1 Konstytucji RP<sup>1</sup>. Jednakże w związku z zagrożeniem epidemiologicznym związanym z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 powodującym chorobę Covid-19, dostęp do edukacji w formie stacjonarnej stał się niemożliwy. Nieodzownym okazało się ograniczenie kontaktów międzyludzkich. W związku z powyższym legislatura miała za zadanie znaleźć rozwiązanie, które optymalnie zapewni bezpieczeństwo uczniom, studentom, nauczycielom, przy jednoczesnym dostępie do nauki. Pierwszą z czynności, jaka została podjęta w związku z zaistniałą sytuacją w kraju było wydanie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19<sup>2</sup>, w którym ogłoszono, że od 16 marca br. wszelkie placówki oświaty zostają zamknięte na okres dwóch tygodni. Należy zauważyć, iż wskazane wyżej rozporządzenie ulegało nowelizacji. Jednym z kluczowych rozwiązań w związku z nową rzeczywistością spowodowaną pandemią koronawirusa było wprowadzenie kształcenia na odległość<sup>3</sup>.

## EDUKACJA ZDALNA

Sytuacja edukacji w okresie społecznej izolacji niewątpliwie uległa wielu zmianom. Należy zauważyć, iż kształcenie na odległość przy wykorzystaniu różnego rodzaju narzędzi cyfrowych okazała się jedyną możliwą formą pracy nauczycieli z uczniami. Trzeba pamiętać, iż model edukacji zdalnej nie był rozwiązaniem nowym, jednakże w okresie sprzed rozpoczęcia pandemii był on jedynie opcją, z której dana jednostka mogła skorzystać. Najczęściej takie rozwiązanie wykorzystywane było w pracy ze studentami bądź osobami dorosłymi, które uzupełniały swoje kwalifikacje. Ważnym aspektem jest fakt, iż taka forma edukacji była jedynie dopełnieniem tradycyjnego sposobu nauczania. Niestety nowe warunki, jakie pojawiły się w związku z pandemią spowodowały, iż jedynym możliwym sposobem realizowania działań edukacyjnych stała się edukacja zdalna<sup>4</sup>.

Proces zdalnej edukacji jest sposobem uczenia się przy pomocy nowoczesnych technologii. Będąca wcześniej alternatywną formą nauki, stała się przymusem. Przed ogromnym wyzwaniem stanęło całe środowisko edukacyjne, zarówno nauczyciele, uczniowie, jak i ich rodziny. Jednakże największa odpowiedzialność spoczęła na dyrektorach placówek oświatowych, których zadaniem było zorganizowanie zdalnego procesu dydaktycznego, który

**Model edukacji  
zdalnej nie był  
rozwiązaniem  
nowym, jednakże  
w okresie sprzed  
rozpoczęcia  
pandemii był on  
jedynie opcją,  
z której dana  
jednostka mogła  
skorzystać.**

jest postępowaniem niezwykle złożonym i wieloetapowym. Jedną z najistotniejszych kwestii związanej z wdrożeniem edukacji zdalnej było zapewnienie równego dostępu do sprzętu komputerowego i łącza internetowego dla każdego uczestnika procesu dydaktycznego. Jedynie wówczas możliwa była realizacja wybranych form pracy i kontaktu<sup>5</sup>.

Kolejnym niezbędnym elementem wprowadzenia kształcenia na odległość było zorganizowanie przestrzeni edukacyjnej, która w przypadku zajęć online musiała mieć charakter wirtualny. Do tego celu stworzone zostały tzw. platformy e-learningowe, będące internetowymi systemami dającymi sposobność udostępniania materiałów edukacyjnych. Jednymi z najczęściej wykorzystywanymi narzędziami umożliwiającymi kierowanie zdalnym procesem dydaktycznym są:

- Microsoft Office 365 dla edukacji wraz Microsoft Teams,
- G Suit dla szkół i uczelni z Google Classroom<sup>6</sup>.

Celem takich platform jest przede wszystkim odzwierciedlenie w warunkach wirtualnych klasy szkolnej, czy grupy studenckiej. Pozwalają one na udostępnianie uczniom wszelkiego rodzaju plików, tj. prezentacji, filmów, skryptów i wiele innych. Ponadto platformy dają możliwość również prowadzenia spotkań online w trybie synchronicznym.

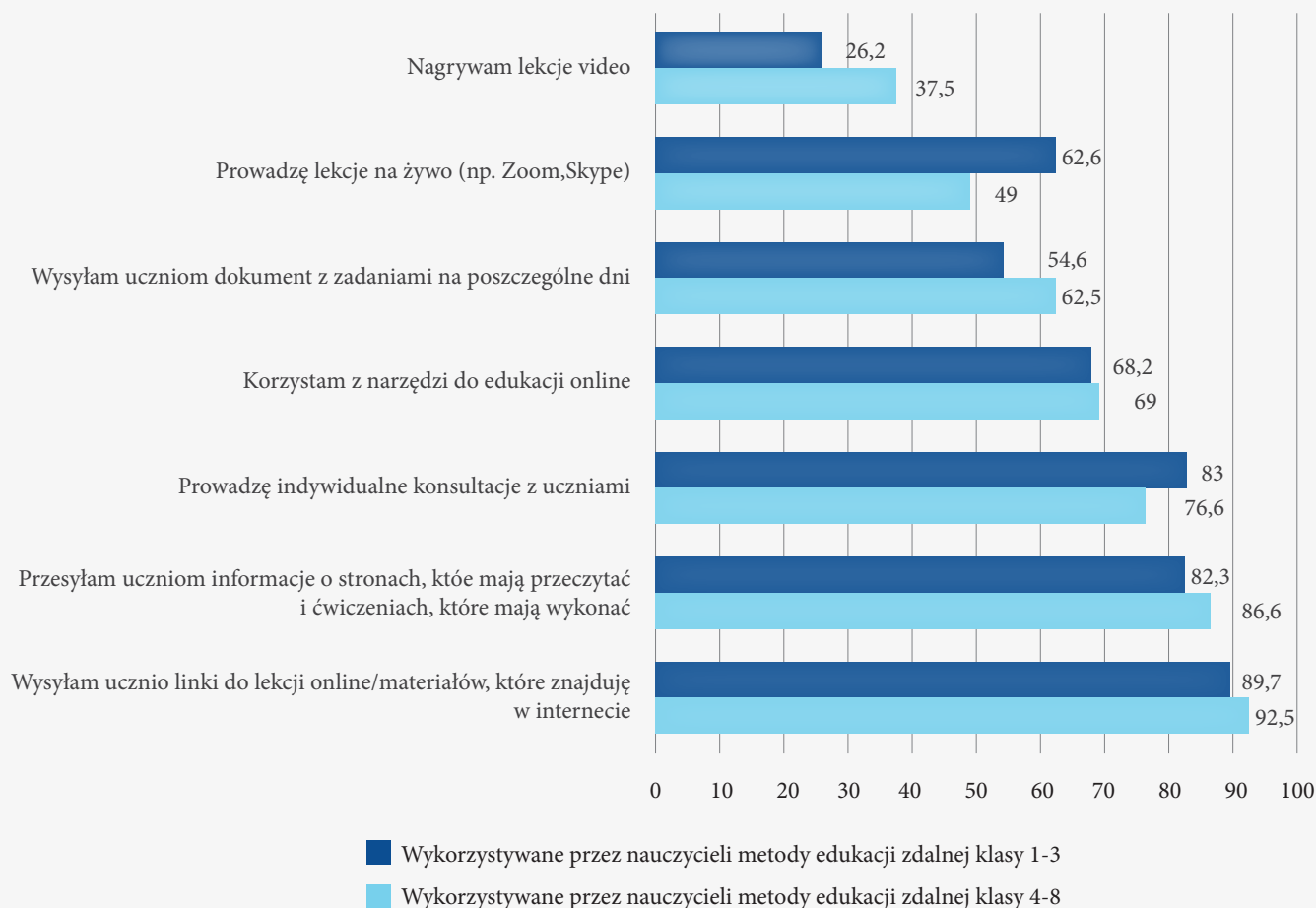
## HYBRYDOWY SYSTEM KSZTAŁCENIA

Hybrydowy system kształcenia nazywany również mieszanym, bądź półzdalnym trybem nauki jest rozwiązaniem polegającym na połączeniu lekcji odbywających się w formie tradycyjnej z zajęciami prowadzonymi online. W dobie zagrożenia epidemiologicznego nauka hybrydowa pojawiła się jako obowiązek wynikający z wysokiego współczynnika zakażeń. Minister Zdrowia 15 października br. ogłosił, iż od 17 października w strefie żółtej Uczelni Wyższe i Szkoły Ponadpodstawowe mają pracować w trybie hybrydowym.

Możliwości realizacji zajęć w mieszanym systemie kształcenia jest bardzo dużo. Jednak mając na uwadze obecny stan zagrożenia pandemicznego najbardziej optymalnym rozwiązaniem należałoby uznać podział klasy na mniejsze grupy. Decyzja, w jakiej formie będzie odbywać się nauka hybrydowa spoczywa w rękach dyrektorów placówek oświatowych. Podobne rozwiązania zostały wprowadzone na Uczelniach Wyższych. Mianowicie jednym z najbardziej popularnych rozwiązań okazało się wykorzystanie modelu mieszanego w sposób następujący: wykłady odbywające się w formie online, natomiast zajęcia praktyczne, tj. ćwiczenia, laboratoria – stacjonarnie.

Placówki oświaty, w których nauka hybrydowa była bądź jest realizowana do dziś mają obowiązek stosować się do wymogów sanitarnych. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć: bezwzględny zakaz przychodzenia dzieci z infekcjami, odpowiednią wentylację pomieszczeń, właściwie zorganizowany przebieg wejścia i wyjścia z placówki, częste mycie rąk, dezynfekcja i wiele innych, które mają za zadanie niwelować ryzyko zagrożenia<sup>7</sup>.

Wykres 1. Wykorzystywane przez nauczycieli metody edukacji zdalnej



Źródło: Centrum Cyfrowe, tvn24.pl, autor: Justyna Suchecka

## ZADANIA NAUCZYCIELA W KSZTAŁCENIU NA ODLEGŁOŚĆ

Edukacja zdalna wykorzystywana była od dawna, jednak jedynie poprzez jednostki, które tego chciały, a więc dokonywały świadomego wyboru. W momencie gdy pojawiło się zagrożenie epidemiologiczne, nauka zdalna została wykorzystywana masowo. Nie ulega wątpliwości, iż przed wielkim wyzwaniem stanęli nauczyciele, którzy wcześniej nie mieli styczności z taką formą nauki. Oprócz kompetencji dydaktyczno-metodycznych, które musiały zostać nieco przekształcone, aby odpowiadać możliwościom nauki sieciowej, pojawiły się kompetencje cyfrowe, bez których prowadzenie procesu dydaktycznego w formie e-learningu okazałoby się niemożliwe. Mianem kompetencji cyfrowych należy określić przede wszystkim właściwe przygotowanie do obsługi urządzeń, platform edukacyjnych, ale także sprawność

**W tym trudnym  
czasie priorytetem  
nauczycieli powinno  
być zadbanie o relacje  
i więzi z uczniami,  
którzy zapewne  
potrzebują znacznie  
więcej wsparcia  
i zrozumienia  
niż dotychczas.**

w wyszukiwaniu informacji, ich selekcji oraz oceny rzetelności<sup>8</sup>.

Podczas prowadzenia zajęć w formie online nauczyciel powinien zapewnić wsparcie uczniom na trzech płaszczyznach:

- poznawczej,
- emocjonalnej,
- systemowej.

W obszarze sfery poznawczej priorytetem jest uczenie się i rozwój oparty na przyswajaniu nowej wiedzy. Natomiast płaszczyzna systemowa w głównej mierze bazuje na komunikacji i zarządzaniu. Ostatnia sfera to emocjonalna, która polega na wsparciu oraz wzmacnianiu ucznia. Należy podkreślić, iż jest to szczególnie ważny obszar ze względu na zagrożenie pandemiczne. W zaistniałej sytuacji pracownicy oświaty pełnią swoistą rolę interwenta kryzysowego. W swojej pracy zobowiązani są do psychologicznej pomocy uczniom w kryzysie. W tym trudnym dla wszystkich

czasie priorytetem nauczycieli powinno być zadbanie o relacje i więzi z uczniami, którzy zapewne potrzebują znacznie więcej wsparcia i zrozumienia niż dotychczas<sup>9</sup>.

Powyższy wykres przedstawia wykorzystywane przez nauczycieli metody edukacji zdalnej w klasach 1-3 oraz 4-8. Należy zauważyć, iż najczęściej posługiwano się metodą opartą na przesyłaniu uczniom materiałów, które znajdują się w Internecie. Niewiele mniej, bo w edukacji wczesnoszkolnej 82,3% oraz w klasach starszych 86,6% nauczycieli stwierdziło, że przesyła uczniom informacje o stronach, z którymi mają się zapoznać oraz ćwiczeniach, jakie zobowiązani są wykonać. Znaczny odsetek nauczycieli w badaniu prowadzi indywidualne konsultacje z uczniami. Ponad połowa ankietowanych przyznała, iż prowadzi zajęcia online, jednak niewielki odsetek, bowiem zaledwie 26,2% w nauczaniu wczesnoszkolnym oraz 37,5% w klasach 4-8 nauczycieli nagrywa swoje zajęcia.

## KORZYŚCI I ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z EDUKACJI ZDALNEJ

W czasie pandemii koronawirusa jedynym możliwym sposobem nauczania są zajęcia online. Choć jest to okres trudny i niepokojący nas wszystkich, warto skupić się na pozytywnych aspektach wynikających z edukacji zdalnej. Niewątpliwie zaliczyć do nich należy oszczędność czasu, bowiem nie tracimy go na dojazd do miejsca, gdzie odbywałyby się zajęcia w formie tradycyjnej, co jednocześnie wiąże się z redukcją wydatków finansowych. W przypadku studentów, którzy wyjeżdżają z rodzinnego miasta, aby podjąć naukę zmniejszenie kosztów jest znacznie bardziej odczuwalne, bowiem nie ponoszą oni opłat mieszkaniowych. W związku z powyższym zajęcia w formie online dają nam pewnego rodzaju komfort wynikający z faktu, iż są one realizowane w dowolnie przez nas wybranym miejscu. Ponadto do zalet niewątpliwie należy zaliczyć obcowanie z technologią, która w związku ze swoim nieustannym rozwojem sprzyja rozwojowi kompetencji przyszłości, a w późniejszym czasie będzie korelowała z realiami pracy zawodowej. Zdalna edukacja pozwala na kreowanie indywidualnych ścieżek rozwoju oraz zapewnia dostęp do znacznie szerszych zasobów wiedzy. Umożliwia przełamanie barier związanych z czasem, miejscem i przestrzenią<sup>10</sup>.

Mimo wielu korzyści i możliwości jakie otwiera przed nami edukacja zdalna, należy również skupić się na zagrożeniach z niej wynikających. Jedną z głównych wad zajęć online jest brak kontaktów międzyludzkich. Może to nieść za sobą wiele negatywnych konsekwencji, mianowicie uczniowie mogą czuć się odosobnieni oraz zagubieni. Nie ulega wątpliwości, iż kontakty bezpośrednie są bardzo ważne, a żadne komunikatory nie są w stanie ich zastąpić. Pojawia się również zagrożenie związane z brakiem

## Choć jest to okres trudny i niepokojący nas wszystkich, warto skupić się na pozytywnych aspektach wynikających z edukacji zdalnej.

motywacji do nauki oraz samodyscypliny, która jest konieczna, aby proces edukacyjny odpowiednio postępował i dawał zadowalające rezultaty. Na niepowodzenie edukacji zdalnej mogą mieć również wpływ czynniki techniczne, m.in. ograniczenia sprzętowe uczniów, brak dostępu do sieci, bądź słabe łącze internetowe uniemożliwiające konstruktywną naukę. W związku z powyższym mogą pojawić się daleko idące dysproporcje<sup>11</sup>.

### Bibliografia:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r.
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 23 października 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19
3. Koncewicz M., „Analiza rozwiązań prawnych dotyczących edukacji w czasie pandemii koronawirusa”, [w:] „Zdalne uczenie się i nauczanie a specjalne potrzeby edukacyjne. Z doświadczeń pandemii COVID-19”, E. Domagała – Zysk, Wydawnictwo Episteme, Lublin 2020.
4. Pyżalski J., „Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19”, EduAkcja, Warszawa 2020.
5. Ptaszek G., Stunża G. D. i in., „Edukacja zdalna: co stało się z uczniami, ich rodzicami i nauczycielami?”, Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne, Gdańsk 2020, s. 5-7.
6. Walter N., „Mamy (za) duży wybór – jak nie zgubić się wśród narzędzi cyfrowych?”, [w:] „Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19”, EduAkcja, Warszawa 2020.
7. Marczyńska M., Pokorska-Śpiewak M. i in., „Zalecenia umożliwiające funkcjonowanie placówek oświaty w okresie epidemii COVID-19”, Przegląd Pediatryczny, 3/2020.

8. Jaskulska S., Jankowiak B., „Postawy nauczycielek i nauczycieli wobec kształcenia na odległość w czasie pandemii COVID-19”, Studia Edukacyjne, 57/2020.
9. Wawrzyniec – Romaniuk M., Łukasiewicz – Wieleba J., „Zdalna edukacja kryzysowa w APS w okresie pandemii COVID-19”, Akademia Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2020.
10. Dobosz M., „Nauczanie informatyki na odległość – współczesne problemy i wyzwania edukacyjne”, UMK, Toruń 2020.

### Przypisy:

1. Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.
2. Dz. U. 2020 poz. 410.
3. M. Koncewicz, „Analiza rozwiązań prawnych dotyczących edukacji w czasie pandemii koronawirusa”, [w:] „Zdalne uczenie się i nauczanie a specjalne potrzeby edukacyjne. Z doświadczeń pandemii COVID-19”, E. Domagała – Zysk, Wydawnictwo Episteme, Lublin 2020, s. 195 – 204.
4. J. Pyżalski, „Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19”, EduAkcja, Warszawa 2020, s. 3.
5. G. Ptaszek, G. D. Stunża i in., „Edukacja zdalna: co stało się z uczniami, ich rodzicami i nauczycielami?”, Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne, Gdańsk 2020, s. 5-7.
6. N. Walter, „Mamy (za) duży wybór – jak nie zgubić się wśród narzędzi cyfrowych?”, [w:] „Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19”, EduAkcja, Warszawa 2020, s. 52.
7. M. Marczyńska, M. Pokorska-Śpiewak i in., „Zalecenia umożliwiające funkcjonowanie placówek oświaty w okresie epidemii COVID-19”, Przegląd Pediatryczny, 3/2020, s. 5.
8. S. Jaskulska, B. Jankowiak, „Postawy nauczycielek i nauczycieli wobec kształcenia na odległość w czasie pandemii COVID-19”, Studia Edukacyjne, 57/2020, s. 48-49.
9. Ibidem, s. 50 – 55.
10. M. Wawrzyniec – Romaniuk, J. Łukasiewicz – Wieleba, „Zdalna edukacja kryzysowa w APS w okresie pandemii COVID-19”, Akademia Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2020, s. 2-4.
11. M. Dobosz, „Nauczanie informatyki na odległość – współczesne problemy i wyzwania edukacyjne”, UMK, Toruń 2020, s. 7-9.

# SUKCES PARTNERSTWA PUBLICZNO-PRYWATNEGO W RAMACH TIPPING POINT TECHNOLOGIES

## – ZAŁOGOWY LOT NA MARSZA



**Marta Zdunek**

*[martazdunek@gmail.com](mailto:martazdunek@gmail.com)*

*Prawo, Wydział Prawa i Administracji;  
Uniwersytet Śląski w Katowicach*

*Recenzent: dr hab. prof. US Michał Kania*

Prawie 50 lat temu astronauta po raz pierwszy spacerowali po Księżycu. Wtedy było to tylko kwestią polityki państwa, które posiadały monopol w tym obszarze działalności. Eksploracja kosmosu nie jest już wyłączną domeną podmiotów rządowych. Obecnie eksploracja kosmosu szybko staje się sprywatyzowana, a przedsiębiorcze start-upy biorą udział w inwestycjach związanych z technologią sektora kosmicznego (min. silników raketowych, satelity, sond asteroid, statków poszukiwawczych, lądowniki księżycowe, łazików, czy głównych instalacji urzędów).

Zwrotem akcji był rok 2016, gdy NASA ogłosiła możliwość wszczęcia programu obejmującego partnerstwa publiczno-prywatne, czego skutkiem miało być poszerzenie możliwości w ramach projektów kosmicznych. W tym celu zostało wysłane zaproszenie nazwane: „Wykorzystanie partnerstw publiczno-prywatnych do rozwoju technologii punktu krytycznego” (*Advance Tipping Point Technologies*)<sup>1</sup>. Tzw. punkt krytyczny został określony jako współpraca w ramach sektora kosmicznego, pomiędzy państwem a komercyjnym rynkiem. Poprzez program „*Tipping Point*” NASA poszukuje technologii kosmicznych opracowanych przez przemysł, które mogą wspierać rozwój możliwości kosmicznych i przynosić korzyści przyszłym misjom NASA.

Dodatkowym zdarzeniem, które przyczyniło się do rozwoju partnerstwa w sektorze kosmicznym było przedstawienie w 2018 r. przez prezydenta Stanów Zjednoczonych Donalda Trumpa „Narodowej Strategii Kosmicznej”, która opierać się miała na lotach kosmicznych, dzięki którym znacznie rozwinęły się badania w kosmosie.

Sukcesem tych postępujących po sobie przedsięwzięć jest program Artemis II, czyli załogowy lot na Marsa. Polega on na wysłaniu, na jeden z księżyców Marsa, załogi, która przeprowadzi badania i położy podwaliny pod budowę przyszłej bazy. Jest to bardzo wyjątkowy projekt, nie tylko z racji odległości jaką dzieli Ziemia i Mars, ale jest to próba stworzenia na Marsie samodzielnej cywilizacji, która mogłaby się rozwijać i ewoluować. Tak ważne wydarzenie nie byłoby możliwe, gdyby nie partnerstwo publiczno-prywatne, w oparciu, o które wiele ważnych projektów na świecie jest obecnie realizowanych.

## PARTNERSTWO PUBLICZNO-PRYWATNE W NIEJEDNOLITYM SYSTEMIE PRAWNYM USA

Partnerstwo publiczno-prywatne (PPP, P3) w wielu krajach na świecie, to ogólny termin używany do opisu kilku typów umów długoterminowych dotyczących inwestycji i projektów obiektów publicznych, infrastruktury, nowych technologii, ochrony środowiska etc., „których celem jest wzrost

przedsięwzięcia. W niektórych stanach w ogóle brak ogólnej legislacji dotyczącej tego zagadnienia i zagadnienie to opiera się na przepisach dotyczących ich organów ds. zamówień i prawa zwyczajowego. Również pewne typowe i znane w Europie formy umów stosowanych w PPP, nie mają zastosowania (np. ze względu na charakter i kategorie głównego przedmiotu przedsięwzięcia), ponieważ w niektórych przypadkach przepisy zezwalające na PPP są ograniczone. Tak jest w przypadku przedsięwzięć z zakresu sektora transportu. Typowym etapem dla tego rodzaju zamówienia jest oddzielenie zamówienia na projekt od projektu od zamówienia na jego konstrukcję<sup>4</sup>.

Ustawy dopuszczające możliwość skorzystania z partnerstwa publiczno-prywatnego w USA są bardzo zróżnicowane. Warto również zauważyć, że dla niektórych stanów i agencji, są przygotowywane dodatkowe regulacje i wytyczne, które mogą modyfikować ogólną legislację lub uszczegóławiać wdrażanie projektów P3. Oznacza to częste funkcjonowanie jednocześnie kilku normowań w stosunku do konkretnej specyfikacji zadania. Większość projektów PPP jest realizowanych na poziomie stanowym lub lokalnym, podobnie jak Polsce, gdzie odbywa się to na szczeblu gminnym. Władze lokalne prowadzą postępowanie i zawierają umowy w oparciu o uprawnienia przyznane im na mocy przepisów prawa wewnętrznego i uprawnień samorządowych konkretnych jednostek i władz<sup>5</sup>. Owa niejednorodność i istnienie różnych regulacji w czasie powoduje, iż w niektórych, także niedawno zamkniętych, projektach i projektach, które są obecnie na etapie zamówień, stosuje się podejście mieszane, obejmujące szczegółowe obowiązki i kryteria wykonania.

## NASA W PARTNERSTWIE PUBLICZNO-PRYWATNYM

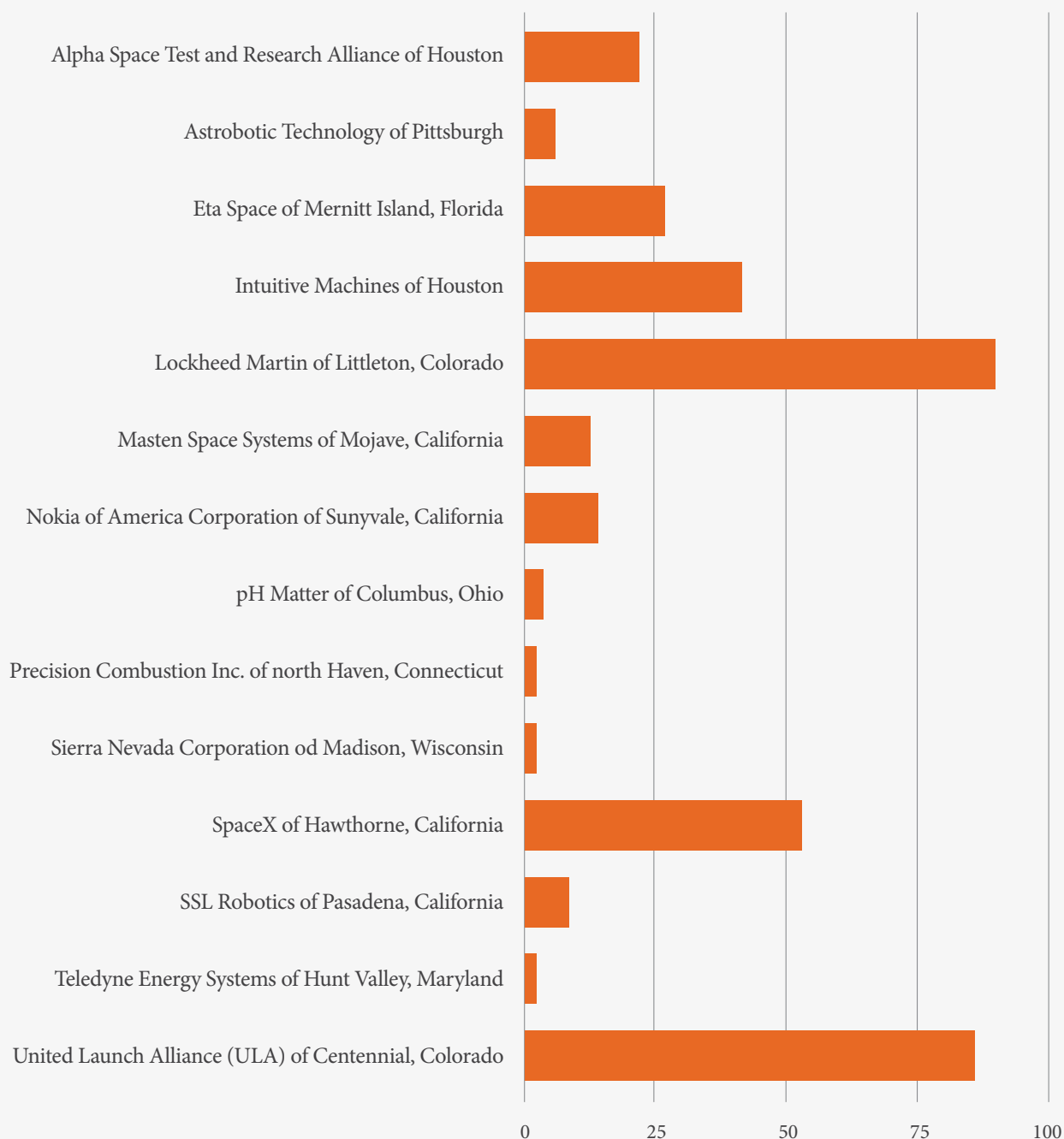
NASA, z racji tego, iż jest jedną z głównych agencji rządowych, opracowało model programu sponsorowanego, którego celem jest przyciąganie partnerów z sektora prywatnego i innych agencji rządowych w celu badania potrzebnego do dalszej eksploracji kosmosu, czy też badania kosmiczne oparte na odkryciach, które rozszerzyły się na jej program technologii punktu krytycznego. W ramach poszukiwania technologii punktu krytycznego przyszłe misje NASA są realizowane we współpracy z sektorem prywatnym. Misje te są misjami państwowymi,

### Program Artemis II polega na wysłaniu na jeden z księżyców Marsa załogi, która przeprowadzi badania i położy podwaliny pod budowę przyszłej bazy.

*efektywności realizacji inwestycji infrastrukturalnych lub innego rodzaju operacji dotyczących usług publicznych przez dzielenie ryzyka, korzystanie ze specjalistycznej wiedzy sektora prywatnego lub uzyskiwanie dodatkowych źródeł kapitału*<sup>2</sup>. Według polskiej Ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym z dnia 19 grudnia 2008 r. przez partnerstwo publiczno-prywatne rozumiemy wspólną realizację przedsięwzięcia opartą na podziale zadań i ryzyk, pomiędzy podmiotem publicznym i partnerem prywatnym<sup>3</sup>. Jak wiemy prawo w Stanach Zjednoczonych nie jest jednolite. Składa się z prawa federalnego oraz systemów prawnych odrębnych dla 50 stanów, Dystryktu Columbia oraz terytoriów zależnych, co niesie za sobą szereg konsekwencji.

Porządek prawny Stanów Zjednoczonych nie operuje jedną, typową definicją partnerstwa publiczno-prywatnego. Przepisy dotyczące zamówień są różne w zależności nie tylko od stanu, ale też agencji czy rodzaju

Wykres 1. Nazwy firm i przybliżone wartości nagród przyznanych przez NASA. Miarą dla powyższego wykresu jest milion dolarów. W ramach powyższego przedsięwzięcia zostało wybranych 14 amerykańskich firm, w tym kilka małych firm jako partnerów do opracowania szeregu technologii operacji Artemidy na Księżycu do końca dekady.



Opracowanie własne na podstawie [www.nasa.gov](http://www.nasa.gov) "NASA announces partners to advance Tipping Point Technologies for the moon mars" dostęp 27.10.2020 r.

prowadzonymi w ramach agencji rządowej nie tylko z partnerami sektora prywatnego, ale również agencjami rządowymi z innych państw na świecie.

W ramach współpracy w związku z powyższym programem, NASA ogłasza przedsięwzięcia, informujące o planach dotyczących tego zadania, które mają na celu "Announcement of Collaboration Opportunity" (ACO). Umowy PPP w tym

modelu każda firma wnosi minimalny procent wkładu, na podstawie wielkości i całkowitego kosztu projektu<sup>6</sup>. NASA publikuje na swojej stronie przedsięwzięcia i związaną z nimi specyfikację (czyli warunki jakie powinien spełnić wykonawca, wykaz elementów jakie powinny znaleźć się w ofercie oraz podstawowe dane dotyczące przedsięwzięcia), zaproszenia do składania ofert i inne załączniki w celu zebrania uwag oraz proponowanych

rozwiązań przedsiębiorstw prywatnych (jedną z zasad PPP jest zasada jawności, dlatego każdy z nas może oglądać dokumentację na etapie ogłoszenia, na stronie rządowej NASA). Później wydaje ostateczny kształt specyfikacji wraz z całą dokumentacją potrzebną do wykonania tej umowy. NASA upoważnia partnerów do rozpoczęcia części prac (kolejnych mniejszych zamówień, które są częścią całości np. przedsięwzięcie w zakresie



poszczególnych części łazika), podczas gdy negocjacje w sprawie udzielenia finalnego zamówienia (jakim np. jest lot na Marsa) są w dalszym ciągu kontynuowane. Jest to coś bardzo podobnego do umów ramowych na przyszłe umowy partnerstwa publiczno- prywatnego.

Partnerstwa publiczno- prywatne ustanowione w ramach selekcji *Tipping Point* łączą zasoby NASA z udziałem firm. Obecnie NASA przyznała około 372 miliony dolarów w ramach przedsięwzięcia „*Tipping Point*”, firmom zajmującym się potencjalnie technologiami kosmicznymi, jest to więc odwrotny zabieg, niż w przypadku znanego nam modelu PPP, ponieważ to nie partner prywatny finansuje w całości przedsięwzięcie, ale jednostka publiczna przyznaje nagrody ramach przedsięwzięcia. Jest to dobre rozwiązanie dla rozwoju start-upów, ponieważ najczęściej nie mogą one uczestniczyć w przedsięwzięciach w ramach PPP ze względu na mały kapitał, którym dysponują. Sądzę, iż właśnie ta cecha powoduje, iż korzystanie z partnerstwa publiczno- prywatnego jest popularne i często wykorzystywane. Poszczególne przedsięwzięcia łączą zasoby NASA z udziałem kapitału firm w wysokości co najmniej 25% kosztów programu. Projekty obejmują zarówno testy technologii kriogenicznej w kosmosie, jak i sieć 4G LTE na Księżycu.

Przedsięwzięcie jakim jest Załogowy lot na Marsa, czyli program Artemis (I, II) również zostało zorganizowane w modelu PPP typowym dla NASA - wyżej wskazany. W lutym 2019 roku NASA opublikowała program NextSTEP-2, które było zaproszeniem do poszukiwania propozycji ze strony przemysłu w celu wsparcia analizy projektu, technologii i rozwoju w ramach załogowego lotu na Marsa<sup>7</sup>. Później zostało wystosowane nowe wezwanie, NextSTEP-2 Annex H, dotyczące rozwoju zintegrowanego systemu ludzkiego lądowania i demonstracji lotów załogowych. Po negocjacjach z sektorem prywatnym 30 września 2019 roku NASA opublikowała ostateczną wersję NextSTEP-2 Annex H BAA, poszukując propozycji umożliwiających szybki rozwój załogowego systemu lądowania w 2024 roku.

Aktualnie NASA współpracuje z 11 firmami wybranymi w ramach „*Tipping Point*”. W chwili obecnej nie ma żadnych nowych ogłoszeń dotyczących zamówień w ramach „*Tipping Point*”. NASA planuje kolejne postępujące po sobie zamówienia dopiero z początkiem roku 2021.

## ROZWÓJ SEKTORA KOSMICZNEGO W RAMACH PPP W POLSCE

Polska Agencja Kosmiczna (POLSA) również prowadzi rozmowy z NASA na temat współpracy, w którą zaangażowane byłyby nie tylko agencje rządowe, ale również polskie przedsiębiorstwa w ramach partnerstwa publiczno- prywatnego. Jest to bardzo dobra opcja dla rozwoju polskich start-upy z racji dofinansowań do przedsięwzięcia przez NASA. Współpraca z NASA dla polskich firm nie jest niczym nowym. Firma Vigo System S.A. z Ożarowa, opracowała na przykład detektory, które znajdują się na pokładzie marsjańskiego łazika Curiosity, z kolei firma Astronika sp. z o.o. współtworzyła sondę InSight<sup>8</sup>. Udział w takich przedsięwzięciach mógłby dużo wnieść w zakresie elastyczności i dostosowania instytucji PPP do potrzeb naszego rynku.

W przyszłości możliwe byłoby znaczne rozwinięcie modelu partnerstwa publiczno- prywatnego w ramach współpracy w sektorze kosmicznym pomiędzy naszą agencją rządową a komercyjnym rynkiem. Możemy spojrzeć za przykładem Indii, które w pełni wykorzystuje PPP również w ramach badań kosmicznych, a nawet planów dotyczących indyjskiego lotu załogowego w kosmosie. Na gruncie polskiej ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno- prywatnym dobrym modelem w ramach PPP w sektorze związanym z nowymi technologiami byłyby rodzaj Lease-Purchase, w którym inwestycja polega na nadzorze, wskazówkach zamawiającego, dialogu technicznych i wiedzy. Ten model, tak jak inne na tle polskiej ustawy, zakłada ryzyko oraz finansowanie po stronie podmiotu prywatnego. Cechy te powodują często brak wypłacalności wykonawcy. Możliwe, że zmiana naszej sztywnej jednolitej regulacji na bardziej elastyczną, z odrębnymi rozwiązaniami dla poszczególnych agencji rządowych, mogłoby być dobrym rozwiązaniem. Aktualnymi zabiegami, które mogą odciążać partnera prywatnego jest zamieszczenie zastrzeżenia odpowiedzialności podmiotu publicznego za brak uzyskania odpowiednich zezwoleń czy koncesji. Tak czy inaczej sektor kosmiczny w Polsce zaczyna się rozwijać, dlatego tak ważnym jest przystosowanie odpowiedniej

instytucji prawa, aby jak najlepiej wykorzystać potencjał wiedzy, technologiczny partnera prywatnego, czerpiąc z praktyki państw będących „liderami PPP”.

### Bibliografia:

1. CHAVERS G., WATSON-MORGAN L., SMITH M., POLSGROVE T., „NASA's Human Landing System: The Strategy for the 2024 Mission and Future Sustainability” U.S. Government.
2. JONAS A.E.G., GOETZ A. R., BRANDY S., „The Global Infrastructure Public-Private Partnership and the Extra-Territorial Politics of Collective Provision”: The Case of Regional Rail Transit in Denver, USA, Urban Studies, 2018;
3. KANIA M., Rozdział XVII, „Partnerstwo publiczno- prywatne”, Prawo gospodarcze publiczne, red. Andrzej Powatowski, Wydawnictwo Beck 2020;
4. MARTIN L. L., „State public-private partnership (P3) legislation and P3 project implementation An exploratory investigation”, Journal of Public Procurement Vol. 19 No. 1, 2019;
5. MIECHANDANI D., RIVERA JACOBO A., Chapter 23 “United States”, The Public-Private Partnership Law Review - Edition 6, Law Business Research Ltd 2020;
6. “Opportunities to Advance ‘Tipping Point’ Technologies”, [https://www.nasa.gov/feature/opportunities-to-foster-commercial-space-technologies-27.10.2020-r.](https://www.nasa.gov/feature/opportunities-to-foster-commercial-space-technologies-27.10.2020-r;);
7. “State P3 Legislation” [;](https://www.fhwa.dot.gov/ipd/p3/legislation/?fbclid=IwAR2qb61RiK6Fcpy9DINAT5yKEEOzaRRDa3NR5udsmzcDUzKDSHzR7lyERQ, 27.10.2020 r.”</a></li>
<li>8. “Space Tech Public-Private Partnerships” <a href=)
9. “NASA Announces Partners to Advance ‘Tipping Point’ Technologies for the Moon, Mars”,

### Przypisy:

1. “Opportunities to Advance ‘Tipping Point’ Technologies”, [https://www.nasa.gov/feature/opportunities-to-foster-commercial-space-technologies-27.10.2020-r.](https://www.nasa.gov/feature/opportunities-to-foster-commercial-space-technologies-27.10.2020-r;);
2. art. 2 (24) Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. w sprawie polityki spójności UE na lata 2014-2020;
3. Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno- prywatnym;
4. MIECHANDANI D., RIVERA JACOBO A., Chapter 23 “United States”, The Public-Private Partnership Law Review - Edition 6, Law Business Research Ltd 2020;
5. “State P3 Legislation” [https://www.nasa.gov/feature/opportunities-to-foster-commercial-space-technologies-27.10.2020-r.](https://www.fhwa.dot.gov/ipd/p3/legislation/?fbclid=IwAR2qb61RiK6Fcpy9DINAT5yKEEOzaRRDa3NR5udsmzcDUzKDSHzR7lyERQ, 27.10.2020 r.”</a></li>
<li>6. “Opportunities to Advance ‘Tipping Point’ Technologies”, <a href=);
7. CHAVERS G., WATSON-MORGAN L., SMITH M., POLSGROVE T., „NASA's Human Landing System: The Strategy for the 2024 Mission and Future Sustainability” U.S. Government.
8. JARCO M., „POLSA: prowadzimy rozmowy z NASA dotyczące współpracy w realizacji misji kosmicznych”



**Dominika Gieras**

*dominika.gieras@edu.uni.lodz.pl*

*Finanse i rachunkowość 3 rok;*

*Uniwersytet Łódzki,*

*Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny*

*Recenzent: dr. Dominika Byczkowska – Owczarek*

# E-COMMERCE I JEGO NAJNOWSZE TRENDY

E-commerce, czyli szeroko rozumiany handel internetowy w ostatnich latach rozwija się coraz bardziej dynamicznie. Na pewno przyczyniła się do tego obecnie panująca pandemia, dzięki której internetowa sprzedaż przeżywa swoje najlepsze czasy. Ciągły wzrost popularności sklepów internetowych niejako zmusza środowisko do podążania za innowacyjnymi trendami, narzucając coraz to wygodniejsze, szybsze i tańsze metody sprzedaży. Firmy, które chcą zachować swoją pozycję na rynku muszą się do nich zaadaptować i samodzielnie wprowadzać coraz nowsze rozwiązania.

Bez wątpienia rynek e-commerce jest jednym z najszybciej rozwijających się w naszym kraju, dlatego też w ostatnich latach tak wiele firm postanowiło przenieść

swoją działalność również do internetu. Dla wielu z nich jest to szansa na dalsze funkcjonowanie w dobie ogólnoświatowej pandemii i odpowiedź na oczekiwania konsumentów. Według raportów przygotowanych przed grupę badawczą Gemius Polska oraz Izby Gospodarki Elektronicznej, w 2020 roku aż 73% badanych zadeklarowało, że dokonuje zakupów online, podczas gdy w 2019 roku liczba ta wynosiła 62% a w 2018 – 56%. Liczba ta cały czas wzrasta i zapewne ten trend utrzyma się na przestrzeni kilku następnych lat. Coraz więcej sklepów, które do tej pory prowadziły działalność wyłącznie stacjonarną decyduje się na przeniesienie swojej oferty również do internetu. Dla wielu z nich jest to ratunek w dobie ogólnoświatowego lockdownu. I zapewne pomimo tego, że wkrótce sprzedaż stacjonarna będzie

znów możliwa, wielu konsumentów zmieni swoje nawyki i zostanie z ofertą proponowaną przez sklepy online na dłużej.

## PRZEWAGA ZAKUPÓW INTERNETOWYCH

Dlaczego tak właściwie wolimy zakupy internetowe od stacjonarnych? Według badania przeprowadzonego w 2015 roku przez firmę PWC, największą zaletą zakupów online jest niższa cena w porównaniu do sklepów stacjonarnych. E-sklepy nie generują kosztów związanych z utrzymaniem powierzchni sklepu, dzięki czemu marża nakładana na produkty jest znacznie niższa. Ponadto wiele internetowych sklepów oferuje opcję darmowej wysyłki po przekroczeniu

określonej kwoty zakupów, co dodatkowo przemawia na korzyść handlu internetowego. Na drugim miejscu znajduje się możliwość robienia zakupów całodobowych, a na trzecim – możliwość wykonywania ich bez wychodzenia z domu. Te dwa czynniki na pewno sprawiają, że e-commerce zyskuje na popularności w czasach pandemii, kiedy możliwość dokonania zakupów o każdej porze i bez wychodzenia z domu jest wyjątkowym ułatwieniem.

Obserwując odpowiedzi ankietowanych na przestrzeni 5 lat, możemy zauważyć szczególnie wzrost popularności zakupów dokonywanych przez telefony mobilne. Wiąże się to z coraz większą liczbą aplikacji dostępnych na smartfony, wygodą oraz faktem, że telefon mamy cały czas przy sobie, co rzeczywiście pozwala nam na zakupy o każdej porze dnia i nocy.

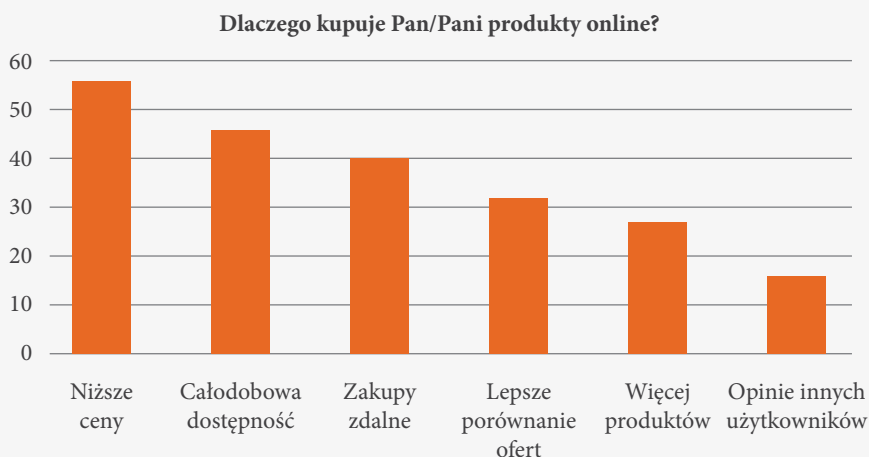
## CO KUPUJEMY NAJCZĘŚCIEJ?

Według badania Nielsena, aż 61% respondentów kupuje w sieci ubrania. Na drugim miejscu znajdują się podróże (59%) a następnie książki (49%). Średnio na internetowe zakupy wydajemy 224 zł miesięcznie. Nie bez znaczenia jest tutaj wiek – osoby młode, między 25 a 35 rokiem życia zostawiają w sieci znacznie więcej pieniędzy, bo aż 393 zł.

## EFEKT ROPO

Zazwyczaj pierwszą rzeczą, jaką chcemy zrobić zanim wybierzemy się do sklepu stacjonarnego i dokonamy bezpośredniego zakupu jest tzw. research, czyli przeczytanie opinii, dobranie najbardziej korzystnego modelu i porównanie jego ceny w różnych sklepach internetowych. Taka praktyka nazywana jest właśnie efektem ROPO (z ang. research online, purchase offline) czyli, poszukiwania przez klientów najbardziej korzystnych okazji do zakupów stacjonarnych poprzez porównywanie cen produktów online. Tutaj naprzeciw wychodzą konsumentom różnego rodzaju strony internetowe, fora, grupy na Facebooku czy kanały YouTube. Faktyczny zakup odbywa się jednak offline – w sklepie stacjonarnym. Dzięki tej praktyce konsumenci mają pogląd na kształtowanie się cen produktu, który chcą zakupić i mogą dobrać do siebie jak najlepszą ofertę. Nasuwa się więc pytanie, czy efekt

Wykres 1. Przyczyny zakupów internetowych



ROPO przynosi tylko negatywne skutki działalności e-commerce? Otóż niekoniecznie. Może on być istotnym elementem w analizie marketingowej, pozwalającym specjalistom zrozumieć dlaczego klienci wybierają sklepy stacjonarne zamiast internetowych. Czy głównym powodem tej decyzji są wysokie koszty wysyłki, długi czas oczekiwania, utrudniony zwrot czy też brak fizycznej możliwości zobaczenia produktu na własne oczy. Dlatego właśnie wiele firm decyduje się na połączenie tych dwóch kwestii – prowadzenie działalności zarówno internetowej jak i stacjonarnej.

## ODWRÓCONE ROPO

Widzisz reklamę nowych perfum które od razu przykuły twój wzrok. Zazwyczaj w tej sytuacji wybierasz się do najbliższej perfumerii w celu sprawdzenia czy zapach odpowiada twoim oczekiwaniom. Już zamierzasz iść do kasy gdy nagle spoglądasz na cenę i ... stwierdzasz, że na pewno uda ci się kupić je taniej online. Takie zachowanie nazywamy efektem odwróconego ROPO (czyli research offline, purchase online) występującym w sytuacji kiedy klient najpierw znajduje informacje o interesującym

Rysunek SEQ Rysunek \\* ARABIC 2. Produkty podatne na efekt ROPOonline, źródło: Raport „E-commerce w Polsce 2017. Gemius dla e-Commerce Polska”

### Kategorie produktów podatne na efekt ROPOoffline:



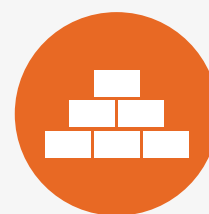
**48%**

Sprzęt RTV/AGD



**48%**

Produkty farmaceutyczne



**45%**

Materiały budowlane i wykończeniowe

### Kategorie produktów podatne na efekt ROPOonline:



**42%**

Obuwie



**41%**

Sprzęt RTV/AGD



**37%**

Kosmetyki i perfumy

go produkcie w sklepie stacjonarnym, a następnie kupuje go przez internet. Trend ten szczególnie zyskuje na popularności w obecnych czasach, gdzie coraz więcej ludzi zdaje sobie sprawę z różnicy cenowej pomiędzy kanałami dystrybucji online i offline. Sklepy internetowe często posiadają większy wybór towaru oraz promocje i zniżki (np. dla studentów lub poprzez zapisanie się do newslettera), co również może być kluczową przyczyną dla coraz większego wzrostu tego trendu. Wielu klientów decyduje się na zakup produktu online jeszcze w trakcie przebywania w placówce sklepu. Fakt, że telefony zabieramy ze sobą praktycznie wszędzie sprawia, że wystarczy zaledwie kilka chwil aby sfinalizować transakcje online. Często dzieje się to również w przypadku, gdy sklep stacjonarny nie posiada interesującego nas towaru na stanie. Według raportu E-commerce w Polsce 2017 produktami najbardziej podatnymi na efekt odwróconego ROPO były obuwie, sprzęt RTV/AGD oraz kosmetyki i perfumy. Zachowanie to jest na pewno dużym problemem dla sklepów stacjonarnych, które stoją przed dużym wyzwaniem przekonania klientów i skutecznego działania w celu ich zatrzymania.

## INWESTYCJE W 2020 ROKU

W 2020 roku największym obszarem inwestycji e-commerce jest bezpieczeństwo. Wielu ludzi nadal obawia się zakupów internetowych m.in. z uwagi na kradzież danych osobowych. Sprzedawcy starają się dostarczyć takie rozwiązania, które będą zapewniały i zwiększały zaufanie klientów. Na drugim miejscu znajduje się Social Commerce – czyli wykorzystywanie portali społecznościowych do promowania czy też przeniesienia na nie działalności e-commerce. Przykładem takiego działania jest opcja „kup teraz” na platformie Facebook. Firmy coraz większą uwagę przykładają będą również do aplikacji mobilnych, które odgrywają coraz większą rolę w procesie zakupów internetowych.

## KTO JEST WYGRANYM?

Według danych ze strony Shoper obszarem, który odniósł największy wzrost liczby zamówień (na podstawie danych z marca 2020 i 2019 roku) jest branża spożywcza – odnotowujemy tutaj wzrost aż o 239%. Głównym powodem tak imponującego wyniku jest epidemia koronawirusa. Wielu ludzi zrezygnowało z zakupów stacjonarnych by nie narażać się na ryzyko

zakażenia. Nieco mniejszym, lecz również imponującym wynikiem może pochwalić się branża kosmetyczna – tutaj wzrost nastąpił o 138%. Oprócz wspomnianego wcześniej powodu warto podkreślić, że ceny kosmetyków w drogeriach stacjonarnych często kilkukrotnie przewyższają tych samych w sieci. Niezmiennym zainteresowaniem cieszy się również elektronika, upominki, książki czy multimedia.

Z podsumowania Gemius/PBI wynika, że co miesiąc polski rynek e-commerce gromadzi ponad 22,6 mln użytkowników sieci, co stanowi ponad 86 proc. wszystkich internautów.

W 2019 roku rynek e-commerce w Polsce wart był 61 mld zł oraz stanowił 11% handlu detalicznego w Polsce. Szacuje się, że w 2025 roku liczba ta wzrośnie i będzie on stanowił 1/5 całego rynku handlu detalicznego.

### Bibliografia:

1. Wójcik J. Efekt odwróconego ROPO w e-commerce – wszystko co musisz wiedzieć, 2017
2. PwC Cyfrowy eksport – szanse i perspektywy dla polskich przedsiębiorstw 2019
3. <https://marketingbiznes.pl/e-commerce/efekt-odwroconego-ropo-w-e-commerce-wszystko-co-musisz-wiedziec/>
4. <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/efekt-ropo-w-e-commerce>
5. <https://komerso.pl/e-commerce-czym-tak-na-prawde-jest/>
6. <https://www.rynekinfrastruktury.pl/wiadomosci/drogi/jak-urosl-e-commerce-w-czasach-pandemii-72209.html>
7. <https://www.ideo.pl/e-commerce/wiedza/pandemia-zmienia-e-commerce,70.html>
8. [https://www.praca.pl/poradniki/rynek-pracy/efekt-ropo-czym-jest-jak-wplywa-na-e-commerce\\_pr-4950.html](https://www.praca.pl/poradniki/rynek-pracy/efekt-ropo-czym-jest-jak-wplywa-na-e-commerce_pr-4950.html)
9. <https://www.sendit.pl/blog/raport-e-commerce-w-polsce-2020>
10. <https://bezpawnik.pl/trendy-e-commerce-2020/>

### Pionowo:

- 1. Miara wielkości handlu.
- 2. Kwota środków, którą nabywca nieruchomości zaciągający kredyt hipoteczny pokrywa z osobistych oszczędności
- 3. Ubezpieczenie dobrowolne auta
- 4. Część zysku spółki akcyjnej w danym roku przeznaczona do podziału między akcjonariuszy.
- 6. Systematyczna i niezależna ocena danej organizacji, systemu, procesu, projektu lub produktu.
- 9. Wynikający z przeszłych zdarzeń obowiązek wykonania świadczeń wiarygodnie określonej wartości, które spowodują wykorzystanie już posiadanych lub przyszłych aktywów jednostki.
- 12. Opłaty za wykorzystywanie aktyw lub własności intelektualnych (np. praw autorskich), pobierane przez jej właściciela od podmiotów korzystających.
- 13. Umowa cywilnoprawna, która przenosi prawo do wierzycielności na wierzyciela na osobę trzecią. Jeśli umowa nie stanowi inaczej, osoba trzecia nabywa wszystkie prawa związane z wierzycielnością, jak również ryzyka z nią związane.
- 14. Klasyczny czynnik produkcji obok kapitału i ziemi.
- 17. Pierwszy uprawniony wierzyciel wekslowy.

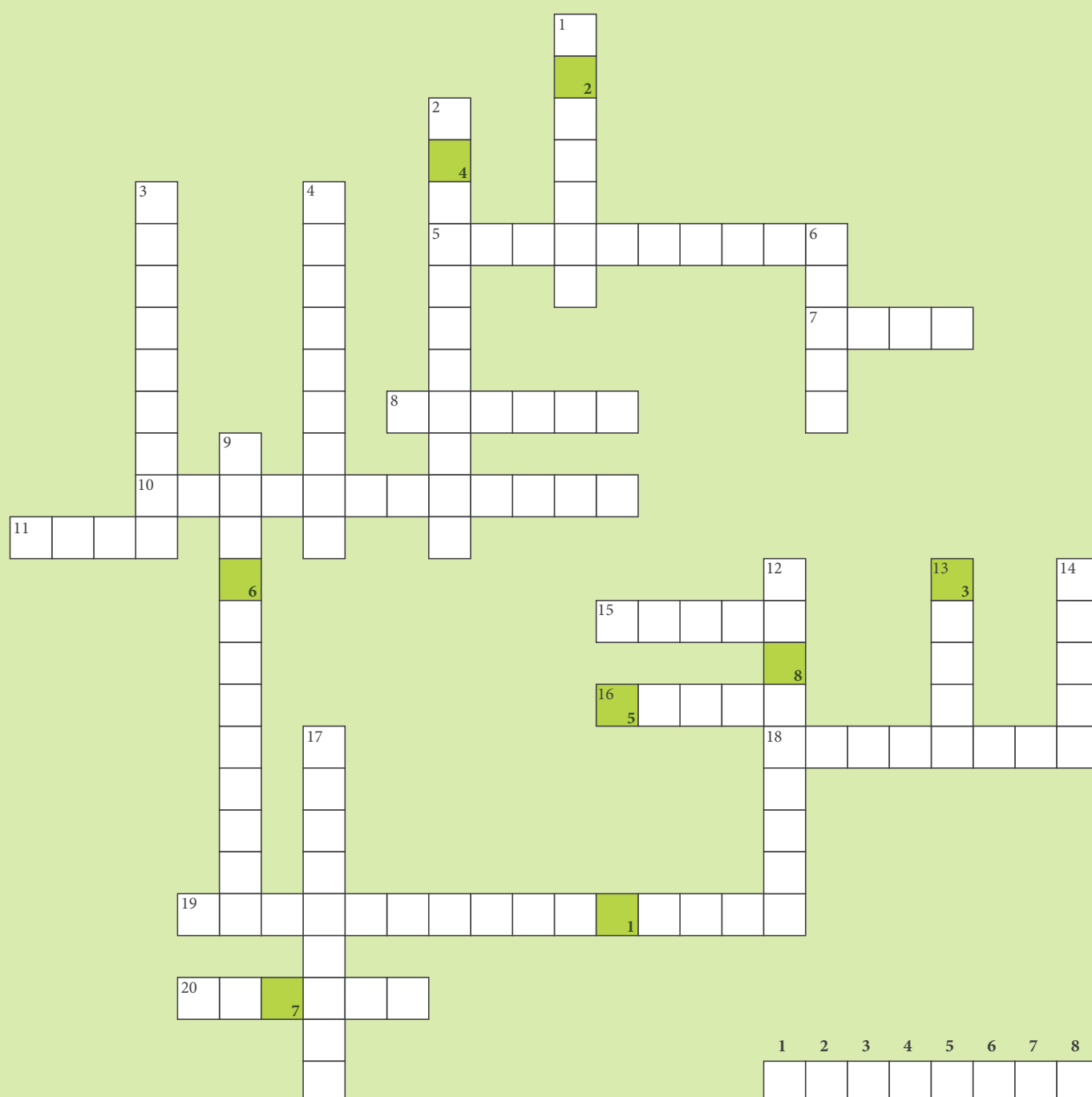
### Poziomo:

- 5. Wzrost wartości waluty krajowej względem waluty zagranicznej w systemie płynnych kursów walut.
- 7. ... Publiczny, Nominalne zadłużenie podmiotów sektora finansów publicznych zaciągnięte z tytułu: papierów wartościowych, pożyczek, kredytów, przyjętych depozytów i zobowiązań wymagalnych.
- 8. Wymiana bezgotówkowa, czyli wzajemna wymiana towarów na inne towary pomiędzy stronami transakcji.
- 10. Sytuacja w której twórca projektu prosi o wsparcie finansowe internautów na jego rozwój, oferując im w zamian pewne korzyści takie jak gotowy produkt lub zniżka na jego zakup
- 11. Metoda wyceny rozchodu zapasów, polegająca na księgowaniu rozchodu począwszy od pierwszej jednostki przyjętej do magazynu.
- 15. Długotrwały trend spadkowy cen papierów wartościowych lub towarów notowanych na giełdzie papierów wartościowych.
- 16. Ujemne saldo na rachunku bankowym.
- 18. Proces wzrostu przeciętnego poziomu cen w gospodarce, spadek wartości pieniądza.
- 19. Ujemna różnica między wartością eksportu oraz importu danego państwa.
- 20. Strona monety zawierająca nominal.

# ROZWIĄŻ NASZĄ KRZYŻÓWKĘ I ZGARNIJ NAGRODY!

ZAPRASZAMY SERDECZNIE DO ZMIERZENIA SIĘ Z KRZYŻÓWKĄ,  
KTÓRA SPRAWDZI TWOJĄ WIEDZĘ ZE ŚWIATA FINANSÓW I EKONOMII.

Prosimy o nadsyłanie rozwiązań na adres mailowy: [redakcja.forward@progress.org.pl](mailto:redakcja.forward@progress.org.pl).



# WYWIAD

## POZNAJ EKSOC OD WEWNĄTRZ

– **ROZMOWA Z PANIĄ PROFESOR MONIKĄ MARCINKOWSKĄ** –  
DYREKTOR INSTYTUTU FINANSÓW, CZŁONKIEM GRUPY DORADCZEJ  
BANKING STAKEHOLDER GROUP W EUROPEJSKIM URZĘDZIE NADZORU  
BANKOWEGO, AUTORKĄ WIELU PUBLIKACJI NAUKOWYCH.



*W TYM WYWIADZIE PORUSZYMY TEMATY ZWIĄZANE  
Z WYDZIAŁEM EKONOMICZNO-SOCJOLOGICZNYM,  
NAUCZANIEM ZDALNYM, A TAKŻE WPŁYWEM EPIDEMII  
COVID-19 NA ŚWIAT FINANSÓW.*

### **Konrad Kłusek: Dlaczego warto studiować na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego?**

**Prof. Monika Marcinkowska:** Ponieważ to bardzo dobry, duży wydział, oferujący ciekawe kierunki studiów – zarówno praktyczne, jak i ogólnoakademickie. Mamy kadrę o bogatym profilu kompetencji, dzięki czemu możemy naszym studentom zaoferować szeroki wachlarz możliwości. Przykładowo, osoby studiujące finanse mogą zyskać zarówno wiedzę i umiejętności nie tylko z obszaru finansów i ekonomii, ale także kompetencje miękkie – tak pożądane przez pracodawców, umiejętności cyfrowe – niezbędne w gospodarce 4.0, znajomość narzędzi statystycznych i ekonometrycznych i wiele innych. Warto też podkreślić, że wielu pracowników Wydziału ma bogate doświadczenie praktyczne, co pozwala znacznie wzbogacić zajęcia i uwzględnić z nich realia biznesowe. Nasze programy studiów, ale też szereg dodatkowych aktywności organizowanych zarówno przez kadrę, jak i samych studentów, a także przez współpracujące z nami firmy, umożliwiają zajęcie się tematami ważnymi i aktualnymi, które przygotowują naszych absolwentów do radzenia sobie z wyzwaniami współczesności. Mamy też rozbudowaną infrastrukturę, choć oczywiście w czasie pandemii jej wykorzystanie jest ograniczone.

**KK: Jak Pani Profesor ocenia działalność Studenckich Kół Naukowych naszego wydziału w okresie pandemii? Czy nadal warto do nich dołączyć?**

**Prof. MM:** Niektóre koła ograniczyły swoją działalność, ale część jest nadal bardzo aktywna. Oczywiście mojemu sercu szczególnie bliski jest SKN Progress. Może to nieco niezręcznie tak Was wychwalać w tej rozmowie, ale naprawdę jestem bardzo dumna z tego koła, o tak bogatych doświadczeniach i tak niebywale aktywnego (i to nie tylko na naszym lokalnym podwórku). Natomiast patrząc szerzej, jak we wszystkich chyba obszarach, również i studenci uczą się nowej rzeczywistości. A skoro pandemia jeszcze jakiś czas potrwa, to trzeba dostosować się do wyzwań, które ona stawia. Po pierwszym szoku, podobnie jak dostosował się biznes i wiele innych obszarów ludzkiej aktywności, także Studencie Koła Naukowe podchodzą elastycznie i zmieniają swoje podejście. Czy warto do nich dołączyć? Zawsze! Ba, myślę, że teraz to tym ważniejsze. Chodzi m.in. o kontakt z ludźmi. Trochę szkodliwe jest hasło o zalecanym „dystansie społecznym”. Nie, zagrożenie epidemiczne wymusza dystans fizyczny, ale

wszak więzi społeczne, aktywność ludzi, można utrzymywać także na odległość. Czas studiów to piękny okres, gdy poznajecie świat, ludzi, zawieracie znajomości i przyjaźnie. Ten *networking* przyda się w przyszłości – tak w życiu prywatnym, jak i zawodowym. Szanuję i podziwiam aktywność Studenckich Kół Naukowych, bo w praktyce, na własnym doświadczeniu uczycie się rzeczy, które zapoczątkują w pracy zawodowej. W przyszłości jeszcze bardziej niż dotychczas zapewne będą liczyć się elastyczność, umiejętność szybkiego dostosowania się do nowych sytuacji, radzenia sobie z nieznanymi dotąd wyzwaniami. Mogą Państwo uczyć się tego właśnie teraz, na tym poligonie, który stworzyła nam pandemia. Gorąco zachęcam wszystkich studentów do angażowania się w pracę kół naukowych.

Czas studiów  
to piękny okres,  
gdy poznajecie świat,  
ludzi, zawieracie  
znajomości  
i przyjaźnie.  
Ten *networking*  
przyda się  
w przyszłości – tak  
w życiu prywatnym,  
jak i zawodowym.

**KK: Jak zmieniły się studia po zawieszeniu zajęć stacjonarnych i wprowadzeniu edukacji zdalnej? Jaki to ma wpływ na wiedzę studenta?**

**Prof. MM:** Studia zdalne są bardziej wymagające i to dla obydwu stron. Zapewniam, że są one większym wyzwaniem także dla wykładowców. Na pewno dla wielu studentów jest to znacznie trudniejsze. Pomijając brak kontaktów osobistych – co już samo w sobie jest dla wielu osób trudne – zdalne studia na pewno wymagają od studentów większej

self-discipline, lepszej organizacji czasu. Niestety, często ograniczają dyskusję. To ostatnie bardzo mnie zaskoczyło, ale studenci są teraz znacznie mniej skłonni do reagowania, do interakcji. Na szczęście w przypadku naszych studiów nie ma potrzeby wykorzystania laboratoriów; wiedza, a tym bardziej umiejętności studentów, dla których one są niezbędnym elementem studiów, bez nich zapewne będą uboższe. W naszym przypadku mogliśmy przenieść całość zajęć do cyberprzestrzeni, choć zapewne w przypadku różnych przedmiotów i wykładowców, z nieco innym efektem. Sądzę, że nasi studenci nie tracą możliwości zdobycia wiedzy i umiejętności, ale wymaga to teraz nieco większej pracy. Inna sprawa, że studiowanie to powinna być głównie praca własna, zatem obecne doświadczenie będzie bardzo przydatne dla zmiany naszego podejścia do studiów. Muszę przyznać, że bardzo obawiałam się sesji letniej oraz egzaminów dyplomowych, ale na szczęście nie zaobserwowałam istotnego niższego poziomu, a nawet w niektórych przypadkach sądzą, że studenci wykorzystali nowe okoliczności z pożytkiem dla siebie.

**KK: Jakie są plusy a jakie minusy takiej edukacji?**

**Prof. MM:** Na pewno plusem jest przyspieszona masowa lekcja zastosowania narzędzi e-learningowych i zasobów elektronicznych. Od lat zachęcałam do nich moich współpracowników, ale to oczywiście wymaga czasu, dodatkowej pracy. W tym przypadku wszyscy zostaliśmy wrzuceni na głęboką wodę i – sądząc po ankietach wypełnionych przez studentów w poprzednim semestrze – mimo trudności chyba nieźle sobie poradziliśmy. Teraz możemy nieco spokojniej szlifować warsztat, doskonalić wykorzystanie pewnych narzędzi i uczyć się nowych. Mam nadzieję, że będą one wykorzystywane również w przyszłości, choć nie zamiast, ale jako wzbogacenie zajęć realizowanych stacjonarnie. Zaletą zdalnej edukacji jest to, że można ją realizować z dowolnego miejsca na świecie (pod warunkiem dostępu do stabilnego Internetu, oczywiście). W przyszłości, gdy już unormuje się sytuacja, to przyda się wówczas, gdy wykładowca będzie np. w delegacji (nie będzie potrzeba odwoływania zajęć i zmiany terminu ich realizacji). Daje nam to także szansę łatwego zapraszania na zajęcia uznanych specjalistów – czy to z innych uczelni, także zagranicznych, czy z praktyki. Minusem natomiast jest – jak już wspomniałam – większa pracochłonność, a także mniejsza interakcja. Mam nadzieję, że ten ostatni mankament uda się zniwelować i będziemy

w stanie szerzej prowadzić dialog, dyskusję ze studentami. Bardzo mi ich brakuje. Dla wielu osób zapewne problemem są ograniczenia techniczne – tak sprzętowe, jak i internetowe. Pozostaje mieć nadzieję, że i je uda się pokonać. Ja jestem gorącą zwolenniczką *blended learning*, czyli systemu mieszanego: połączenia zajęć stacjonarnych i aktywności zdalnej. Sądzę, że zdobyte teraz doświadczenie upowszechni taki model w przyszłości.

Jestem gorącą  
zwolenniczką  
*blended learning*:  
połączenia zajęć  
stacjonarnych  
i aktywności zdalnej.  
Sądzę, że zdobyte  
teraz doświadczenie  
upowszechni taki  
model w przyszłości.

**KK:: Czy ma Pani jakieś rady dla studentów, jak efektywnie korzystać z nauczania zdalnego?**

**Prof. MM:** Na pewno trzeba umieć dobrze zarządzać swoim czasem oraz pracować systematycznie. No ale to potrzebne jest zawsze, więc paradoksalnie, obecne doświadczenie – jeśli będzie dobrze wykorzystane – może pomóc, dać wiele korzyści w przyszłości. Bardzo ważne jest, by zapewnić sobie dobre warunki – jeśli dotąd ktoś nie miał wygospodarowanego w domu miejsca do pracy, czy zapewnionego ergonomicznego sprzętu, koniecznie trzeba o to zadbać teraz. Trzeba dobrze zaplanować każdy dzień i urozmaicać go. Niezdrowo jest ślęczeć cały dzień przy komputerze, trzeba zapewnić sobie także ruch i rozrywkę. Bardzo zachęcam do interakcji – zarówno z innymi studentami,

jak i wykładowcami. To bardzo ważny element studiowania, więc nie zaniechajcie go. Mnie osobiście bardzo źle się mówi do komputera, brakuje mi interakcji, pytań, dyskusji. Ale wszak one są możliwe, więc zachęcam, by Państwo z tego nie rezygnowali. Domyślam się, że i dla studentów wyczerpujące jest słuchanie „gadających głów”, a ten dialog na pewno pomoże urozmaicić zajęcia. Czasem też warto odejść od sztywnego planu wykładu czy ćwiczeń i drążyć aktualne zagadnienia. Wszak jesteśmy w nowej sytuacji, która zapewne zmieni świat i nasze życie w wielu obszarach. To ważne, by dobrze zrozumieć to, co dzieje się wokół nas, by o tym rozmawiać, stawiać pytania i wspólnie szukać na nie odpowiedzi.

**KK: Czy pracodawcy będą zwracać uwagę na to czy studiowaliśmy zdalnie czy tradycyjnie - stacjonarnie?**

**Prof. MM:** Myślę, że w naszym przypadku (inna jest sytuacja studentów kierunków eksperymentalnych i przyszłych inżynierów). Dla pracodawcy ważne jest co kandydat do pracy wie i potrafi, czy umie się uczyć, czy umie współpracować, czy się angażuje. W przypadku naszych kierunków studiów nie ma tu przeszkód, by zrealizować wszystkie zakładane w programie efekty uczenia się, także w trakcie studiów zdalnych. A skoro zapewne w przyszłości w większym stopniu będzie wykorzystywana praca zdalna, to doświadczenie zdalnego studiowania może procentować.

**KK: Czy uważa Pani, że rynek pracy zdalnej będzie się nadal rozwijał, nawet po ustaniu epidemii?**

**Prof. MM:** Tak, z całą pewnością. Dotychczas w Polsce w bardzo niewielkim zakresie korzystano z pracy zdalnej. Doświadczenie zdobyte przymusowo w trakcie pandemii pokazało, że potrafiliśmy w znacznym stopniu wykorzystać jej potencjał. Już teraz sondaże pokazują, że wiele osób chętnie pracowałoby z domu choćby kilka dni w tygodniu, a część nawet stawia to jako warunek w postępowaniu rekrutacyjnym. Zauważmy, że wiele przedsiębiorstw w krótkim czasie zrealizowało duże inwestycje – w sprzęt dla pracowników, systemy zapewniające bezpieczeństwo pracy zdalnej, szkolenia. A skoro okazało się, że w wielu branżach efektywność takiej pracy jest nie niższa od standardowej, to zapewne obie strony będą chciały ten model zachować. Z wielu jednak względów chyba rzadko będzie to całościowe przeniesienie pracy z biura do domu, ale raczej kilka

dni w tygodniu. Takie elastyczne podejście da wiele korzyści tak pracownikom, jak i pracodawcom. To oczywiście także duża oszczędność kosztów i czasu.

Od siebie mogę dodać, że w czasie ograniczeń związanych z pandemią byłam już na wielu organizowanych zdalnie konferencjach i uczestniczyłam w wielu posiedzeniach różnych gremiów (w tym w Europejskim Urzędzie Nadzoru Bankowego, gdzie

Za nami  
naprawdę duży  
cyfrowy skok.  
Ważne, by zapewnić  
bezpieczeństwo,  
wygodę, niskie  
koszty takich  
transakcji, a nowe  
nawyki pewnie  
pozostaną.

jestem członkiem grupy doradczej *Banking Stakeholder Group* – obok fotka z jednego z takich posiedzeń... w którym nieodzownie towarzyszy mi kot, wielce rad z mojej obecności w domu). Jakkolwiek bardzo brakuje mi spotkań i rozmów kulturalowych, doceniam te oszczędności, a także elastyczność, jaką dają wideokonferencje. Z pewnością możemy znacznie szybciej reagować, niż gdy byliśmy zdani tylko na spotkania „w realu”.

**KK: W jak dalekiej przyszłości płatności bezgotówkowe mogą wypierać płatności tradycyjne? Czy obecna sytuacja przyspieszy tę zmianę?**

**Prof. MM:** Już teraz w kilku krajach stopniowo realizuje się koncepcja społeczeństwa bezgotówkowego. Polacy znacząco odstają od czołówki i nadal wiele osób preferuje



gotówkę. Dotychczas dość dużo osób nawet nie miało konta w banku, a wśród osób ubankowionych znaczna część nie korzystała z kart płatniczych czy innych możliwości realizacji płatności bezgotówkowych. Niektórzy się ich obawiają, inni nie potrafią z nich korzystać, a część osób może i chciała, ale nie miała takiej możliwości w sklepach, w których robi zakupy. Pandemia i w tym obszarze spowodowała olbrzymie zmiany. Wiele osób zaczęło korzystać z rachunku bankowego, płatności kartą

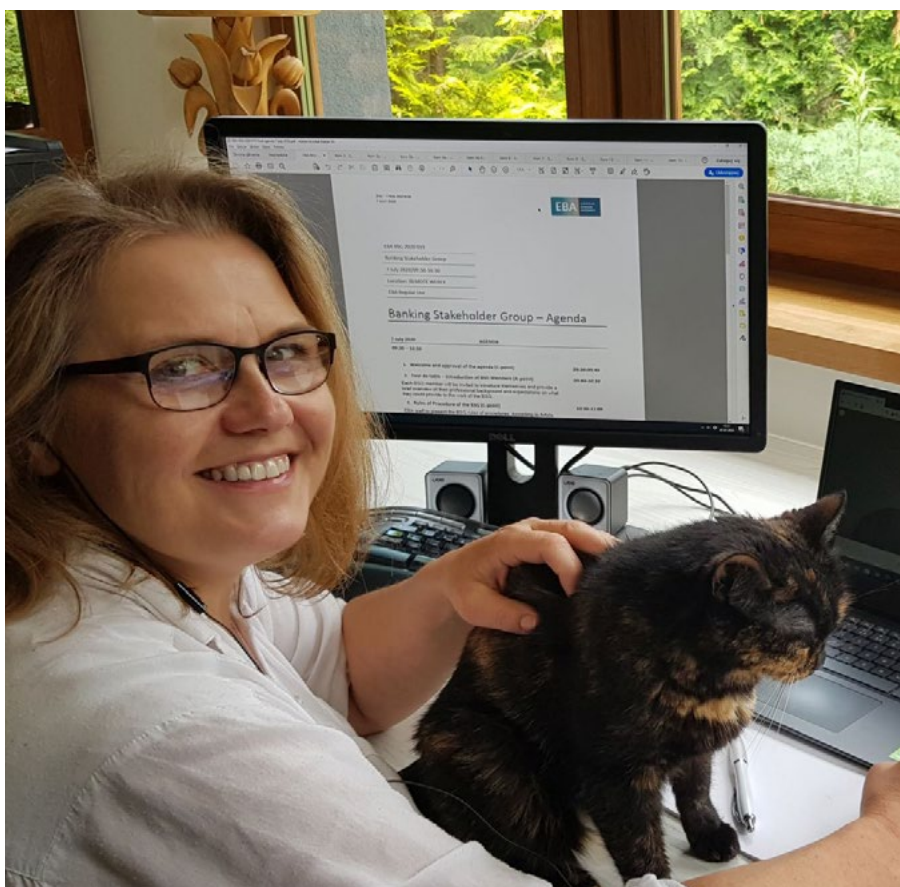
jak z nich korzystać bezpiecznie. Pewnie zmierzch gotówki nie nastanie prędko, ale sądzę, że zarówno nowe propozycje sektora komercyjnego, jak i rozwój cyfrowych walut państwowych (i ponadpaństwowych), zyskają wielu zwolenników. Być może już Państwa wnuki będą znać monety i banknoty tylko z muzeum, podręcznika i może Państwa prywatnych pamiętek.

**KK:** Czy Pani zdaniem istnieje działanie,

które ma umożliwić przetrwanie – ludziom i przedsiębiorstwom – tego trudnego czasu. Ja jestem zwolenniczką dobrze adresowanych fiskalnych programów pomocowych – w szczególności dla firm z branż dotkniętych pandemią oraz ich pracowników oraz osłon i zachęt podatkowych. Ważne też, by zapewnić finansowanie gospodarki i mimo wszystko pobudzać inwestycje, a nie tylko konsumpcję. To wymaga programu gwarancji rządowych, gdyż banki nie dadzą rady same dźwignąć tej skali ryzyka kredytowego. Oczywiście także narzędzia monetarne są konieczne, w tym te, które ułatwiają zachowanie płynności systemu finansowego. Nie sądzę, by obniżki stóp procentowych dały dużą ulgę gospodarce, raczej to ułatwienie dla budżetu państwa, gdyż obniża to koszt obsługi długu publicznego, a sam dług spektakularnie teraz rośnie. Oczywiście cała ta sytuacja tym bardziej dowodzi, jak ważne jest budowanie solidnych buforów w czasach *prosperity*, by mogły one być wykorzystane w czasach kryzysu.

**KK:** Dziękuję za rozmowę.

**Prof. MM:** Dziękuję bardzo za zaproszenie.



czy innymi instrumentami, wiele sklepów i punktów usługowych zaoferowało możliwość płacenia kartą, wiele rozpoczęło także sprzedaż internetową. Za nami naprawdę duży cyfrowy skok. Ważne, by zapewnić bezpieczeństwo, wygodę, niskie koszty takich transakcji, a nowe nawyki pewnie pozostaną. Oczywiście również w naszym społeczeństwie mamy także osoby, które chętnie korzystają z nowinek technologicznych i lubią samodzielnie testować innowacje. Na szczęście banki oraz fintechy ścigają się między sobą, by zapewnić nam wygodne, bezpieczne, tanie i szybkie rozwiązania. Zapewne osoby z Państwa generacji z łatwością potrafią obyć się bez gotówki i to właśnie do Państwa adresowanych jest wiele nowych rozwiązań technologicznych. Warto, by nie tylko korzystali z nich Państwo sami, ale i propagowali je w swoim środowisku, uczyli

które pomoże odbudować gospodarkę w obecnej sytuacji?

**Prof. MM:** Konia z rządem temu, kto umie poprawnie odpowiedzieć na to pytanie. Władze państw na całym świecie szukają adekwatnych narzędzi oraz odpowiedniej skali i proporcji ich zastosowania. To kompletnie nowa sytuacja i zapewne dopiero po latach będzie można odpowiedzieć które eksperymenty okazały się właściwe i najbardziej efektywne. Rzecz w tym, że trzeba podjąć decyzję o tym w jakim stopniu chronić życie ludzkie, a w jakim – jakość tego życia. Na marginesie: są już opracowane modele, pozwalające wyznaczyć optimum w tym trudnym wyborze, czyli wskazać granicę z jednej strony restrykcji, które mają nas uchronić przed rozprzestrzenianiem się pandemii, a z drugiej - wsparcia ze strony państwa,



Wywiad przeprowadził:

Konrad Klusek

k.klusek@progress.org.pl

# ZAKAZ LICHWY, INWESTOWANIA W TRUNKI ORAZ REZYGNACJA Z OPROCENTOWANIA I ODSETEK, CZYLI KRÓTKA HISTORIA BANKOWOŚCI ISLAMSKIEJ



**Agnieszka Konior**

[agzik.konior@gmail.com](mailto:agzik.konior@gmail.com)

Analityka gospodarcza;  
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Opiekun Naukowy:  
dr Michał Lipa, Instytut Bliskiego i Dalekiego  
Wschodu, Uniwersytet Jagielloński

Od początku XXI wieku, zainteresowanie światem islamu przez Europejczyków znacząco wzrosło. Choć nie jest on już dla nas tak obcy jak kiedyś, to wciąż wiele osób postrzega go jedynie na podstawie mitów, czy powszechnie funkcjonujących stereotypów. Należy jednak podkreślić, że to właśnie islam istotnie wpłynął na kształtowanie się europejskiej nauki, która dużo zaczerpnęła z jego tradycji i kultury. Wiele osób w obowiązującym w islamie zakazie inwestowania w alkohole, czy w rezygnacji z oprocentowania i odsetek może dopatrywać się ograniczenia w rozwoju bankowości. Są to jednak zakazy mające ścisły związek z religią, która istotnie powiązana jest z codziennym życiem muzułmanów. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie historii bankowości islamskiej, ze szczególnym uwzględnieniem trudności związanych z wzajemnym dostosowaniem zasad wynikających z religii do rozwijającego się w szybkim tempie świata finansów, a także wskazanie filarów bankowości islamskiej. Podjęta została również próba porównania bankowości islamskiej z bankowością klasyczną (konwencjonalną), powszechną w krajach Zachodu jak i obecną w krajach Bliskiego Wschodu.

## RELIGIA JAKO DROGOWSKAZ DLA ŚWIATA FINANSÓW

Chociaż na przestrzeni ostatnich lat zainteresowanie Europejczyków kulturą Bliskiego Wschodu wzrosło, to zazwyczaj dotyczy ono jedynie kręgu religijno-społecznego. Rzadko kiedy wspomina się aspekty ekonomiczne, mało kto spotkał się z pojęciem bankowości islamskiej, mimo że produkty zgodne z jej założeniami tworzone są przez banki zachodnie takie jak Deutsche Bank czy CitiBank, a Wielka Brytania jest zachodnim liderem we wspieraniu infrastruktury i środowiska dla islamskich finansów<sup>1</sup>. Bankowość islamska stanowi oparte na wierze oraz społecznie odpowiedzialne podejście do bankowości<sup>2</sup>. Kluczowym dla jej zrozumienia jest wskazanie fundamentów, na których została ona zbudowana, a tym samym określenie ścisłego związku pomiędzy finansami a religią.

Islam, obok chrześcijaństwa i judaizmu, z których się wywodzi, stanowi jedną z trzech dominujących religii monoteistycznych. Na świecie żyje dziś ponad 1,8 miliarda muzułmanów, co stanowi około 25% światowej populacji. Według wielu źródeł jeszcze

przed końcem XXI wieku, ze względu na wysoki przyrost naturalny oraz niski wiek wyznawców w porównaniu do wyznawców innych religii, islam stanie się największą religią na świecie<sup>3</sup>. Tradycyjnie islam dzieli się na trzy odłamy – sunnizm, szyizm oraz charydżyzm<sup>4</sup>. Najistotniejszy z podziałów – na sunnizm oraz szyizm, powstał w wyniku sporu o sukcesję na tronie kalifa po śmierci proroka Mahometa. Sunnici, którzy stanowią około 80% wyznawców islamu, uznają wszystkich kalifów (następców Mahometa), podczas gdy szyici jako prawowitego następcę tronu uznają Alego, zięcia i kuzyna proroka<sup>5</sup>. Wewnętrzne zróżnicowanie wyznawców islamu wpływa na występowanie trudności pomiędzy pogodzeniem zasad religijnych z ciągle rozwijającym się światem finansów. Istnieją jednak podstawowe reguły, na których skonstruowana została bankowość islamska.

## NARODZINY BANKOWOŚCI ISLAMSKIEJ

Wszelkie zasady, które obowiązują w finansach islamskich, mają swoje korzenie w prawie muzułmańskim. Wyznawcy każdego z odłamów bezsprzecznie uznają Koran za najważniejsze źródło prawa religijnego, mające podstawowe znaczenie dla wszystkich sfer życia człowieka – zarówno pod względem gospodarczym, społecznym jak i religijnym<sup>6</sup>. Kolejne źródło prawa stanowi sunna, która reprezentuje to, co Prorok powiedział, zrobił i na co się zgodził podczas swojego życia. Sunna wraz z Koranem tworzy szariat, czyli święte prawo islamu<sup>7</sup>. Fakt, że w Koranie oprócz przykazań religijnych czy moralnych, można znaleźć także wiele wskazówek dotyczących działalności gospodarczej, w dużej mierze wyjaśnia występujący ścisły związek pomiędzy ekonomią a religią. Odzwierciedlenie głównych założeń ideologicznych islamu – jedności oraz odpowiedzialności można znaleźć w myśli ekonomicznej jako zasady umiaru, efektywności ekonomicznej i sprawiedliwości społecznej, które są znane również w Europie.

Koncepcja bankowości islamskiej została zbudowana w zgodzie z prawami szariatu, jako odpowiedź na rozwijającą się w krajach muzułmańskich bankowość klasyczną. Z założenia ekonomia islamska powinna sprzeciwiać się niesprawiedliwości społecznej. W odróżnieniu od bankowości konwencjonalnej jej celem nie jest maksymalizacja zysku, a pomnożenie majątku

swoich klientów i wzrost dobrobytu społeczeństwa. Zgodnie z nią strony transakcji w sposób świadomy, uczciwy i wynikający z własnej woli powinny zgadzać się na warunki wynikające z kontraktu, powinny również znać konsekwencję zawieranej umowy oraz wykazywać zdolność do spełnienia warunków zobowiązania.

Pierwszy bank islamski powstał w 1963 roku w Egipcie. W 1977 roku w Pakistanie całość systemu bankowego była zgodna z religijnymi zasadami (do 2001 roku, kiedy to w Pakistanie zakaz stosowania odsetek stracił na znaczeniu), a od lat 90 – tych XX wieku w rozwój tego rodzaju bankowości zaangażowały się międzynarodowe instytucje finansowe takie jak wspomniany wcześniej DeutscheBank czy Citibank, które tworzyły tzw. „islamic windows” – oddziały, których oferta opracowywana była dla wyznawców islamu. Od tego czasu bankowość islamska zaczęła rozwijać się dynamicznie – jeszcze w 2007 roku łączna wielkość aktywów w islamskich instytucjach finansowych wynosiła 500,4 miliarda dolarów, na przestrzeni 2016 i 2017 roku osiągnęła poziom 2,4 biliona dolarów, a szacuje się, że do 2023 roku rynek ten będzie miał wartość 3,8 biliona dolarów. W poniższej tabeli przedstawiony został udział aktywów islamskich w poszczególnych krajach w 2017 roku.

Tabela 1. Udział aktywów islamskich z podziałem na kraje w 2017 roku

Kraj	Udział procentowy aktywów islamskich
Arabia Saudyjska	21%
Malezja	20%
Zjednoczone Emiraty Arabskie	9%
Kuwejt	4%
Bahrajn	3%
Indonezja	3%
Pakistan	1%

Źródło: <https://www.thecityuk.com/assets/2019/Report-PDFs/7357b6cb9c/Global-trends-in-Islamic-finance-and-the-UK-market-2019.pdf> (dostęp: 09.11.2020)

Dla porównania w III kwartale 2019 roku największy udział aktywów islamskich był w Iranie i wynosił 28,6%, natomiast znacząco zmalał udział aktywów w Malezji – z 20% w 2017 roku do 11,1% w 2019 roku<sup>8</sup>. Choć Bliski Wschód oraz południowo-wschodnia Azja zdecydowanie zdominowały rynek finansów islamskich, to również na terenie Europy można wskazać ośrodki bankowości islamskiej, takie jak Szwajcaria czy Wielka Brytania, w której już w 1982 roku powstał bank Al Baraka. Należy również podkreślić, że oferta banków islamskich skierowana jest nie tylko do muzułmanów, ale także do wszystkich tych klientów, którzy wykażą chęć, aby z niej skorzystać. W większości krajów muzułmańskich prym wiedzie jednak bankowość konwencjonalna.

Szereg zasad określających ramy bankowości bezodsetkowej można zawrzeć w kilku słowach: *riba*, *gharar*, *quimar* oraz *maysir*.

## RIBA, GHARAR, QIMAR I MAYSIR, CZYLI PODSTAWOWE FILARY BANKOWOŚCI BEZODSETKOWEJ

W najczęściej stosowanym tłumaczeniu na język polski *riba* utożsamiana jest z lichwą, czyli pożyczaniem pieniędzy na wysoki procent. Według niektórych badaczy słowo *riba* lepiej jest przetłumaczyć jako „przyrost, niezarobiony zysk”. Jej zakaz stosowania w bankowości islamskiej wynika z wielu koranicznych wersetów, które przedstawiają go w sposób jednoznaczny i niepodważalny: „O wy, którzy wierzyacie! Nie zdzierajcie lichwy podwójnie podwojonej i bójcie się Boga! Być może, wy będziecie szczęśliwi!”<sup>9</sup>. Warto jednak podkreślić, że również w chrześcijaństwie przez długi czas nie akceptowano lichwy i uznawana była ona za grzech. Z kolei wyznawców judaizmu z uwagi na zakaz nabywania ziemi pod uprawę oraz odsunięcie od wykonywania wielu cenionych ówczesnie zawodów, stawiano przed wąskim wyborem pomiędzy pożyczaniem pieniędzy na procent a życiem w nędzy<sup>10</sup>. Idea udzielania oprocentowanych pożyczek cudzoziemcom stosowana była bez ograniczeń<sup>11</sup>. Należy zatem przyjąć, że jedyną obowiązującą formą pożyczki w bankowości islamskiej jest pożyczka braterska, która nie jest oprocentowana<sup>12</sup> – stąd często bankowość islamską określa się jako bankowość bezodsetkową. Choć zakaz *riba* dla wielu

osób może wydawać się istotnym ograniczeniem w rozwoju bankowości, warto zaznaczyć, że to właśnie muzułmanie stanowili pionierów rozwoju systemu bankowego, a wiele powszechnie używanych dziś pojęć takich jak czek czy *aval* pochodzi z języka arabskiego<sup>13</sup>. Z pewnością zniesienie odsetek należy uznać za znak rozpoznawczy islamskiej ekonomii w dzisiejszych czasach<sup>14</sup>.

Pojęcie *gharar* można rozpatrywać dwojako – jako niepewność lub jako spekulację, oszustwo. Zakaz *gharar* definiowany jest także jako zakaz obrotu dobrami, których wartość, cena czy ilość nie zostały dokładnie określone w momencie zawierania kontraktu – na przykład nie można zagwarantować, że w kolejnym roku zboża będą takiej samej jakości, a zbiory w takiej samej ilości, co w roku poprzednim. Wszelkie transakcje powinny być zawierane w oparciu o wzajemne zaufanie oraz uczciwość, a te, które oparte są na asymetrii informacyjnej podmiotów je zawierających – jeden z uczestników transakcji jest uprzywilejowany względem drugiego – są w bankowości islamskiej niedopuszczalne. W praktyce gospodarczej ciężko jest jednak zapewnić 100% pewność oraz brak ryzyka podmiotom dokonującym transakcji, stąd dokonano podziału na „major *gharar*”, którego konsekwencją jest nieważność umowy oraz „minor *gharar*”, który jako, że jest nieunikniony jest akceptowany<sup>15</sup>. „Major *gharar*” stanowi między innymi sprzedaż chorego zwierzęcia czy też sprzedaż bez posiadania aktu własności.

Zakaz *qimar* oraz *maysir* oznacza zakaz gier losowych i niezasłużonego dochodu. Ponieważ w znacznym stopniu wynik gier losowych uzależniony jest od czynników niezależnych od graczy, nie są one wolne od niepewności (*gharar*), w konsekwencji czego są zakazane. Z kolei *maysir* może dotyczyć handlu zaawansowanymi instrumentami pochodnymi, na przykład kontraktami futures czy swapami walutowymi. Inwestowanie w ten rodzaj instrumentów finansowych wiąże się z podjęciem bardzo wysokiego ryzyka.

Do kolejnych reguł, których respektowanie jest wymagane w bankowości islamskiej, należą między innymi zabronienie zapłaty kwoty z góry ustalonej ponad rzeczywistą sumę główną, uczestnictwo w podziale zysków bądź strat oraz odrzucenie zasady zgodnej z którą „pieniądz rodzi pieniądz”. Pierwsza z nich ma związek z udzielaniem pożyczek braterskich, których celem jest

wzajemna pomoc, w związku z czym pożyczkodawca nie powinien oczekiwać żadnych korzyści od pożyczkobiorcy. Co więcej, bezinteresowna pomoc bliźniemu w potrzebie stanowi jeden z podstawowych obowiązków muzułmanów, a zakat (jałmużna) jest jednym z 5 filarów islamu. Postawa promująca *profit and loss sharing* ma na celu podkreślenie stosunku partnerskiego, w którym nie ma miejsca dla wierzyciela. Zarówno pożyczkodawca jak i pożyczkobiorca w równym stopniu powinni podzielić się nie tylko zyskiem, ale także ryzykiem. W przeciwieństwie do bankowości konwencjonalnej, gdzie rola banku ogranicza się jedynie do roli dawcy kapitału, bank w bankowości islamskiej występuje jako partner biznesowy, dla którego istotna jest zyskowność danego projektu, a nie zdolność kredytowa petenta<sup>16</sup>. W bankowości islamskiej pieniądz nie stanowi towaru, a jedynie środek wymiany, miernik powodzenia inwestycji stąd nie ma mowy o tym, aby „pieniądz rodził pieniądz”. Ponadto z uwagi na szkodliwość społeczną, zabronione jest inwestowanie w działalność związaną z alkoholem, budowaniem kasyn, produkcją broni a także w obszary, które nie są zgodne z zasadą społecznej odpowiedzialności biznesu. Przestrzeganie omówionych reguł stanowi niepodważalny fundament finansów islamskich – zawierane kontrakty muszą być *halal*, a więc zgodne z prawem muzułmańskim.

## NAJWAŻNIEJSZE TECHNIKI FINANSOWE

Ścisłe reguły dotyczące życia gospodarczego były podstawą do stworzenia technik finansowych, które zgodne byłyby z szariatem. Przykładowe z nich to: *murabahah*, *mudarabah*, *musharakah*, *ijarah* i *qard hasan*.

O ile faktem jest, że w bankowości islamskiej odsetki są zabronione, o tyle nie jest to równoznaczne z zakazem wypłacania zysku, stanowiącego wynagrodzenie za współdzielone ryzyko. Na podstawie tej niewielkiej, kosmetycznej różnicy, opiera się *murabahah*. To forma odsprzedaży z zyskiem, w której bank kupuje towar, który następnie sprzedaje klientowi po wcześniej ustalonej, wyższej cenie. Dodatkowo płatność za odkupiony towar zwykle odroczone jest w czasie, a cała transakcja ma charakter krótkoterminowy. Dzięki temu, że bank dokonuje zakupu towaru, technika ta jest zgodna z prawem muzułmańskim. *Mudarabah* określić można jako

odpowiednik spółki komandytowej, w której to straty związane z niepowodzeniem przedsięwzięcia ponosi kapitałodawca. Ponieważ spełniona jest zasada profit and loss sharing, ten rodzaj techniki również jest stosowany w bankowości islamskiej. Najlepiej jednak sens współdzielenia zysków i strat odzwierciedla musharakah ponieważ nie jest ona ograniczona do odpowiedzialności pożyczkodawcy - wszystkie podmioty, które biorą udział w transakcji, wspólnie dzielą zarówno zyski jak i straty.

Popularny w Europie leasing w bankowości islamskiej to ijarah. Leasing operacyjny jest w pełni zgodny z szariatem, natomiast leasing finansowy wymaga spełnienia dodatkowych warunków takich jak na przykład odpowiedzialność leasingodawcy za wady przedmiotu oddanego w leasing. Ostatnia ze wspomnianych technik, qard hasan, przez wielu muzułmanów uznawana jest za jedyny instrument nienaruszający zakazu riba, ponieważ nie wiąże się z żadnymi dodatkowymi korzyściami dla pożyczającego. Często pożyczka ta, traktowana jest jako forma pomocy dla najbiedniejszych obywateli. Zestawienie przykładowych technik z odpowiednikami bankowości konwencjonalnej zostało przedstawione w poniższej tabeli.

Jak można zauważyć w dużej mierze funkcjonujące na rynku islamskim techniki finansowe nie są dla mieszkańców Europy obce, ponieważ powstały one na kanwie bankowości klasycznej i stanowią ich swoiste odpowiedniki. Banki muzułmańskie, mimo religijnych nakazów i reguł, które wymagają od nich znacznej elastyczności przy konstruowaniu technik oraz instrumentów finansowych, oferują w ogólnie szeroki wachlarz możliwości.

Chociaż na pierwszy rzut oka wydawać by się mogło, że bankowość konwencjonalna ma niewiele wspólnego z bankowością islamską, rzeczywistość okazuje się być zupełnie inna. Z początku niedostrzegalne podobieństwo obu rodzajów bankowości powoduje, że faktyczna istota bankowości bezodsetkowej staje się przedmiotem krytyki. Sprawą otwartą pozostaje kwestia występujących, lecz nierzadko tylko związanych z innym nazewnictwem, różnic, pomiędzy technikami bankowości Zachodu a bankowości Orientu.

## JAKA PRZYSZŁOŚĆ CZEKA BANKOWOŚĆ BEZODSETKOWĄ?

Bankowość islamska, stanowiąca stosunkowo młodą dziedzinę, w pewnym stopniu musiała dostosować się do zasad panujących na rynku globalnym, aby stać się konkurencyjną wobec bankowości konwencjonalnej. Charakteryzuje ją duży potencjał wzrostu, uzasadniony wzrostem popytu na jej produkty nie tylko wśród muzułmanów, ale także wśród osób, które chciałyby dokonać dywersyfikacji swojego portfela inwestycyjnego. Coraz częściej poszukuje się specjalistów ekonomii islamskiej, zwiększa się również liczba oferowanych w tym obszarze kierunków studiów czy kursów. Oznacza to, że bankowość islamska nie działa już tylko w świecie Orientu, a w coraz większym stopniu staje się nierozzerwalną częścią globalnej gospodarki. Warto również podkreślić pozytywną konotację bankowości islamskiej poprzez wskazanie jej przydatności społecznej oraz ukierunkowanie na inwestycje będące w zgodzie z powszechnym w Europie nurtem CSR. Pod względem

zarówno etycznym jak i moralnym ekonomia islamska stanowi wzór dla bankowości klasycznej. Bezodsetkowa bankowość z kryzysu gospodarczego, który miał miejsce w 2008 roku, wyszła właściwie bez szwanku, jednak w 2020 roku, w związku z panującą pandemią wirusa COVID-19, szacuje się, że jej dynamiczny wzrost chwilowo zostanie zahamowany. Niemniej jednak podkreśla się, że to właśnie bankowość islamska może odegrać znaczącą rolę w powrocie świata do normalności po zakończeniu pandemii poprzez pomoc korporacjom oraz bankom w odzyskaniu płynności finansowej<sup>17</sup>.

Przypisy:

1. <https://www.thecityuk.com/assets/2019/Report-PDFs/7357b-6cb9c/Global-trends-in-Islamic-finance-and-the-UK-market-2019.pdf> (dostęp: 09.11.2020)
2. YAHIA A.R., The Art of Islamic Banking and Finance. Tools and Techniques for Community – based banking, John Wiley & Sons, Inc., New Jersey 2010
3. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/06/why-muslims-are-the-worlds-fastest-growing-religious-group/> (dostęp: 08.11.2020)
4. SOBOL I., Rozwój bankowości islamskiej. Uwarunkowania, problemy, perspektywy, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2019
5. PARKER G. (red.), Ilustrowana historia świata, Świat książki, Warszawa 1995, s. 128
6. EL-ASHKER A., WILSON R., Islamic Economics. A short History, Brill, Leiden 2006, s. 31
7. AL-KABER M., Techniki finansowe banków islamskich, Optimum. Studia Ekonomiczne nr 3 (63) 2013
8. <https://www.statista.com/statistics/649269/distribution-of-global-islamic-banking-assets-by-country/> (dostęp: 09.11.2020)
9. Cytat z Koranu w tłumaczeniu Józefa Bielawskiego, [http://www.planetaislam.com/koran\\_bielawski.html](http://www.planetaislam.com/koran_bielawski.html) (dostęp: 09.11.2020)
10. RAMOCKA M., Zagadnienie lichwy w ujęciu wielkich religii monoteistycznych, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Annales. Etyka w życiu gospodarczym 2008, vol. 11, nr 1, s. 297-302
11. MARTYSZ CZ., Zarys problematyki finansów islamskich, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2013, z. 128
12. HARASIM J., CICHY J. (red.), Finanse w niestabilnym otoczeniu – dylematy i wyzwania. Rynek finansowy, Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2012
13. DANECKI J., Podstawowe wiadomości o islamie I, Dialog, Warszawa 2002, s. 260
14. SIDDIQI M.N., Issues in Islamic Banking. Selected Papers, The Islamic Foundation, Leicester 1994
15. THOMAS A., Interest in Islamic Economics. Understanding riba., Taylor & Francis e – Library, 2006
16. WŁODARCZYK J., Bankowość islamska i bankowość konwencjonalna – próba porównania, Studia ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2013
17. <https://oxfordbusinessgroup.com/news/after-covid-19-what-next-islamic-banking> (dostęp: 10.11.2020)

Tabela 2. Techniki finansowe obowiązujące w bankowości islamskiej

Rodzaj techniki	Opis
Murabahah	Forma odsprzedaży z zyskiem, metoda rozsądnej marży (koszt plus)
Mudarabah	Odpowiednik spółki komandytowej, oparta na zasadzie profit and loss
Musharakah	Odpowiednik joint venture lub spółki, oparta na zasadzie profit and loss
Ijarah	Odpowiednik leasingu (w bankowości islamskiej dopuszczalny jest leasing operacyjny, leasing finansowy musi spełnić dodatkowe warunki)
Kard hasan	Forma kontraktu obejmująca bezodsetkowe pożyczki dla najbiedniejszych

# SPÓŁKI KOMANDYTOWE W ŚWIETLE NOWYCH PRZEPISÓW. CZY TA DZIAŁALNOŚĆ DALEJ MA SENS?



**Michał Długosz**

[michal.dlugosz1255@gmail.com](mailto:michal.dlugosz1255@gmail.com)

Finanse i Rachunkowość;

Uniwersytet Łódzki

Opiekun Naukowy: dr Jarosław Marczak

Do niedawna zakładanie spółek komandytowych, ze względu na korzystne regulacje podatkowe, było powszechnie praktykowane, bo w końcu kto nie chce płacić niższych podatków? Dlatego propozycje zmiany przepisów spowodowały nie lada kontrowersje,

a także wyzwanie dla przedsiębiorców preferujących dotychczasowe rozwiązanie. Projekt nowej ustawy zakłada, że spółki komandytowe staną się płatnikiem CIT, co znaczy tyle że, ten rodzaj spółki zostanie opodatkowany w ten sam sposób jak spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, czy spółki komandytowo-akcyjne. Pozostaje zadać pytania, jak to wpłynie na spółki komandytowe i czy ten wariant spółki dalej będzie wybierany jako forma prawna działalności?

## CZYM JEST SPÓŁKA KOMANDYTOWA?

Spółka komandytowa jest jedną ze spółek prawa handlowego zaliczaną do zbioru spółek osobowych takich jak: spółka jawna, partnerska oraz komandytowo-akcyjna. O osobowym charakterze przesądzają takie cechy jak względnie trwałe skład osobowy, duże znaczenie osobistych cech poszczególnych wspólników oraz brak wyszczególnionych organów prowadzących sprawy spółki. Ważne jest to, że nie ma ona osobowości prawnej, natomiast kodeks spółek handlowych przyznaje jej podmiotowość prawną. To znaczy, że spółka komandytowa może nabywać we własnym imieniu prawa (w tym własność nieruchomości oraz innych rzeczy), zaciągać zobowiązania, pozywać i zostać pozwaną. Celem spółki komandytowej musi być wykonywanie działalności gospodarczej. Spółka komandytowa powstaje z momentem wpisu jej do rejestru przedsiębiorców KRS (jest to obowiązkowe), co poprzedzone jest zawarciem umowy spółki w formie aktu notarialnego. Prawo i obowiązek zgłoszenia spółki do rejestru ma każdy jej wspólnik, również komandytariusz.

## SPÓŁKA KOMANDYTOWA – WSPÓLNICY

Cechą charakterystyczną tego rodzaju spółek są jej wspólnicy. Istnieją dwie kategorie wspólników: komplementariuszy i komandytariuszy. Każdy z nich odgrywa w spółce odmienną rolę. Komplementariusz jest wspólnikiem aktywnym. Reprezentuje on

interesy przedsiębiorstwa na zewnątrz, co jest niestety powiązane z nieograniczoną odpowiedzialnością za zobowiązania spółki. Jest ona subsydiarna, tzn. ściąganie długów z jego majątku zaczyna się w momencie, gdy egzekucja z majątku firmy okaże się bezskuteczna. Niewątpliwym przywilejem tego rodzaju wspólnika w świetle nowych przepisów będzie możliwość pomniejszenia podatku od dywidendy o zapłacony przez spółkę podatek CIT - lecz o tym w dalszej części artykułu. Drugim rodzajem wspólnika jest komandytariusz - wspólnik pasywny. Co do zasady, nie prowadzi on interesów spółki i nie jest jej reprezentantem. Jego odpowiedzialność za zobowiązania spółki ogranicza się do sumy komandytowej - kwoty ustalonej w umowie spółki, którą wnosi właśnie komandytariusz. Nie można być jednocześnie komplementariuszem i komandytariuszem. Dodatkowo, nazwisko komandytariusza nie może być zamieszczone w nazwie spółki (bowiem skutkuje to taką samą odpowiedzialnością komandytariusza jak komplementariusza za zobowiązania spółki).

## UNIKANIE PODWÓJNEGO OPODATKOWANIA – CZYLI CEL SPÓŁKI KOMANDYTOWEJ

W przypadku prowadzenia spółki, ciąży na przedsiębiorcach obowiązek płacenia podatków. To jakiemu opodatkowaniu podlega spółka, wynika z jej rodzaju. W przypadku spółek kapitałowych mamy do czynienia ze zjawiskiem tzw. podwójnego opodatkowania. Dla zobrazowania tego zjawiska zostanie przytoczony przykład spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. W pierwszej kolejności, jeśli przedsiębiorstwo notuje zyski, płaci ono CIT - podatek dochodowy od osób prawnych, który w zależności od dochodów spółki, wynosi 9% (mały podatek CIT, do niedawna obowiązywał limit równowartości w złotych 1,2 mln euro, natomiast od 2021 roku zgodnie z nowymi przepisami limit ograniczenia ma wynieść równowartość w złotych 2 mln euro dochodu). Po odprowadzeniu podatku dochodowego, wspólnicy podejmują decyzję, czy wypłacają dywidendy, czy zysk po opodatkowaniu zostaje w spółce. W przypadku, gdy wspólnicy wypłacają zysk z przedsiębiorstwa, muszą zapłacić podatek od zysków kapitałowych, potocznie nazywany podatkiem Belki, który wynosi 19%. Dochodzi wówczas do stanu, w którym

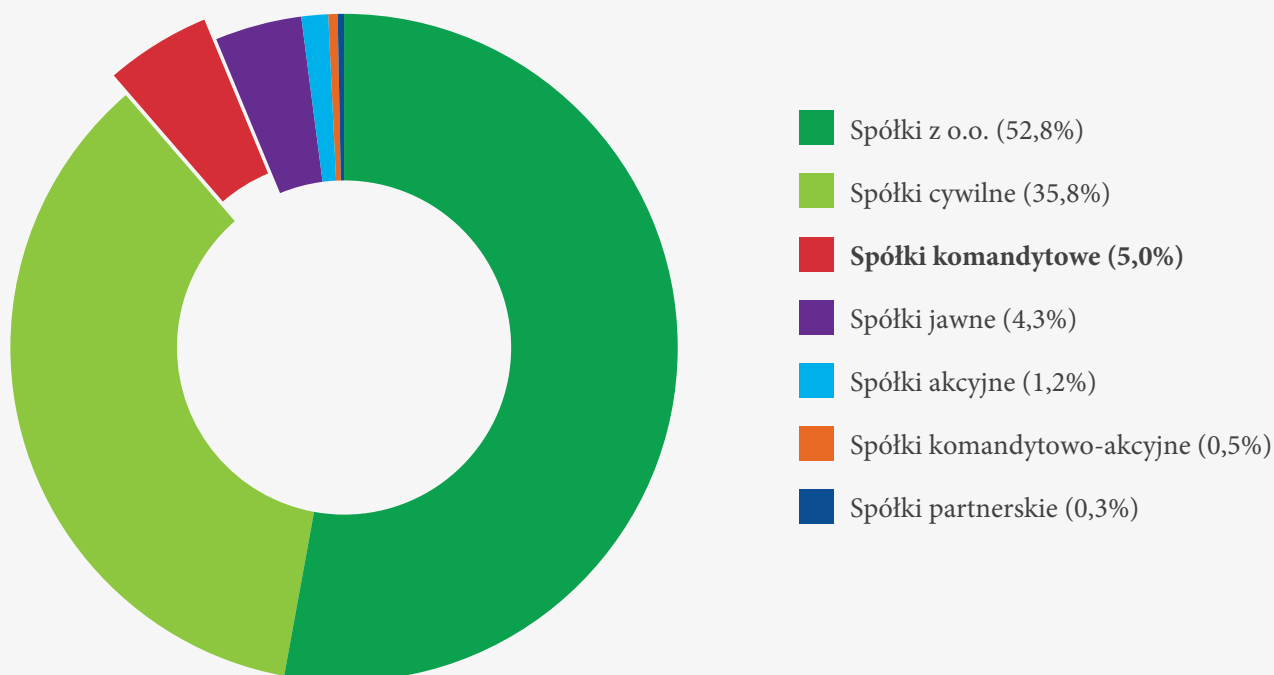
ten sam dochód jest opodatkowany dwukrotnie, czyli występuje tzw. podwójne opodatkowanie.

Sytuacja wygląda zupełnie inaczej w przypadku spółek osobowych - a przynajmniej wyglądała do czasu, kiedy zaczęły obowiązywać nowe przepisy. W tego rodzaju spółkach zysk przypisywano wspólnikom, a co za tym idzie, opodatkowanie było jednostopniowe - na poziomie współwłaścicieli, którzy indywidualnie płacili podatek od osób fizycznych. Są dwie najczęstsze możliwości zapłacenia tego podatku. Pierwsza możliwość, na zasadach ogólnych, z uwzględnieniem progów podatkowych do danej kwoty - 17%; 32%. Drugą możliwością jest podatek liniowy, który wynosi 19% od całości dochodu, nie podlega on żadnym ulgom i ma pewne ograniczenia możliwości stosowania. Dodatkowo osoby fizyczne których dochód przekroczył 1 mln złotych obowiązuje danina solidarnościowa w wysokości 4%. Uiszczenie uprzednio wspomnianej daniny jest obowiązkowe w obu wariantach opodatkowania, to istotne dla osób osiągających wielomilionowe przychody

## POWODY WPROWADZENIA USTAWY – CZYLI SYTUACJA PRZED WPROWADZENIEM NOWYCH PRZEPISÓW

Głównym argumentem opowiadających się za obłożeniem podatkiem od osób prawnych, spółek komandytowych jest przeciwdziałanie optymalizacji podatkowej. Według Ministerstwa Finansów optymalizacja podatkowa jest czynnikiem zachęcającym do tworzenia spółek komandytowych. Chodzi tu przede wszystkim o hybrydę spółki komandytowej i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Polega to na tym, że spółka z ograniczoną odpowiedzialnością zostaje jedynym komplementariuszem zobowiązanym do reprezentowania spółki. To ona odpowiada całym majątkiem za zobowiązania spółki komandytowej. W rzeczywistości jednak odpowiedzialność ta jest ograniczona do wysokości kapitałów własnych tej spółki (ponieważ na tym polega ograniczona odpowiedzialność). W efekcie hybryda spółki komandytowej i z ograniczoną odpowiedzialnością pozwala na osiągnięcie korzyści podatkowej w postaci jednokrotnego opodatkowania dochodu z działalności, przy

### Popularność spółki komandytowej na tle pozostałych spółek



Źródło Spółka komandytowa (sp.k.), 6krokow.pl- opracowanie własne na podstawie GUS <https://6krokow.pl/spolka-komandytowa/>

jednoczesnej mniejszej odpowiedzialności za zobowiązania. Zostając przy temacie optymalizacji podatkowej, trzeba wspomnieć o agresywnej optymalizacji obejmującej podatek CIT. Agresywna optymalizacja ma znamiona unikania lub uchylania się od opodatkowania. Co prawda mieści się granicach prawa, lecz jest ukierunkowana na obniżanie obciążeń podatkowych, a nie wynika z faktycznych czynności biznesowych. W 2017 roku, podatek CIT w jakiegokolwiek formie zapłaciło jedynie 38% podatników. Co więcej, aż 7 z 10 największych podatników CIT to spółki Skarbu Państwa.

Nie jest to pierwsza próba opodatkowania spółek komandytowych podatkiem CIT - wcześniej starano się to zrobić w 2013 roku, w tamtym czasie jednak projekt ustawy upadł na etapie prac komisji sejmowej.

Według poniższego raportu GUS w 2019 roku do rejestru wpisanych było aż 40,6 tysięcy spółek komandytowych. To ponad sześciokrotnie więcej niż w 2010 roku. Co więcej wzrost względem poprzedniego roku przekracza 13% - mamy więc do czynienia ze stałą tendencją wzrostową.

Na koniec 2019 r. w rejestrze REGON wpisanych było:

- 521,1 tys. spółek handlowych (wzrost o 6,4% w porównaniu z 2018 r.) w tym:
  - spółek kapitałowych:
    - spółek z o.o. – 429,1 tys. (wzrost o 6,7%),
    - akcyjnych – 10,0 tys. (wzrost o 0,8%),
  - spółek osobowych:
    - partnerskich – 2,4 tys. (wzrost o 1,1%),
    - jawnych – 35,2 tys. (spadek o 1,5%),
    - komandytowych – 40,6 tys. (wzrost o 13,3%),
    - komandytowo-akcyjnych – 3,7 tys. (spadek o 3,6%),
- 291,0 tys. spółek cywilnych (wzrost o 0,4%),
- 173,4 tys. wspólnot mieszkaniowych (wzrost o 2,0%),
- 118,4 tys. stowarzyszeń i organizacji społecznych (wzrost o 3,2%),
- 28,5 tys. fundacji (wzrost o 7,2%),
- 11,5 tys. spółdzielni (spadek o 1,6%)
- 55 przedsiębiorstw państwowych (na tym samym poziomie co w 2018 r.).

Źródło: *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2019 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2020

### SYTUACJA SPÓŁEK KOMANDYTOWYCH PO WPROWADZENIU NOWYCH PRZEPISÓW PODATKOWYCH

Nowe przepisy zakładają nałożenie podatku CIT na spółki komandytowe w stawce 9% lub 19%. Doprowadzi to do sytuacji podwójnego opodatkowania, zupełnie tak jak w przypadku spółek kapitałowych. Jednakże, należy pamiętać, że mimo obłożenia spółek komandytowych podatkiem od osób prawnych, spółki te nadal osobami prawnymi nie są. W ocenie środowiska przedsiębiorców, a także prawników, nowe przepisy przyczynią się do przekształcenia lub zlikwidowania znacznej części spółek prowadzonych w tej formie prawnej. Dla wielu firm działających dotychczas w formie spółki komandytowej jest to powód do rozważenia zmiany formy prawnej, np. na spółkę jawną. Wiele wskazuje też, że nowe przepisy mogą źle wpłynąć na poziom inwestycji kapitału zagranicznego w Polsce, ponieważ spółki komandytowe były do tej pory dość często wykorzystywane, przez inwestorów zagranicznych do rozpoczynania działalności w naszym państwie. Aktualnie projekt



ustawy przechodzi przez proces legislacyjny. Dnia 28 października 2020 r. ustawa została przegłosowana przez Sejm i skierowana do Senatu, który ma 30 dni na jej rozpatrzenie. Pierwotnie nowe przepisy miały zacząć obowiązywać już od 1 stycznia 2021 r. Ministerstwo Finansów, po uwzględnieniu uwag środowiska biznesowego, zdecydowało się, jednakże dać możliwość wejścia w nowy system od 1 maja 2021 r. Oznaczałoby to brak obowiązku zamykania ksiąg rachunkowych 31 grudnia 2020 r., jak miałyby to miejsce w pierwotnym projekcie.

Wypłata zysków wypracowanych przez spółki komandytowe do 31 grudnia 2020 r. będzie opodatkowana na obecnie obowiązujących zasadach, oznacza to, że zyski nie będą obłożone podatkiem CIT, niezależnie od terminu ich faktycznej wypłaty.

## MOŻLIWOŚCI PODATKOWE PO WPROWADZENIU PRZEPISÓW

Zmiany w przepisach oznaczają, że osiągnięte przez wspólników przychody ze spółki komandytowej (i części spółek jawnych, które staną się podatnikami CIT), nie będą już traktowane jako przychody z działalności gospodarczej, tylko jako przychody z kapitałów pieniężnych (z udziałów w zyskach osób prawnych). W praktyce mówi to, że komplementariusz spółki komandytowej będzie podlegał opodatkowaniu 19% podatkiem dochodowym od dywidend.

Tak samo jak, w spółce komandytowo-akcyjnej komplementariusz będzie uprawniony do pomniejszenia podatku od dywidendy o zapłacony przez spółkę komandytową podatek CIT. Odliczenie to będzie proporcjonalne do udziałów w zyskach tej spółki. Przy udziałach komplementariuszy wynoszących co najmniej 81% udziałów w spółce, po odliczeniu podatku CIT zapłaconego przez nią, podatek od dywidendy zostaje całkowicie rozliczony. Wynika z tego, że przy odpowiednich okolicznościach nadal można uzyskać jednokrotne opodatkowanie - dokładnie tak jak miało to miejsce dotychczas. Aby to zobrazować przytoczony zostanie przykład spółki komandytowej która uzyskała 1 mln zł dochodu (w przykładzie uwzględnia się stawkę 19% podatku CIT).

Przed pomniejszeniem podatku od dywidendy o podatek CIT zapłacony przez spółkę

Podatek CIT 1 mln zł \* 19 % = 190 tys. zł

Podatek od dywidendy 1 mln zł – 190 tys. zł = 810 tys. zł \* 19 % = 153,9 tys. zł

Zysk wypłacony przed komplementariuszy = 1 mln zł – 190 tys. zł – 153,9 tys. zł = 656,1 tys. zł

Efektywna stawka podatkowa komplementariuszy = 34,39 %

Po pomniejszeniu podatku (przy 81% udziałów komplementariuszy wymaganych do całkowitego rozliczenia)

Podatek CIT 1 mln zł \* 19 % = 190 tys. zł

Podatek od dywidendy 1 mln zł – 190 tys. zł = 810 tys. zł \* 19 % = 153,9 tys. zł

Pomniejszenie podatku 190 tys. zł \* 81 % = 153,9 tys. zł

Zysk wypłacony przez komplementariuszy = 1 mln zł – 190 tys. zł – 153,9 tys. zł + 153,9 tys. zł = 810 tys. zł

Efektywna stawka podatkowa komplementariuszy = 19 %

Komplementariusz nie może łączyć dochodu osiągniętego poprzez udział w spółce komandytowej ze stratami podatkowymi z innych źródeł działalności gospodarczej.

Warto zaznaczyć, że ten rodzaj opodatkowania w przeciwieństwie do dotychczasowego powiązania zysku spółki komandytowej z indywidualnym dochodem wspólników jako osób fizycznych nie jest objęte daniną solidarnościową (4% dla dochodu powyżej 1 mln zł). Dla osób fizycznych osiągających wielomilionowe przychody ze spółki komandytowej, które chcą wypłacić znaczną ilość zysku, nowe przepisy mogą być bardziej korzystne niż dotychczasowe. Konieczne jest jednak w tym przypadku wzięcie na siebie większej odpowiedzialności jako komplementariusz.

Co zaś się tyczy komandytariusza, to jego przychody również będą objęte opodatkowaniem 19% stawką podatku od dywidend. Projekt zakłada, że kwota wolna od podatku w tym przypadku będzie stanowić 50% przychodów uzyskanych przez komandytariusza, z tytułu udziału w zyskach w spółce komandytowej mającej siedzibę lub zarząd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Jednakże odliczenie to będzie limitowane do wysokości 60 tysięcy zł przychodów uzyskanych w roku podatkowym na jedną spółkę. Ponadto, aby uzyskać odliczenie muszą zostać spełnione łącznie następujące warunki:

komandytariusz nie posiada powyżej 5% udziałów (akcji) w spółce posiadającej osobowość prawną lub spółce kapitałowej, będących komplementariuszem w tej spółce komandytowej,

komandytariusz nie jest członkiem zarządu komplementariusza spółki komandytowej,

komandytariusz nie jest podmiotem powiązanym ze wspólnikiem lub członkiem zarządu.

Innymi słowy, komandytariusz nie powinien być powiązany ze spółką będącą komplementariuszem w spółce komandytowej ani wspólnikiem lub członkiem zarządu tejże spółki. Jeśli spełnione zostaną powyższe warunki, podatek PIT dla komandytariusza do kwoty przychodu 120 tysięcy złotych, która uprzednio została opodatkowana CIT, wyniesie 9,5%. W przypadku gdy kwota ta zostanie przekroczona, wszystko ponad tę kwotę będzie podlegało stawce 19%.

## PODSUMOWANIE

Możliwość odliczenia podatku od dywidendy o podatek od osób prawnych, zapłacony przez spółkę sprawia, że prowadzenie działalności w formie spółki komandytowej dalej może być opłacalne. Z drugiej strony, atrakcyjne jednokrotne opodatkowanie, będzie wiązało się ze znacznie większą odpowiedzialnością za zobowiązania spółki. Przy wyborze rodzaju formy prawnej prowadzonej działalności będzie należało się dobrze zastanowić, czy jest się w stanie podjąć większe ryzyko. Przepisy na pewno mogą utrudnić życie przedsiębiorców, lecz pozostawiają furtkę dla tych, którzy się go nie boją.

### Bibliografia:

1. Komandytowa w pytaniach i odpowiedziach - Wydanie II, PragmatIQ, Poznań, 2017
2. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych., 2000
3. Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2019 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2020
4. Pastuszka J. Agresywna optymalizacja podatkowa - Unikanie obciążeń związanych z CIT „Kontrola Państwa” 4/2018.
5. P. Dudek, Ł. Zalewski Zmienia się zasady opodatkowania w spółce komandytowej, 2010 <https://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/1491406,zasady-opodatkowania-w-spolce-komandytowej-2021-jakie-zmiany.html> 07.10.2020 r.
6. CIT dla spółek komandytowych od 2021 r. Jakie skutki?, 2020 <https://ksiegowosc.infor.pl/wiadomosci/4717436,CIT-dla-spolkek-komandytowych-od-2021-r-jakie-sutki.html> 02.11.2020 r.
7. Opodatkowanie CIT zmniejszy popularność spółek komandytowych, 2020 <https://infor.pl/aktualnosci/7826531,Opodatkowanie-CIT-zmniejszy-popularnosc-spolkek-komandytowych.html> 21.09.2020 r.
8. Prawnicy zyskają, spółki tracą. Komandytowe, jawne i likwidowane zapłać CIT, 2020 <https://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/1491406,spolki-osobowe-komandytowe-jawne-podatek-cit-wspolnicy.html> 21.09.2020 r.
9. Podatki 2021. Koniec spółek z o.o. spółek komandytowych, 2020 <https://ksiegowosc.infor.pl/obrot-gospodarczy/spolki/4691238,Podatki-2021-Koniec-spolkek-z-oo-spolkek-komandytowych.html> 24.09.2020 r.
10. CIT od spółek komandytowych nieco później - od 1 maja 2021 r., 2020 <https://www.rp.pl/Podatek-dochodowy/201019577-CIT-od-spolkek-komandytowych-nieco-pozniej--od-1-maja-2021-r.html>, 15.10.2020 r.
11. Planowane zasady opodatkowania spółek komandytowych CIT od 2021 r., 2020 <http://www.codozasady.pl/planowane-zasady-opodatkowania-spolkek-komandytowych-cit-od-2021-r/>, 24.09.2020 r.
12. Spółka komandytowa (sp.k.), 2020 <https://6krokow.pl/spolka-komandytowa/>, 4.10.2020 r.

# JEDNOLITY PLIK KONTROLNY

## – NOWE ROZWIĄZANIA PRAWNE



**Marzena Brewńska**

*marzena.brewnska1c@gmail.com*

*Finanse i rachunkowość;*

*Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach*

*Recenzent: dr Łukasz Bielecki*

Jednolity plik kontrolny jest formatem zapisującym dokumentację finansowo-księgową podmiotu gospodarczego. Plik należy zapisywać w rozszerzeniu XML i przekazywać organom podatkowym<sup>1</sup>. Jednolity plik kontrolny przekazuje się organom kontrolującym przedsiębiorcę w zakresie podatkowym w obrębie dokumentacji dotyczącej ewidencji zakupu oraz sprzedaży VAT<sup>2</sup>. Plik ten musi być przekazywany obowiązkowo do 25 dnia każdego miesiąca za miesiąc poprzedni, za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej lub na informatycznych nośnikach danych. Ustawa wdrażająca JPK w Polsce: Ustawa z dnia 10 września 2015 roku o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1649) wskazuje zastosowanie pliku<sup>3</sup>:

- w postępowaniu podatkowym,
- w kontroli podatkowej,
- w zakresie czynności sprawdzających, w tym w zakresie czynności sprawdzających u kontrahenta podatnika – jeżeli kontrahent podatnika prowadzi księgi podatkowe przy użyciu programów informatycznych.

Ministerstwo Finansów jako podstawowy cel stosowania jednolitego pliku kontrolnego podaje usunięcie barier w przekazywaniu danych elektronicznych. Pozytywnym skutkiem wprowadzenia rozwiązania jest skrócenie czasu kontroli przeprowadzanej przez organ podatkowy, zmniejszenie jej uciążliwości, a także obniżenie kosztów. Ze strony podatnika korzystny wydzźwięk rozwiązania polega na uzyskaniu nowego mechanizmu kontroli wewnętrznej pozwalającego na bieżące kontrolowanie pracy służb księgowych. Dodatkowym atutem JPK jest możliwość przekazywania zestawienia faktur w formacie XML, dzięki któremu księgowanie faktur może być zautomatyzowane.<sup>4</sup> Jednolity plik kontrolny składa się z 7 struktur<sup>5</sup>:

- Struktura 1 – księgi rachunkowe – JPK\_KR,
- Struktura 2 – wyciąg bankowy – JPK\_WB,
- Struktura 3 – magazyn – JPK\_MAG,
- Struktura 4 – ewidencje zakupu i sprzedaży VAT – JPK\_VAT,
- Struktura 5 – faktury VAT – JPK\_FA,
- Struktura 6 – podatkowa księga przychodów i rozchodów – JPK\_PKPIR,
- Struktura 7 – ewidencja przychodów – JPK\_EWP.

## NOWE ROZWIĄZANIA PRAWNE W ZAKRESIE JPK

Zmiany w zakresie nowego pliku JPK nastąpiły na mocy ustawy z dnia 4 lipca 2019 roku o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz innych ustaw. Nowe rozwiązania zaczęły obowiązywać czynnych podatników podatku VAT od 1 października 2020 roku. Ustawodawca dokonał połączenia dotychczas odrębnie składanych informacji o prowadzonej ewidencji w formie JPK\_VAT oraz deklaracji VAT -7/ VAT-7K. Pliki zostały zastąpione jednym

### Ministerstwo Finansów jako podstawowy cel stosowania jednolitego pliku kontrolnego podaje usunięcie barier w przekazywaniu danych elektronicznych.

łącznym dokumentem elektronicznym o nazwie JPK\_VAT, przesyłanym w formie JPK\_V7M (dotyczy rozliczeń miesięcznych) lub JPK\_V7K (dotyczy rozliczeń kwartalnych)<sup>6</sup>. Zmiany obejmują nie tylko część ewidencyjną i deklaracyjną, bowiem zakres raportowania danych został poszerzony o kody towarów i usług, oznaczenia niektórych dowodów zakupów i sprzedaży oraz rodzajów transakcji, które podatnik nadaje obliżo na nowych zasadach. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów w sprawie szczegółowego zakresu danych zawartych w deklaracjach podatkowych i w ewidencji

w zakresie podatku od towarów i usług ewidencja sprzedaży zawiera nowe oznaczenia przekazywane w pliku JPK\_VAT<sup>7</sup>:

- RO - dokument zbiorczy wewnętrzny zawierający sprzedaż z kas rejestrujących,
- FP – faktura, o której mowa w art. 109 ust.3d ustawy o VAT (faktura wystawiona do paragonu),
- WEW – dokument wewnętrzny.

Do stosowania oznaczenia „RO” zobligowani są przedsiębiorcy nie korzystający ze zwolnienia z kasy fiskalnej oraz prowadzący sprzedaż na rzecz osób prywatnych, nie prowadzących działalności gospodarczej. W nowym pliku JPK\_VAT podatnik oznaczeniem „RO” wskaże łączny raport okresowy z kasy fiskalnej dzienny lub miesięczny. Przedsiębiorcy, którzy nie prowadzą sprzedaży zarejestrowanej na kasie fiskalnej nie stosują zatem tego oznaczenia w pliku. Faktury wystawiane do paragonu dotyczą oznaczenia „FP”. Natomiast oznaczenie „WEW” ma zastosowanie w przypadku, gdy podatnik nie wystawi faktury sprzedaży lub paragonu fiskalnego, jednak na skutek zaistnienia zdarzenia gospodarczego obliżo nalicza podatek VAT. Przykładem stosowania takiego oznaczenia jest prowadzenie sprzedaży bezrachunkowej – w sytuacji korzystania ze zwolnienia z kasy fiskalnej<sup>8</sup>.

W celu prawidłowego przekazywania nowej deklaracji JPK\_VAT wystawiając fakturę przedsiębiorca zobowiązany jest do oznaczania na fakturach dotyczących sprzedaży poszczególnych pozycji określonymi przez ustawodawcę kodami. Faktury w kolejnym kroku przenosi się do ewidencji sprzedaży VAT i raportuje w formie nowego pliku JPK\_VAT do Ministerstwa Finansów. Błąd popełniony przez przedsiębiorcę w zakresie nowego JPK\_VAT skutkuje sankcją w wysokości 500 zł.<sup>9</sup> Obowiązek dotyczący oznaczania grupowań rodzajów dostarczanych towarów i usług, tak zwanych kodów GTU dotyczy wskazanych przez ustawodawcę transakcji sprzedażowych dokonywanych w danym miesiącu. Listę kodów GTU dotyczących sprzedaży zaprezentowano w tabeli 1.

Kody GTU należy podawać zarówno przy transakcjach opodatkowanych, zwolnionych (miejsce opodatkowania nie znajduje się na terytorium Polski), opodatkowanych u nabywcy, opodatkowanych stawką 0%. Oznaczeń GTU nie stosuje się z kolei w transakcjach dotyczących<sup>10</sup>:

- transakcji zbiorczych o sprzedaży ewidencjonowanej na kasie rejestrującej,
- zbiorczych informacji o sprzedaży nieudokumentowanej fakturami,
- sprzedaży nieobjętej obowiązkiem prowadzenia ewidencji sprzedaży za pomocą kasy rejestrującej,
- zakupu skutkujących pojawieniem się VAT-u należnego u sporządzającego plik JPK.

### TERMINY SKŁADANIA JPK\_VAT ORAZ SANKCJE DOTYCZĄCE BŁĘDÓW LUB IGNORANCJI PRZEPISÓW

Przepisy regulujące obowiązek składania nowego jednolitego pliku kontrolnego nie zmieniają obowiązujących dotychczas terminów składania deklaracji VAT oraz przesyłania informacji o ewidencji VAT. Podatnicy składający deklaracje VAT za okres jednego miesiąca są zobligowani do przesyłania nowych plików JPK\_VAT w wariantcie JPK\_V7M zarówno w zakresie części deklaracyjnej jak i części ewidencyjnej za każdy miesiąc w terminie do

## Przepisy regulujące obowiązek składania nowego jednolitego pliku kontrolnego nie zmieniają obowiązujących dotychczas terminów składania deklaracji VAT.

25 dnia miesiąca następującego po miesiącu, którego dotyczą. Przedsiębiorcę składającego deklarację VAT za okres kwartalny obowiązują przedstawione poniżej terminy<sup>11</sup>:

- za pierwszy miesiąc kwartału w terminie do 25 dnia drugiego miesiąca kwartału będą obowiązani przesłać nowy plik JPK\_VAT (w wariantcie JPK\_V7K) jedynie w części dotyczącej ewidencji VAT,
- za drugi miesiąc kwartału w terminie do 25 dnia trzeciego miesiąca kwartału będą obowiązani przesłać nowy plik JPK\_VAT (w wariantcie JPK\_V7K) jedynie w części dotyczącej ewidencji VAT,
- w terminie do 25 dnia miesiąca następującego po zakończeniu danego kwartału będą obowiązani przesłać nowy plik JPK\_VAT (w wariantcie JPK\_V7K) z wypełnionymi obiema częściami, z zastrzeżeniem, że w części deklaracyjnej będą obowiązani wskazać dane dotyczące całego zakończonego kwartału, a w części ewidencyjnej – jedynie trzeciego miesiąca tego kwartału.
- Jeżeli ostatni dzień terminu na przesłanie nowego pliku JPK\_VAT będzie przypadać na sobotę lub dzień ustawowo

Tabela 1. Grupy towarów i usług (GTU)

Symbol GTU	Rodzaj transakcji
GTU_01	dostawa napojów alkoholowych – alkohol etylowy, piwo, win, napoje fermentowane i wyroby pośrednich
GTU_02	dostawa towarów, o których mowa w art.103 ust. 5aa ustawy o VAT(m.in. paliwa i oleje napędowe)
GTU_03	dostawa oleju opałowego, smarowego, pozostałych olejów oraz smarów i preparatów smarowych
GTU_04	dostawa wyrobów tytoniowych, suszu tytoniowego oraz płynów do papierosów elektronicznych
GTU_05	dostawa odpadów
GTU_06	dostawa urządzeń elektrycznych
GTU_07	dostawa pojazdów oraz części samochodowych
GTU_08	dostawa metali szlachetnych oraz nieszlachetnych
GTU_09	dostawa leków oraz wyrobów medycznych
GTU_10	dostawa budynków, budowli i gruntów
GTU_11	świadczenie usług w zakresie przenoszenia uprawnień do emisji gazów cieplarnianych
GTU_12	świadczenie usług o charakterze niematerialnym, np. doradczych, księgowych, prawnych, zarządczych, szkoleniowych, marketingowych
GTU_13	świadczenie usług transportowych i gospodarki magazynowej

wolny od pracy, to za ostatni dzień terminu uważany będzie następnym dniem po dniu lub dniach wolnych od pracy<sup>12</sup>.

Sankcje i kary za błędy w nowym JPK reguluje ustawa o VAT. Zgodnie z artykułem 109 ust. 3k tejże ustawy podatek, który zauważy błędy w przesłanym pliku powinien w ciągu 14 dni od złożenia pliku dokonać jego korekty, aby nie została nałożona na niego kara. Korekta, może dotyczyć wykrytych błędów, podania danych niezgodnych ze stanem faktycznym lub dokonania zmiany danych zawartych w przesłanej ewidencji<sup>13</sup>. Ministerstwo Finansów podaje, iż kary za błędy w JPK będą dotyczyły jedynie kardynalnych i świadomie popełnianych błędów wynikających z niedbalstwa przy sporządzaniu JPK. Pierwszym krokiem organu po wykryciu błędu będzie wezwanie podatnika do złożenia korekty. Oznacza to, że jest możliwość korekty złożonego pliku i uniknięcie kary wynoszącej 500 zł, nakładanej przez organ podatkowy<sup>14</sup>.

## KOREKTA BŁĘDÓW W JPK

Podatnik dokonując korekty błędów w nowym JPK nie ma możliwości przesłania tylko i wyłącznie korygowanych pozycji. Plik korygujący część ewidencyjną musi być na nowo przesłany organom podatkowym jako kompletny plik XML, zawierający wszystkie niezbędne dane, nie tylko te korygowane. Mimo, że ustawodawca wskazuje na kompletność korekty, to wymóg ten nie dotyczy obydwóch części jednolitego pliku kontrolnego. Przesyłając korektę części ewidencyjnej nie ma potrzeby dołączania do pliku nowej części deklaracyjnej. Oznacza to, że w wysyłanej korekcie podatnik zobowiązany jest do ponownego wypełnienia wyłącznie tej części, która uległa zmianie (część deklaracyjna lub część ewidencyjna)<sup>15</sup>:

- korekta danych formalnych – należy przesłać skorygowaną, kompletną część ewidencyjną, ponieważ zmiana danych formalnych nie wpływa na część deklaracyjną jednolitego pliku kontrolnego,
- korekta kwoty ulgi na zakup kasy fiskalnej – należy przesłać skorygowaną, kompletną część deklaracyjną, ponieważ ta zmiana nie wpływa na część ewidencyjną JPK,
- korekta wysokości podatku VAT – należy przesłać zarówno część ewidencyjną jak i deklaracyjną JPK, gdyż korekta wpływa na podstawę opodatkowania, a więc dotyczy danych wskazanych w obu częściach jednolitego pliku kontrolnego.

**Podatnik,  
który zauważy  
błędy w przesłanym  
pliku powinien  
w ciągu 14 dni  
od złożenia pliku  
dokonać jego  
korekty, aby nie  
została nałożona  
na niego kara.**

Jeżeli przedsiębiorca zauważy błąd przed wysyłką JPK, który nie ma wpływu na wysokość podstawy opodatkowania, ale zmienia identyfikację transakcji, może skorygować błąd i wykazać wyłącznie pozycję z poprawnymi danymi. Sytuacja ulega zmianie, gdy podatnik wykryje błąd w już przesłanym pliku. Wówczas konieczne jest wystornowanie błędnego zapisu poprzez wpisanie całego błędnego zapisu ze znakiem przeciwnym i dodanie nowego zapisu z poprawnymi danymi<sup>16</sup>.

Reasumując zmiany w stosowaniu jednolitego pliku kontrolnego dotyczą wszystkich przedsiębiorców prowadzących księgowość elektroniczną. Dokument zawiera dane o operacjach gospodarczych dokonywanych w danym okresie czasu. Powstaje poprzez zaciągnięcie z programów komputerowych danych i usystematyzowaniu ich w określonym formacie (XML). Ustawodawca nakłada na przedsiębiorców określone terminy składania pliku oraz kary i sankcje za nie stosowanie się do rozwiązań prawnych.

Przypisy:

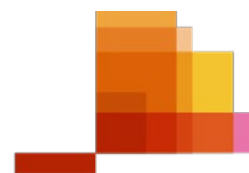
1. Jednolity Plik Kontrolny. Przewodnik dla przedsiębiorców 1.0, Softhis, s.5
2. JPK\_VAT
3. Ustawa z dnia 10 września 2015 roku o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1649)
4. [http://mf-arch.mf.gov.pl/kontrola-skarbowa/dzialalnosc/jednolity-plik-kontrolny/-/asset\\_publisher/2No0/content/podstawowe-informacje?redirect=http%3A%2F%2Fmf-arch.mf.gov.pl%2Fkontrola-skarbowa%2Fdzialalnosc%2Fjednolity-plik-kontrolny%3Fp\\_p\\_id%3D101\\_INSTANCE\\_2No0%26p\\_p\\_lifecycle%3D0%26p\\_p\\_state%3Dnormal%26p\\_p\\_mode%3Dview%26p\\_p\\_col\\_id%3Dcolumn-2%26p\\_p\\_col\\_count%3D1](http://mf-arch.mf.gov.pl/kontrola-skarbowa/dzialalnosc/jednolity-plik-kontrolny/-/asset_publisher/2No0/content/podstawowe-informacje?redirect=http%3A%2F%2Fmf-arch.mf.gov.pl%2Fkontrola-skarbowa%2Fdzialalnosc%2Fjednolity-plik-kontrolny%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_2No0%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-2%26p_p_col_count%3D1)

5. Ibidem, dostęp na dzień: 20.10.2020 r.
6. <https://ksiegowosc.infor.pl/podatki/vat/jpk-vat/4684827,Nowy-JPK-VAT-z-deklaracja-od-1-pazdziernika-2020-r-przewodnik-po-zmianach.html>, dostęp na dzień: 20.10.2020 r.
7. Rozporządzenie Ministra Finansów, Inwestycji i Rozwoju z dnia 15 października 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych zawartych w deklaracjach podatkowych i w ewidencji w zakresie podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2019 r. poz. 1988), § 11, ust.5
8. <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/oznaczenia-dokumentow-zakupu-i-sprzedazy-w-jpk-v7m-i-jpk-v7k-pigulka>, dostęp na dzień: 20.10.2020 r.
9. <https://www.ascs-consulting.pl/post/wystawianie-faktur-sprzedazy-od-1-pazdziernika-2020>, dostęp na dzień: 20.11.2020 r.
10. <https://jpk.info.pl/jpk-v7/gtu-oznaczenie-grupowanie-towaru-uslug-plik-jpk-v7m-jpkv7k/>, dostęp na dzień: 20.10.2020 r.
11. <https://ksiegowosc.infor.pl/podatki/vat/jpk-vat/4665006,Terminy-skladania-nowych-plikow-JPK-VAT-z-deklaracja.html>, dostęp na dzień: 20.10.2020 r.
12. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku – Ordynacja podatkowa, Dz.U. z 2019 r. poz. 1520, art. 12 § 5
13. Ustawa z dnia 11 marca 2004 roku o podatku od towarów i usług, Dz. U. z 2020 r. poz. 1747, art.109, ust.3k
14. <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/kara-za-bledy-w-jpk-vdek-czy-li-jakie-konsekwencje-czekaja-podatnikow>, dostęp na dzień: 20.10.2020 r.
15. <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/korekta-jpk-czy-li-kiedy-i-jak-skorygowac-jednolity-plik-kontrolny>, dostęp na dzień: 26.10.2020 r.
16. Ibidem, dostęp na dzień: 26.10.2020 r.

## WYWIAD

# AUDYT CAŁY CZAS SIĘ ZMIENIA, SZCZEGÓLNI POD WPŁYWEM NOWYCH TECHNOLOGII

– **WYWIAD Z PIOTREM WYSZOGRODZKIM** – PARTNEREM ZARZĄDZAJĄCYM DZIAŁEM AUDYTU W PWC POLSKA – PRZEPROWADZIŁ ADAM SOLIŃSKI, KONSULTANT W DZIALE AUDYTU PWC.



**pwc**

**Co dla firm takich jak PwC, które zajmują się m.in. audytem, oznacza trwająca pandemia? Czy nastąpiły jakieś istotne zmiany w pracy audytora?**

Pandemia jest dla wszystkich firm, niezależnie od branży czy wielkości, rodzajem testu na odporność na kryzysy. Zawsze mówię, że każdy kryzys jest inny i nie da się do końca do niego przygotować, jednak można w dużej mierze zminimalizować potencjalne skutki różnych nieprzewidzianych zdarzeń. Chociażby przygotowując różne scenariusze działania czy inwestując w nowe technologie. To właśnie transformacji cyfrowej, prowadzonej w PwC od wielu lat, mogliśmy od marca, w zmienionych warunkach, bo w formie pracy zdalnej, świadczyć nadal nasze usługi audytowe. To wymagało oczywiście też elastyczności po stronie klientów – mówimy tu na przykład o przekazywaniu różnego rodzaju dokumentów i zadbanie o ich bezpieczeństwo, ale też wykonywaniu np. stock take (inwentaryzacja – przyp. red.) w sposób zdalny. Świat się zmienił i audyt również musiał się bardzo szybko przystosować do nowej wirtualnej rzeczywistości. Ostatnie kilka miesięcy

pokazało nam, że jest to możliwe. I jak dzisiaj myślimy o przyszłości naszej branży oraz o tym, czy możemy tak dalej funkcjonować, widzimy, że od strony metodologicznej oraz regulacyjnej jest to możliwe.

**Jak pracownicy zareagowali na wprowadzone zmiany? Czy zostały one przyjęte pozytywnie, czy jednak z dozą niepewności dotyczącej przyszłości?**

Pandemia była dla wszystkich tak dużym zaskoczeniem, że niepewność i zadawanie sobie pytań dotyczących pracy czy życia osobistego jest na porządku dziennym. Dla nas, jako firmy, priorytetem było zapewnienie bezpieczeństwa naszych pracowników, przy zachowaniu ciągłości działania biznesu. Przejście na pracę zdalną okazało się możliwe właśnie dzięki nowym technologiom i funkcjonującemu już od kilku lat, choć oczywiście w mniejszej skali, programowi elastycznej pracy. W tej sytuacji kluczowe było pytanie, czy jesteśmy w stanie obsługiwać naszych klientów tak dobrze jak do tej pory. Już pierwsze dni pokazały, że jako firma i jako pracownicy jesteśmy w stanie bardzo

szybko dostosować się do nowych warunków i zapewnić najwyższą jakość naszych usług.

**Powiedziałeś, że PwC mocno inwestuje w technologie – czy te inwestycje zwróciły się w tak trudnym okresie? Czy któreś z technologii okazały się wyjątkowo przydatne podczas zmian?**

Te inwestycje w założeniu nie mają się zwracać w okresie kilku miesięcy, ale w okresie długoterminowym. W stronę technologii idzie cały świat i idzie nasza branża. Co więcej, jestem przekonany, że bez technologii, audytu nie będzie za kilka lat i tu nie mówimy o nie wiadomo jakiej perspektywie czasowej, tylko naprawdę o kilku latach i okresie raczej bliższym niż dalszym.

Patrząc na narzędzia, z których korzystamy – jednym z ważniejszych jest Connect, czyli platforma do współpracy z klientami, wymiany dokumentów oraz bieżącego kontaktu. To jest coś, co nam absolutnie i fantastycznie pomogło w okresie pandemii. Mając taki kontakt, jesteśmy w stanie na bieżąco widzieć jaki jest progres audytu, co jest dostarczane

po stronie klienta oraz naszej. Mamy także Aurę, która ułatwia i automatyzuje naszą pracę oraz pozwala dobrze ustrukturyzować dokumentację. Korzystamy zarówno z narzędzi globalnych, przygotowanych przez naszych kolegów z innych krajów, ale także lokalnych, dopasowanych do naszej krajowej czy regionalnej specyfiki. Jest to możliwe dzięki stale rosnącemu zespołowi ekspertów technologicznych w dziale audytu oraz m.in. działającemu w PwC w Polsce programowi innowacji pracowniczych – Innovation@PwC.

### **Jak widzisz przyszłość audytu w nowych realiach, w tzw. „nowej normalności”?**

Audytorzy nie powinni czuć się niepewnie, wręcz przeciwnie - audyt jako profesja, bardzo wzrasta na znaczeniu. Pamiętajmy, że audyt to jest dawanie komfortu wszystkim możliwym, jak to ładnie się nazywa po angielsku – stakeholders, czyli interesariuszom. Oczywiście ta grupa to są udziałowcy, akcjonariusze, ale również rynek i pracownicy danej firmy. My potwierdzamy i dajemy komfort, że to co firma pokazuje odnośnie swoich aktywów, zobowiązań oraz wyników, jest zgodne z prawdą i odzwierciedla rzeczywistość. To zapewnienie jest bardzo istotne i ono pod kątem przyszłości będzie się robiło jeszcze ważniejsze.

Odpowiadając trochę szerzej na twoje pytanie - audyt się zmienia i to w różnych perspektywach. Historycznie audyt opierał się na danych z przeszłości i tak jest dzisiaj – my komentujemy wyniki firmy za ostatni rok oraz sytuację bilansową na dziś w porównaniu do końca roku poprzedniego. Audyt, który widzę za kilka lat, to jest audyt na danych bieżących, czyli wraz z rozwojem technologii chmurowych, dostęp do danych finansowych będzie możliwy w cyklu dziennym. Myślę, że rolę audytora w przyszłości będzie dawanie komfortu i weryfikacja danych w cyklu bieżącym, a niekoniecznie historycznym.

Wybiegając jeszcze dalej w przyszłość spodziewałbym się, że naszą rolą może być również prognozowanie tego, jak spółka będzie sobie radziła, jakie trendy czy zdarzenia mogą na to wpływać. Czyli mówimy tak naprawdę o tym, co dzisiaj już pojawia się w trendach dotyczących naszej profesji. Wyobraźmy sobie sytuację, w której firma chce zainwestować – otrzymujesz projekcję jak jej biznes może wyglądać, jakie zyski może przynosić, jak może wyglądać sektor, w którym działa. Ty jako inwestor podejmujesz tu decyzję wierząc lub nie wierząc zarządowi firmy. Rolą audytora w tej sytuacji może być niejako certyfikacja tej projekcji. Czyli

audytor mówi – zgadzam się z tym, co firma pokazuje jako potencjał na swoją przyszłość. Taki komfort jest przekazywany później interesariuszom na zewnątrz. To budowanie zaufania na rynku, na którym nam, audytorom, bardzo zależy.

Natomiast od strony technicznej kierunek zmian jest jasno wytyczony – będziemy się automatyzować, będzie coraz więcej rozwiązań, które będą naszą pracę usprawniać, przyspieszać i sprawiać, żeby ona była bardziej efektywna i po naszej stronie, jak i po stronie klienta.

### **Czy obecna sytuacja wpłynęła znacząco na jakość pracy z klientem na odległość? Jak spółki i jej pracownicy podeszli do tej zmiany?**

Wszystko zależy od poziomu cyfryzacji po stronie klienta. Są takie firmy, które mają bardzo wysoki stopień automatyzacji wykonywanych zadań i dla nich przejście na pracę zdalną było stosunkowo łatwe. Muszę zaznaczyć, że to zdecydowanie większa grupa przedsiębiorstw, z którymi pracujemy i taka współpraca jest dla nas łatwiejsza, ponieważ w momencie, kiedy z dwóch stron mamy firmy, które dobrze się rozumieją technologicznie i są w stanie przejść na pracę zdalną, wówczas współpraca jest prostsza. Niektóre firmy proces transformacji cyfrowej prowadziły dużo wolniej, dlatego potrzebowały więcej czasu na dostosowanie się do nowej rzeczywistości, co było dla nas całkowicie zrozumiałe i tu, pomimo nieco większej liczby wyzwań, wypracowaliśmy najbardziej efektywne dla obu stron modele współpracy.

### **Ponieważ nowa sytuacja wymagała dostosowania się do zmienionych warunków, Ministerstwa Finansów przesunęło na przykład terminy raportowania. Jak oceniasz tę decyzję?**

To był bardzo dobry krok. Wiadomo, że niepewność, którą wywołała pandemia i zwykle problemy techniczne oraz personalne dotykały wiele firm, co przekładało się na szybkość i wydajność pracy. W tej sytuacji przesunięcie terminów raportowania było po prostu ukłonem w stronę przedsiębiorców. Usłyszeliśmy od klientów bardzo pozytywne reakcje, ale co ważne - nie wszyscy przesunęli terminy raportowania. Część firm, tych bardziej zaawansowanych technologicznie, raportowała w terminach.

### **Czy wybuch pandemii nałożył jakieś dodatkowe obowiązki na spółki**

### **w kontekście sporządzania sprawozdania finansowego? Czy pojawiły się dodatkowe wymogi informacyjne?**

Takie wymogi się pojawiły, ponieważ pierwsze pytanie, które wszyscy zaczęli sobie zadawać, to w jaki sposób COVID-19 i sytuacja związana z pandemią wpływa na biznes krótko-, średnio- i długoterminowo. Wielu klientów zaczęło odczuwać spowolnienie gospodarcze, wiele sektorów zostało bardzo dotkniętych tą sytuacją, więc dla nas jako dla audytorów również pojawiły się konkretne pytania, przede wszystkim o możliwość kontynuacji działalności. Nowe wymogi dotyczą dokumentowania w każdym sprawozdaniu finansowym, jaki jest oraz był przewidywany wpływ wirusa na dany biznes. Wiadomo, że ten wpływ w zależności od sektora był bardzo różny. Innym przykładem jest kwestia wycen w sektorze nieruchomości, gdzie w związku z obecną sytuacją ryzyko fluktuacji wartości aktywów jest wysokie, przez co wiele firm, które się zajmują wycenami, wpisywało w swoje operaty takie założenia, że na dany moment dana nieruchomość jest warta X – natomiast oczywiście w związku z niepewnością spowodowaną sytuacją zewnętrzną ta wartość może znacząco się zmienić. Konsekwencje są takie, że w tym konkretnie sektorze, firmy musiały w sprawozdaniu finansowym odnosić się do tego zagadnienia, tak, żeby inwestorzy widzieli jak wygląda ich sytuacja. My natomiast w naszych opiniach byliśmy zobowiązani, żeby komentować tę niepewność. Czyli jeżeli dana firma wyceniająca mówi, że nie jest pewna, jak ta wycena będzie wyglądała, my jako audytor musimy zareagować analogicznie.

### **Czy w sytuacji pandemii audytorzy mogą wyciągnąć jakąś lekcję na przyszłość?**

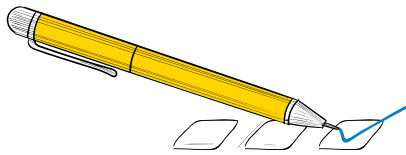
To nie jest lekcja dla audytorów, to jest lekcja dla całego biznesu i dla nas wszystkich. Co się może stać, jak nasz świat może zmienić bieg, w oparciu o coś, czego byśmy się absolutnie nie spodziewali i nie wyobrażali nawet rok temu. Więc ja bym nie podchodził do tego jako temat specyficzny dla profesji audytu. Uważam, że powinniśmy mieć w każdym momencie oczy i uszy szeroko otwarte, być gotowi i przygotowani na zmiany, dlatego o tym myślimy i to robimy jako audytorzy. Model pracy, w którym funkcjonujemy i usługa, którą dostarczamy, musi być na tyle uniwersalna, że w momencie w którym dzieje się tak niespodziewane rzeczy, jesteśmy w stanie szybko zareagować.

# CHCESZ DOWIEDZIEĆ SIĘ JAK EFEKTYWNIERADZIĆ SOBIE ZE SKUPIENIEM PODCZAS ZDALNEJ NAUKI?

ZAPOZNAJ SIĘ Z GARŚCIĄ PORAD OD NASZEJ REDAKCJI!

## 1. DZIEŃ ZACZNIJ TAK, JAKBYŚ MIAŁ WYJŚĆ NA UCZELNIĘ

Wiemy, że to trudne, ale odpowiednie rozpoczęcie dnia sprawi, że do zajęć podejdziesz na poważnie. Pamiętaj, by zrobić to, co zawsze przed wyjściem do szkoły lub na uczelnię, weź prysznic, wypij kawę, zjedz śniadanie. Pamiętaj by nie uczestniczyć w zajęciach leżąc w łóżku!



## 2. OPRACUJ HARMONOGRAM ZAJĘĆ

Zaplanuj czym będziesz się zajmował, w jakich godzinach. Rozłóż obowiązki w taki sposób żeby starczyło czasu na lekcje, zadanie domowe, a także na przerwy o odpowiedniej długości.

## 3. NIE ULEGAJ POKUSIE

Będąc w domu pokusy czyhają na każdym kroku. Spróbuj wprowadzić system gratyfikacji i dopiero w nagrodę za wypełnienie planu dnia obejrzyj odcinek serialu lub zagraj na konsoli.

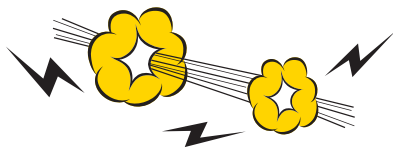


## 4. NAJŁATWIEJSZE NA KONIEC

Twój organizm pracuje najlepiej kiedy jest wyspany, dlatego najtrudniejsze zadania zaplanuj rano. Będziesz bardziej zmotywowany na myśl, że teraz będzie tylko łatwiej.

## 5. PRZEKĄSKI I NAPOJE POD RĘKĄ

Staraj się unikać „odrywania” od zajęć – przygotuj odpowiednią ilość jedzenia i wody przed ich rozpoczęciem w pobliżu miejsca pracy, żeby uniknąć nieustannych przerw na wyjście do kuchni.



## 6. ROZPRASZACZE W KĄT

Podczas nauki staraj się wyeliminować wszystko co może cię rozproszyć. Zaczynj od posprzątania pokoju bo nic nie rozprasza tak jak bałagan. Wyłącz telewizor, odłóż telefon, zamknij karty z portalami streamingowymi i społecznościowymi.

## 7. NIE SPĘDZAJ CAŁEGO DNIA NAD JEDNYM PRZEDMIOTEM

Jeśli będziesz uczył się tego samego cały dzień, materiał zacznie ci się mieszać, a kolejne tematy już nie będą przyswajane. Dlatego staraj się uczyć kilku przedmiotów dziennie i rób to systematycznie.



## 8. TEORIA W PARZE Z PRAKTYKĄ

Siadając do rozwiązywania zadań, przypomnij sobie teorię a nauka pójdzie sprawniej i przyjemniej.

## 9. NIE ZAPOMNIJ O ODPOCZYNKU

Zapamiętaj, że przerwa między nauką jest potrzebna. Nie zapomnij jednak, by przerwy przeplatać nauką. W czasie odpoczynku wykonaj kilka ćwiczeń lub przejrzyj przez chwilę media społecznościowe. Przecież wszystko jest dla ludzi.

